

Nota van antwoord zienswijzen Windpark IJsselwind Zutphen

Ontwerp inpassingsplan
Ontwerp omgevingsvergunningen

6 september 2022

Inhoud

Samenvatting

1	Inleiding	4
1.1	Context en strekking van de zienswijzennota	4
1.2	Overzicht zienswijzen	5
1.3	Opzet van de zienswijzennota	6
2	Algemene reactie	8
2.1	Politieke-bestuurlijke aspecten	8
2.1.1	Overrulet de provincie de gemeente?	9
2.1.2	Negeert provincie uitspraak Raad van State?	10
2.1.3	Moet de provincie de landelijke normen afwachten?	14
2.1.4	Negeert de provincie het welstandsadvies?	15
2.1.5	Wat is de juridische betekenis van de RES?	15
2.1.6	Wordt de Crisis- en herstelwet misbruikt?	16
2.1.7	Negeert de provincie het verdrag van Aarhus?	16
2.1.8	Is er sprake van goede ruimtelijke ordening en behoorlijk bestuur?	17
2.1.9	Is de rol van het waterschap zuiver?	20
2.2	Integrale afweging	20
2.2.1	Is de locatie wat betreft karakter geschikt?	21
2.2.2	Waait het voldoende op deze locatie?	22
2.2.3	Is het plan nuttig en noodzakelijk?	22
2.2.4	Past het plan in het geldende beleid?	23
2.2.5	Is het gekozen windturbintype passend?	26
2.2.6	Is het project louter financieel gedreven?	26
2.3	Onderzoeks- en milieuaspecten	27
2.3.1	Zijn de onderzoeken actueel en compleet?	27
2.3.2	Is voldoende rekening gehouden met gezondheidseffecten?	28
2.3.3	Zijn de gevolgen van fijnstof voldoende onderzocht?	34
2.3.4	Leiden windturbines tot verspreiding van luchtvervuiling en stank door luchtwervelingen?	34
2.3.5	Leiden windturbines tot trillingen?	35
2.3.6	Is een milieueffectrapportage verplicht?	35
2.3.7	Leiden de windturbines tot bodemverontreiniging op de voormalige vuilstort?	37
2.4	Lokale normen en windturbineaspecten	37
2.4.1	Zijn de specifieke lokale normen voldoende gemotiveerd?	38
2.4.2	Moeten er afstandsnormen worden gehanteerd?	39
2.4.3	Zijn de normen voor geluid passend?	39
2.4.4	Is laagfrequent geluid (LFG) voldoende onderzocht?	40
2.4.5	Is de norm voor slagschaduw passend?	41
2.4.6	Is de norm voor (externe) veiligheid passend?	42
2.5	Natuur	42
2.5.1	Had een passende beoordeling moeten worden uitgevoerd?	43
2.5.2	Zijn de stikstofeffecten goed beschouwd?	44
2.5.3	Zijn de effecten op de das voldoende beschouwd?	44
2.5.4	Zijn de effecten op de bever voldoende beschouwd?	45
2.5.5	Wordt het Natura 2000-gebied aangetast?	45
2.5.6	Wordt de natuurcompensatie van de N348 verstoord?	46
2.6	Procedurele aspecten	46
2.6.1	Moet niet worden gewacht op lopende beroeps- c.q. vergunningsprocedure?	46

2.7	Specifieke planonderdelen	47
2.7.1	Is de molenaarswoning goed geregeld?	47
2.7.2	Is de landschappelijke inpassing goed geregeld?	48
2.7.3	Is de waterberging goed geregeld?	48
2.8	Planologische regeling	49
2.8.1	Is de parkinfrastructuur te ruim geregeld?	49
2.8.2	Moeten twee onderliggende bestemmingen terugkomen?	50
2.8.3	Geldt voor windturbine 1 een hoge archeologische waarde?	51
2.8.4	Zijn de veiligheidszones te beperkend?	52
2.9	Participatie, communicatie en inspraak	53
2.9.1	Is de participatie en inspraak goed geregeld?	53
2.9.2	Is de communicatie voldoende geweest?	54
2.9.3	Is er voldoende draagvlak?	57
2.10	Handhaving, planschade	59
2.10.1	Is handhaving voldoende geborgd?	59
2.10.2	Is handhaving van de geluidsnormen voldoende geborgd?	59
2.10.3	Is de handhaving van de slagschaduwnormen voldoende geborgd?	60
2.10.4	Kunnen belanghebbenden een planschadeclaim indienen?	60
2.11	Omgevingsvergunningen	61
2.11.1	Moet de vergunning worden verstrekt op basis van een concreet windturbinetype?	61
2.11.2	Zijn de maatwerkvoorschriften voor de lokale normen voldoende?	61
3	Beantwoording zienswijzen	63
3.1	Zienswijze 1	63
3.2	Zienswijze 2	66
3.3	Zienswijze 3	68
3.4	Zienswijze 4	70
3.5	Zienswijze 5	76
3.6	Zienswijze 6	81
3.7	Zienswijze 7	82
3.8	Zienswijze 8	88
3.9	Zienswijze 9	88
3.10	Zienswijze 10	88
3.11	Zienswijze 11	88
3.12	Zienswijze 12	89
3.13	Zienswijze 13	89
3.14	Zienswijze 14	90
3.15	Zienswijze 15	91
3.16	Zienswijze 16	91
3.17	Zienswijze 17	93
3.18	Zienswijze 18	95
3.19	Zienswijze 19	96
3.20	Zienswijze 20	97
3.21	Zienswijze 21	97
3.22	Zienswijze 22	97
3.23	Zienswijze 23	97
3.24	Zienswijze 24	97
3.25	Zienswijze 25	98
3.26	Zienswijze 26	98
3.27	Zienswijze 27	98
3.28	Zienswijze 28	98
3.29	Zienswijze 29	98
3.30	Zienswijze 30	98
4	Overzicht wijzigingen besluiten	99

1 Inleiding

1.1 Context en strekking van de zienswijzennota

Windpark IJsselwind

Windpark IJsselwind is voorzien langs het Twentekanaal, ten noorden van het bedrijventerrein De Mars te Zutphen. Het beoogde windpark bestaat uit 3 windturbines met een totaal elektrisch vermogen van maximaal ca. 12,9 MW. Voor de 3 windturbines zijn 2 afzonderlijke omgevingsvergunningen aangevraagd. Waterschap Rijn en IJssel (1 windturbine, te weten windturbine 3 (Wt 3)) en IJsselwind B.V. (2 windturbines, te weten windturbines 1 en 2 (Wt 1 en 2)) zijn de initiatiefnemers en aanvragers van de omgevingsvergunningen. De twee initiatieven worden gezien als één windpark. Het inpassingsplan regelt juridisch-planologisch alle drie de windturbinelocaties. De ashoogte van de windturbines is 95 meter tot 120 meter, de rotordiameter is 120 meter tot 138,25 meter en de tiphoogte is 180 meter tot 187,5 meter.

Bevoegd gezag

Ingevolge artikel 9f, tweede lid, van de Elektriciteitswet 1998 nemen wij de besluiten, ten behoeve van de aanleg of uitbreiding van een productie-installatie als bedoeld in artikel 9e, eerste lid. Dit betekent dat wij bevoegd gezag zijn bij een aanvraag die betrekking heeft op een windpark van 5 - 100 MW. Omdat het Windpark IJsselwind een totaal elektrisch vermogen van maximaal ca. 12,9 MW heeft, zijn wij bevoegd om de omgevingsvergunning te verlenen of te weigeren. Daarbij zijn wij er procedureel en inhoudelijk voor verantwoordelijk dat in ons besluit alle aspecten aan de orde komen met betrekking tot de fysieke leefomgeving. Verder moeten wij ervoor zorgen dat de aan de omgevingsvergunning verbonden voorschriften op elkaar zijn afgestemd.

Coördinatieregeling

Bij de voorbereiding van het ontwerp inpassingsplan 'Windpark IJsselwind Zutphen' en de ontwerp-omgevingsvergunning, is gekozen voor toepassing van de provinciale coördinatieregeling (paragraaf 3.6.2 van de Wet ruimtelijke ordening). De toepassing van de provinciale coördinatieregeling leidt ertoe dat de voorbereiding van de noodzakelijke besluiten zo veel mogelijk gelijktijdig en gecoördineerd plaatsvindt. Hierdoor wordt één procedure doorlopen voor zowel het inpassingsplan als de vergunningen.

Zienswijzen

Van 23 juni 2022 tot 4 augustus 2022 hebben de volgende besluiten ter inzage gelegen:

- 1 Het ontwerp-inpassingsplan inclusief bijlagen. Provinciale Staten van Gelderland zijn het bevoegde gezag om het besluit te verlenen.
- 2 De ontwerp-omgevingsvergunningen (IJsselwind B.V. en Waterschap Rijn en IJssel) inclusief bijlagen. Gedeputeerde Staten van Gelderland zijn het bevoegd gezag om het besluit te verlenen.

Zienswijzennota

In deze zienswijzennota wordt gereageerd op de ontvangen zienswijzen. Indieners van zienswijzen ontvangen persoonlijk bericht over de beantwoording van hun zienswijze(n). De zienswijzennota wordt bovendien samen met de definitieve besluiten ter inzage gelegd.

Beroepsmogelijkheid

Belanghebbenden kunnen tegen de definitieve besluiten beroep instellen bij:

Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State
Postbus 20019
2500 EA Den Haag

De termijn voor het indienen van een beroepschrift bedraagt zes weken en vangt aan met ingang van de dag na de dag waarop de besluiten ter inzage zijn gelegd. Geen beroep kan worden ingesteld door een belanghebbende aan wie redelijkerwijs kan worden verweten dat deze geen zienswijze heeft ingediend over het ontwerp van het besluit waartegen zijn beroep is gericht.

De Crisis- en herstelwet is van toepassing op de besluiten. Dit betekent dat de belanghebbende in het beroepschrift moet aangeven welke beroepsgronden hij aanvoert tegen het desbetreffende besluit. Na afloop van de beroepstermijn kunnen geen nieuwe beroepsgronden meer worden aangevoerd.

1.2 Overzicht zienswijzen

De provincie heeft 30 ontvankelijke zienswijzen ontvangen. Alle zienswijzen zijn geregistreerd en aan de indieners is een ontvangstbevestiging gezonden. De ontvangen zienswijzen zijn in deze zienswijzennota genummerd van 1 tot en met 30.

Op grond van de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) is het niet toegestaan om de persoonsgegevens van natuurlijke personen te verwerken zonder dat er bijvoorbeeld sprake is van een wettelijke grondslag, dringende noodzaak of toestemming van de betreffende personen. De provincie noemt de natuurlijke personen die een zienswijze hebben ingediend in deze zienswijzennota daarom niet bij naam. Daar waar het adres inhoudelijk relevant is voor de behandeling van de zienswijze, is bij de beantwoording het adres wel vermeld.

Nr.	Ontvangstdatum	Naam	Adres
1	14 juli 2022	Gemeente Lochem	Postbus 17 7240 AA Lochem
2	17 juli 2022	Privépersoon	Geanonimiseerd
3	27 juli 2022	Privépersoon	Geanonimiseerd
4	28 juli 2022	Privépersoon	Geanonimiseerd
5	1 augustus 2022	Privépersoon	Geanonimiseerd
6	1 augustus 2022	Privépersoon	Geanonimiseerd
7	1 augustus 2022	Eefde Tegenwind	Geanonimiseerd
8	1 augustus 2022	Privépersoon	Geanonimiseerd
9	1 augustus 2022	Privépersoon	Geanonimiseerd
10	1 augustus 2022	Privépersoon	Geanonimiseerd
11	1 augustus 2022	Privépersoon	Geanonimiseerd

12	1 augustus 2022	Privépersoon	Geanonimiseerd
13	1 augustus 2022	Privépersoon	Geanonimiseerd
14	1 augustus 2022	Privépersoon	Geanonimiseerd
15	1 augustus 2022	Privépersoon	Geanonimiseerd
16	2 augustus 2022	Privépersoon	Geanonimiseerd
17	2 augustus 2022	Dorpsraad Eefde	Geanonimiseerd
18	3 augustus 2022	Privépersoon	Geanonimiseerd
19	3 augustus 2022	Privépersoon	Geanonimiseerd
20	3 augustus 2022	Privépersoon	Geanonimiseerd
21	3 augustus 2022	Buurtvereniging Door weer en wind	Geanonimiseerd
22	3 augustus 2022	Privépersoon	Geanonimiseerd
23	3 augustus 2022	Privépersoon	Geanonimiseerd
24	4 augustus 2022	Privépersoon	Geanonimiseerd
25	4 augustus 2022	Privépersoon	Geanonimiseerd
26	4 augustus 2022	Privépersoon	Geanonimiseerd
27	5 augustus 2022	Privépersoon	Geanonimiseerd
28	6 augustus 2022	Privépersoon	Geanonimiseerd
29	8 augustus 2022	Privépersoon	Geanonimiseerd
30	8 augustus 2022	Privépersoon	Geanonimiseerd

Ruim buiten de tervisieleggingstermijn (meer dan twee weken later) is nog een laatste zienswijze binnengekomen. Deze wordt beschouwd als niet ontvankelijk en deze is dan ook niet opgenomen in deze nota van antwoord.

1.3 Opzet van de zienswijzennota

In hoofdstuk 2 is voor een aantal veel voorkomende onderdelen in de zienswijzen een algemene reactie op hoofdlijnen opgenomen. Bij de beantwoording van de zienswijzen is met regelmaat verwezen naar deze algemene overwegingen. Daarom verdient het aanbeveling kennis te nemen van hoofdstuk 2, voordat hoofdstuk 3 wordt gelezen.

In hoofdstuk 3 van deze nota zijn de ontvangen zienswijzen in samengevatte vorm weergegeven. De samenvattingen pretenderen geen volledigheid. Bij de beoordeling van de zienswijzen zijn wel alle originele brieven, elektronische berichten en bijlagen, zoals deze bij de provincie zijn ingediend, betrokken.

Per zienswijze is eerst algemene informatie gegeven over de indiener(s) van de zienswijze. Vervolgens is/zijn per ingediende zienswijze de samenvatting(en) vermeld en is aangegeven tot welke reactie deze aanleiding geeft en in hoeverre dit leidt tot aanpassing van de besluitvorming.

Ten slotte bevat hoofdstuk 4 een overzicht van de wijzigingen die zijn doorgevoerd in de definitieve besluiten. Het gaat daarbij om wijzigingen naar aanleiding van de zienswijzen, maar ook om de ambtshalve wijzigingen. Dat zijn wijzigingen die de provincie, mede op grond van voortschrijdend inzicht tussen het ontwerp en de definitieve besluitvorming, zelfstandig wenselijk of noodzakelijk acht.

2 Algemene reactie

Alle ontvangen zienswijzen zijn individueel beantwoord in hoofdstuk 3. Enkele onderwerpen worden in de zienswijzen herhaaldelijk naar voren gebracht. Voor deze onderwerpen is er daarom voor gekozen om naast de individuele beantwoording van de afzonderlijke zienswijzen, ook een meer algemene toelichting te geven. Deze is terug te lezen in dit hoofdstuk.

2.1 Politieke-bestuurlijke aspecten

Zienswijzen met betrekking tot politiek-bestuurlijke aspecten worden in deze paragraaf toegelicht. Dit is de toelichting op hoofdpijnen:

- **Bevoegd gezag**
Er zijn zorgen dat de provincie de lokale democratie overrulet door de procedure over te nemen van gemeente Zutphen. Hier is geen sprake van. Op grond van de Elektriciteitswet is de provincie bevoegd gezag voor windpark IJsselwind.
- **Uitspraak Raad van State**
Gedacht wordt dat de provincie de uitspraak van de Raad van State op 12 mei 2021 negeert. Provincie heeft in het inpassingsplan rekening gehouden met alle geconstateerde gebreken en aanpassingen gedaan om ze op te lossen. In dit hoofdstuk is te lezen hoe met elk van de gebreken is omgegaan.
- **Landelijke normen**
Indieners vinden dat provincie op nieuwe, landelijke normen voor windenergie moet wachten na de uitspraak van de Raad van State op 30 juni 2021. Echter heeft de Raad van State in haar uitspraak expliciet de mogelijkheid benoemd dat het bevoegd gezag in de tussentijd zelf normen kan en mag vaststellen. Het vaststellen van de lokale normen voor windpark IJsselwind heeft de provincie op een zorgvuldige manier binnen de huidige wetgeving gedaan.
- **Regionale energiestrategie (RES)**
Er wordt gesteld dat de RES 'juridisch niets' is en dat daarin geen zoekgebieden zijn aangewezen. De RES heeft geen ruimtelijk-bestuurlijke rechtswerking in de zin van de Wro maar is een inspanningsverplichting. De zorgvuldig vastgestelde zoekgebieden hebben wel waarde, want 10 betrokken parlementen hebben de steun gegeven.
- **Crisis- en herstelwet (Chw)**
Indieners vinden dat misbruik wordt gemaakt van de Chw omdat er geen economische crisis meer is. In deze procedure is de Chw wel van toepassing omdat de Chw een permanente status heeft gekregen en het windpark past binnen de voorwaarden.
- **Het verdrag van Aarhus**
Indieners vinden dat provincie het verdrag van Aarhus negeert. Dit verdrag stelt dat iedereen recht heeft om betrokken te worden bij besluitvorming over milieu. Er is geen strijd met dit verdrag. Provincie heeft de mogelijkheid op inspraak geboden op het ontwerpplan en ontwerpbesluiten.
- **Goede ruimtelijke ordening en behoorlijk bestuur**
Provincie Gelderland is van mening dat het handelt volgens de uitgangspunten van goede ruimtelijke ordening. In deze alinea wordt uitgelegd waarom. Zo is er uitgebreid onderzoek gedaan naar de uitvoerbaarheid en inpasbaarheid van het windpark op de gekozen locatie. Hieruit blijkt dat er sprake is van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat, dat gezondheidseffecten beperkt zijn en integrale belangen van alle betrokken afgewogen zijn. Indieners stellen ook dat provincie als onbehoorlijk bestuur handelt. Provincie Gelderland is van mening dat het zorgvuldig heeft gehandeld en haar besluit begrijpelijk, deugdelijk en volledig gemotiveerd heeft genomen. De verschillende zorgen van indieners worden in paragraaf 2.1.8 besproken.

- **Rol van het Waterschap**

Er wordt getwijfeld aan de zuiverheid van het waterschap Rijn en IJssel. Het waterschap wil in 2025 energieneutraal zijn. De windturbine, die onderdeel maakt van het windpark, is hier een onderdeel van.

2.1.1 Overrulet de provincie de gemeente?

Een aantal indieners stelt dat de provincie de lokale democratie overrulet door de procedure van de gemeente Zutphen over te nemen. Van het overrulen van de lokale democratie is geen sprake. Dat wordt in deze paragraaf toegelicht.

De gemeente Zutphen heeft voor dit windpark al eerder een bestemmingsplan vastgesteld en omgevingsvergunningen verleend. Dit bestemmingsplan 'Fort de Pol, Eefde West en Windpark IJsselwind' en de omgevingsvergunningen zijn op 12 mei 2021 door de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State vernietigd.^[1] Als gevolg hiervan kan Windpark IJsselwind vooralsnog niet worden gebouwd.

De initiatiefnemers van het windpark, Waterschap Rijn en IJssel en IJsselwind B.V., hadden de wens om voor het windpark een nieuwe procedure te doorlopen en wendden zich daarvoor tot de gemeente Zutphen. De gemeente Zutphen heeft echter aangegeven hiertoe op korte termijn geen mogelijkheden te zien. Daarom heeft de gemeente Zutphen de initiatiefnemers van het windpark verzocht de aanvragen voor een bestemmingsplanherziening en de omgevingsvergunningen in te trekken.

Na deze afstemming met de gemeente hebben initiatiefnemers zich tot de provincie gewend. De provincie is op grond van artikel 9e en 9f van de Elektriciteitswet 1998 in eerste instantie bevoegd voor het nemen van besluiten, die nodig zijn voor windparken van 5 tot 100 MW. Ook zorgt de provincie op grond van artikel 9f van de Elektriciteitswet 1998 voor de gecoördineerde voorbereiding en bekendmaking van deze besluiten. In de vorige, gemeentelijke procedure voor dit windpark heeft de provincie op grond van artikel 9f, zesde lid, Elektriciteitswet 1998 afgezien van toepassing van deze bevoegdheden. Dit had de provincie de gemeente Zutphen bij brief van 7 november 2017 medegedeeld. De gemeente Zutphen was op dat moment immers al bezig met de voorbereiding van een bestemmingsplan en paste al zelf een coördinatieregeling toe. Gelet daarop, was het de verwachting dat toepassing van deze provinciale bevoegdheden de besluitvorming niet in betekenende mate zou versnellen (artikel 9f, zesde lid, onder a, Elektriciteitswet 1998).

Nu duidelijk is geworden dat de gemeente Zutphen op korte termijn geen nieuwe procedure voor Windpark IJsselwind zou gaan starten, is niet langer voldaan aan de voorwaarde als bedoeld in artikel 9f, zesde lid, onder a, Elektriciteitswet 1998. Gelet op de belangrijke bijdrage die de realisatie van het windpark levert aan de gezamenlijke landelijk en regionale duurzaamheidsambities, heeft de provincie bij brief aan de gemeente Zutphen van 22 december 2022 het besluit van 7 november 2017 ingetrokken. Dit komt erop neer dat de provincie weer bevoegd is voor het verlenen van de benodigde besluiten en voor de gecoördineerde voorbereiding en bekendmaking hiervan.

De provincie heeft de procedure vervolgens met alle zorgvuldigheid opgepakt. In artikel 9e lid 1 van de Elektriciteitswet 1998 is bepaald dat Provinciale Staten bevoegd zijn het inpassingsplan vast te stellen. De realisatie van het windpark op de beoogde locatie moet wel in overeenstemming zijn met een goede ruimtelijke ordening. Bij het opstellen van het inpassingsplan is uitgebreid en zorgvuldig onderzoek verricht naar alle relevante omgevings- en milieuaspecten. Op basis van de verschillende onderzoeken wordt geconcludeerd dat realisatie van het windpark ter plaatse uit oogpunt van een goede ruimtelijke ordening aanvaardbaar is. Gelet hierop en gezien het hiervoor beschreven systeem van de Elektriciteitswet 1998 zijn Provinciale Staten bevoegd het inpassingsplan vast te stellen.

De gemeenten Zutphen, en overigens ook de gemeente Lochem, zijn vanaf de start van de procedure goed geïnformeerd over de procedure. GS hebben de gemeente Zutphen bij brief van 22 december 2021 geïnformeerd over het terugnemen van de bevoegdheid. De gemeente Zutphen heeft in de brief van 24 december 2021 aan de provincie Gelderland aangegeven niet negatief tegenover dit provinciale besluit te staan (hieruit bleek wederom dat de gemeente Zutphen de procedure niet zelf wil oppakken).

Ook hierna is er contact geweest, onder meer een ambtelijk overleg op 13 januari 2022 en een brief van GS op 15 februari waarin wordt uitgelegd op welke wijze provincie omgaat met de drie waarden die de gemeente belangrijk vindt: de betrokkenheid van omwonenden, de landschappelijke inpassing en biodiversiteit en financiële participatie.

Ook daarna heeft divers (ambtelijk) overleg plaatsgevonden. In het bijzonder kan worden gewezen op de informerende sessie van provincie (gedeputeerde en projectleider) aan de raadscommissie van Zutphen op 9 juni 2022. Daarnaast zijn de gemeenten Zutphen en Lochem natuurlijk ook als vooroverlegpartner betrokken bij de voorbereiding van het provinciaal inpassingsplan.

Bij de vraag of de provincie de gemeente overrulet speelt ten slotte ook de windladder een rol, omdat de gedachte achter de windladder is om éérs lokaal en daarna regionaal te bekijken waar windmolens het beste kunnen komen te staan en de gemeenteraden en de regio het initiatief te laten. De windladder volgend is inzet van de provincie pas in laatste instantie aan de orde. In paragraaf 2.2.4 gaan we nader in op de windladder en tonen we aan waarom we handelen conform de Windladder.

2.1.2 Negeert provincie uitspraak Raad van State?

Een aantal indieners wijst op de uitspraak van de Afdeling bestuursrecht-spraak van de Raad van State over het bestemmingsplan 'Fort de Pol, Eefde West en Windpark IJsselwind' van 12 mei 2021 (Zie: AbRvS 12 mei 2021, ECLI:NL:RVS:2021:1025). Indieners suggereren ten onrechte dat deze uitspraak door de provincie wordt genegeerd.

In paragraaf 2.1.1 van deze Nota is toegelicht dat voor het windpark eerder een gemeentelijke procedure is doorlopen. Op 12 mei 2021 heeft de Afdeling bestuursrecht-spraak van de Raad van State het bestemmingsplan 'Fort de Pol, Eefde West en Windpark IJsselwind' vernietigd. Ook zijn de omgevingsvergunningen voor het windpark vernietigd. De twee watervergunningen en de natuuronthefing voor het windpark zijn met de uitspraak van 12 mei 2021 wel onherroepelijk geworden. Verder is de natuurvergunning onherroepelijk geworden bij uitspraak van 17 augustus 2022.

In de uitspraak tot vernietiging beoordeelt de Afdeling de gemeentelijke besluitvorming in strijd met de artikelen 3:2 (zorgvuldigheid) en 3:46 (deugdelijke motivering) van de Algemene wet bestuursrecht. Die strijdigheid ziet echter niet op de gehele besluitvorming, maar op een aantal onderdelen daarvan. De provincie heeft daarom bij de voorbereiding van de besluitvorming juist aan die onderdelen extra aandacht besteed om de gestelde gebreken te herstellen. Dit is onder meer gedaan door gedegen aanvullend onderzoek naar diverse milieuaspecten uit te voeren. Deze zijn verwerkt in de nu voorliggende stukken bij de ontwerpbesluiten.

Hierna wordt per onderdeel kort toegelicht op welke wijze de provincie het door de Afdeling geconstateerde gebrek met het inpassingsplan heeft gerepareerd.

Cumulatieve normen voor geluid en slagschaduw windpark IJsselwind

Het windpark bestaat uit twee inrichtingen, één windturbine van het Waterschap Rijn en IJssel en twee windturbines van Windpark IJsselwind B.V. De Afdeling oordeelt in de uitspraak van 12 mei 2021 dat de gemeenteraad – gelet op de normen uit het Activiteitenbesluit en de Activiteitenregeling – ten onrechte de geluidsbelasting en slagschaduw van de drie windturbines gezamenlijk heeft beoordeeld, in plaats van per afzonderlijke inrichting.

In de uitspraak van 12 mei 2021 ging de Afdeling nog uit van de toepassing van de normen uit het Activiteitenbesluit en de Activiteitenregeling. Deze normen kunnen na de uitspraak van de Afdeling van 30 juni 2021, ECLI:NL:RVS:2021:1395, over windpark Delfzijl Zuid Uitbreiding, niet meer worden toegepast. Om die reden zijn in het inpassingsplan eigen, lokale normen voor geluid (artikel 3.3.1) en slagschaduw (artikel 3.3.2) gesteld, die voor de drie windmolens gezamenlijk, cumulatief gelden. Deze normen zijn uitgebreid en zorgvuldig onderbouwd in bijlage 2 bij de toelichting. Bijlage 3 bij de toelichting bevat een onderzoek, waaruit volgt dat aan deze geluid- en slagschaduwnormen wordt voldaan door de drie windmolens gezamenlijk. Het door de Afdeling geconstateerde gebrek is in deze procedure dus niet meer relevant.

Gevolgen risicovolle inrichtingen bedrijventerrein De Mars

De Afdeling overweegt dat windturbine 3 wordt geplaatst op bedrijventerrein De Mars. Op dit bedrijventerrein mogen, volgens de Afdeling, ook categorie 5.1 risicovolle inrichtingen worden gerealiseerd. De gemeenteraad heeft volgens de Afdeling onvoldoende rekening gehouden met de gevolgen van de plaatsing van de windturbine voor die vestigingsmogelijkheid.

Paragraaf 5.4.2 van de toelichting van het ontwerp-PIP gaat daar onder de kop ‘Industrie en risicovolle inrichtingen’, subkop ‘Toekomstige risicovolle inrichtingen op het bedrijventerrein’, nader op in.

Het op het bedrijventerrein geldende bestemmingsplan De Mars Midden en Noord (veegplan) laat de vestiging van bedrijven in milieucategorie 1 tot en met 5.1 toe (volgens artikel 5.1, lid a van de planregels). Artikel 5.1, lid ai van de planregels bepaalt vervolgens dat risicovolle inrichtingen zijn uitgesloten, tenzij nadrukkelijk in de regels toegestaan. Voor de zone binnen een tiphoogteafstand vanaf windturbine 3 geldt dat er geen Bevi-inrichtingen zijn toegestaan.

Ook indien op het standpunt wordt gesteld dat risicovolle inrichtingen ter plaatse bij recht wél zijn toegestaan dan geldt dat dergelijke bedrijven thans niet aanwezig zijn en dát bestaande bedrijven niet zonder meer kunnen uitbreiden (of nieuwvestigen) tot een risicovolle installatie. Een Bevi-inrichting is milieuvergunningplichtig en een nieuwvestiging (of wijziging) van de Bevi-inrichting dient altijd voorzien te zijn van een kwantitatieve risicoanalyse (QRA) waarbij de externe veiligheidseffecten in combinatie met andere risicobronnen, waaronder ook de windturbine, in beeld gebracht dienen te worden en afgewogen in het kader van aanvaardbaarheid. Plaatsing van nieuwe risicovolle inrichtingen (en uitbreiding van een bestaande) kan dus alleen als uit de QRA blijkt dat er wordt voldaan aan de geldende regelgeving. Er kan dus, als ervan uitgegaan wordt dat het geldende bestemmingsplan risicovolle inrichtingen toestaat, geen onaanvaardbare situatie ontstaan. Er zijn derhalve geen specifieke regels opgenomen in het inpassingsplan.

Hiermee is het door de Afdeling geconstateerde motiveringsgebrek hersteld.

Hoogspanningsleiding

Nabij een windturbine is een hoogspanningsleiding van TenneT gelegen. TenneT heeft de gevolgen van deze windturbine voor de hoogspanningsleiding aanvaardbaar geacht. De gemeenteraad heeft echter volgens de Afdeling niet onderbouwd dat eventuele gevolgen voor de hoogspanningsleiding ook aanvaardbaar zijn

uit een oogpunt van vervolgrisico's voor eventuele risicovolle inrichtingen op bedrijventerrein De Mars. Het gaat dan om de kans op gevaarlijke situaties als in de omgeving van een windturbine de combinatie van risicovolle inrichtingen en een bovengrondse hoogspanningsverbinding aanwezig is.

Paragraaf 5.4.2 van de toelichting van het ontwerp-PIP gaat daar onder de kop 'Hoogspanningsinfrastructuur', subkop Industrie en risicovolle inrichtingen', subkop 'Domino effecten op omgeving van omvallende hoogspanningsmasten', nader op in.

TenneT geeft als netbeheerder aan dat ze een afstand van 25 meter aanhouden tot BRZO-inrichtingen waar explosiegevoelige stoffen en/of brandbare materialen aanwezig zijn, tenzij gemotiveerd aangetoond wordt dat realisatie elders minder wenselijk of maatschappelijk onverantwoord is en realisatie in dit gebied uitvoerbaar kan worden gemaakt. TenneT geeft hierbij aan dat voor bovengrondse hoogspanningslijnen 25 meter wordt gerekend vanaf de plek waarop de geleider de grond raakt ingeval van een calamiteit, wat neerkomt op (de plek op de grond recht onder) de buitenste geleider.

Om rekening te houden met het 'omduwende' effect wat schade van een windturbine zou kunnen veroorzaken is in de toelichting inzichtelijk gemaakt dat dit effect op een beperkte zone van het bedrijventerrein betrekking heeft, waar geen risicovolle installaties aanwezig zijn. Gezien de kleine kans van optreden, de kleine maximale effectzones en het reeds bewust aanhouden van veiligheidszones rondom de hoogspanningsmast in het geval van calamiteiten is er geen aanleiding om binnen deze zones extra maatregelen te nemen.

Hiermee is het door de Afdeling geconstateerde motiveringsgebrek hersteld.

Milieugevolgen calamiteit GMB

In de gemeentelijke besluiten voor het Windpark is onderzocht welke gevolgen het windpark heeft voor de bedrijfsvoering van GMB. Er bestaat een kans (ééns in de 15.000 jaar) dat een tank van GMB wordt geraakt door een losgebroken rotorblad. Dat kan leiden tot lekkage. De gemeenteraad heeft volgens de Afdeling een juiste afweging van de betrokken belangen van enerzijds GMB en anderzijds het Windpark verricht. De Afdeling oordeelt evenwel dat de gemeenteraad had moeten motiveren of hij het nodig acht in het plan te voorzien in mitigerende en veiligheidsmaatregelen, vanwege een eventuele trefkans van 1 op de 15.000 van windturbine 3 bij twee binnen het risicogebied gelegen opslagtanks van GMB.

Paragraaf 5.4.2 van de toelichting van het ontwerp-PIP geeft onder de kop 'Industrie en risicovolle inrichtingen', subkop 'Overige installatie GMB - opslag slib', een nader motivering dat er geen onaanvaardbaar risico is. Dit is een samenspel tussen de eigenaar van de installatie GMB en het waterschap als eigenaar van de rioolwaterzuivering.

Hiermee is voldaan aan het door de Afdeling geconstateerde motiveringsgebrek. Dit is in deze procedure dus niet meer relevant.

Bodemverontreiniging

Eén windturbine wordt geplaatst op een voormalige vuilstortplaats. Er heeft een passieve sanering van verontreiniging bij deze vuilstortplaats plaatsgevonden, die heeft geleid tot een stabiele situatie. De Afdeling komt tot het oordeel dat de gemeenteraad onvoldoende heeft onderbouwd dat het bestemmingsplan uitvoerbaar is vanwege het risico op verontreiniging van grondwater.

Paragraaf 5.9.2 van de toelichting van het ontwerp-PIP n geeft een nadere motivering op dit punt. Ten behoeve van deze nadere motivering is het onderzoek 'Hydrologisch onderzoek voormalige stortplaats Fort de Pol' (2022) uitgevoerd en toegevoegd aan het inpassingsplan.

Hiermee is het door de Afdeling geconstateerde motiveringsgebrek hersteld.

Landschappelijke inpassing

Voor de landschappelijke inpassing van het windpark was een inrichtingsplan opgesteld. Uitgangspunt was dat conform dit inrichtingsplan wordt gehandeld.

Het bestemmingsplan voorzag in de mogelijkheid om bij omgevingsvergunning hiervan af te wijken. De bedoeling van de gemeenteraad was dat deze omgevingsvergunning pas kan worden verleend, nadat het inrichtingsplan is goedgekeurd. Die bedoeling was niet goed vastgelegd in de regels.

Het landschappelijke inrichtingsplan was een wens van de gemeente Zutphen, maar is niet noodzakelijk op basis van provinciaal beleid. Omdat het landschappelijke inrichtingsplan is toegezegd aan de omgeving is dit wel geborgd in het inpassingsplan, te weten in artikel 3.3.4 van de planregels. De (bestreden) afwijkingsbevoegdheid is niet meer opgenomen in de planregels. De benodigde landschappelijke inpassing is rechtsreeks geregeld als voorwaardelijke verplichting.

Het door de Afdeling geconstateerde gebrek in de afwijkingsbevoegdheid is dus niet meer relevant.

Bestaande bedrijfsactiviteiten

Tevens had de gemeenteraad, blijkens de reactie van de nota van zienswijzen, de bedoeling om tot een aanpassing van de planregeling te komen met het oog op een duidelijke omschrijving van de 'bestaande bedrijfsactiviteiten'. Dit is volgens de Afdeling ten onrechte niet gebeurd.

Dit onderdeel komt niet meer terug in het inpassingsplan.

Bescherming dassen(burcht) windturbine 1

Nabij windturbine 1 is een dassenburcht aanwezig. De Afdeling oordeelt dat de gemeenteraad is uitgegaan van een onjuiste locatie van windturbine 1 ten opzichte van de dassenburcht. Daarom oordeelt de Afdeling dat de gemeenteraad niet heeft kunnen stellen dat op voorhand in redelijkheid het soortenbeschermingsregime van de Wet natuurbescherming (Wnb) niet aan de uitvoerbaarheid van het bestemmingsplan in de weg staat.

Vanwege de ligging van de dassenburcht is de locatie van windturbine 1 circa 23 meter in zuidoostelijke richting verschoven ten opzichte van de vorige gemeentelijke besluiten. Met deze afstand is zonder meer geen sprake van directe beschadiging of vernieling van vaste verblijfplaatsen van de dassen. De nieuwe locatie van windturbine 1, op voldoende afstand tot de dassenburcht, is vastgelegd op de verbeelding van de plankaart. Ook voorzieningen ten behoeve van de windturbine, zoals de opstelplaats en ontsluitingswegen, kunnen niet in de nabijheid van de dassenburcht worden gerealiseerd door een passende regeling op de verbeelding en in de planregels.

Door Bureau Waardenburg zijn in de 'Notitie concretiseren voorwaarden das - project IJsselwind' de maatregelen ten gunste van de das van het eerdere dassenonderzoek van Silvavir geconcretiseerd. Door het nemen van deze maatregelen kan verstoring van de dassen vrijwel geheel worden voorkomen dan wel gemitigeerd. Alleen voor de burcht is niet volledig uit te sluiten dat er een tijdelijke verstoring kan optreden. Hoewel het de vraag is of die tijdelijke verstoring ontheffingsplichtig is, is hiervoor op 24 mei 2022 een aanvraag ontheffing Wet natuurbescherming aangevraagd. Deze aanvraag is op 12 augustus 2022 aangevuld. Uit de beoordeling van de potentiële effecten voor genoemde burcht blijkt dat verlening van een ontheffing vooralsnog mogelijk is. Door middel van de planregels van het PIP in combinatie met de aanvraag ontheffing en de te nemen maatregelen wordt mogelijke verstoring van de das voorkomen. Daarmee staat de Wet natuurbescherming de uitvoerbaarheid van het PIP niet in de weg.

Opnieuw afwegen 'of' en 'waar'

In algemene zin stelt de Raad van State in de uitspraak dat opnieuw moet worden afgewogen 'of en waar de turbines ruimtelijk aanvaardbaar worden geacht'. Alhoewel wij de indruk hebben dat de Raad van State tot vernietiging van de besluiten is overgegaan doordat er te veel omissies en ondeugdelijkheden werden geconstateerd in de onderliggende onderzoeken, hebben we ook nadrukkelijk aandacht gehad voor deze zinsnede in de uitspraak. Wij hebben de afwegingen over de of- en waar-vraag nadrukkelijk gemaakt en kunnen hier het volgende over stellen:

'Of'

Of windturbines moeten worden gebouwd kan eigenlijk niet ter discussie staan. Provincie Gelderland heeft stevige doelstellingen en taakstellingen om de overschakeling op duurzame energie te realiseren, vanwege de klimaatcrisis en zeker ook gezien de huidige geopolitieke situatie. We moeten als provincie en samenleving alles op alles zetten om te verduurzamen. En daar zijn ook windturbines op land voor nodig.

'Waar'

De RES 1.0 van de Cleantech Regio (PS2021-836) is vastgesteld door onder meer de provincie, maar ook door de gemeenten Zutphen en Lochem. Hierin is de locatie aangewezen als zoekgebied voor windturbines. Dit is reeds een belangrijk argument voor het realiseren van het windpark op deze locatie. De locatie past daarnaast ook binnen het provinciale beleid, zoals ons Windbeleid, Klimaatprogramma, Omgevingsvisie Gaaf Gelderland en Omgevingsverordening alsmede ons coalitieprogramma. Ook draagt het plan bij aan een betere verhouding tussen zonne- en windenergie in de regio, met onder andere lagere maatschappelijke kosten voor het elektriciteitsnetwerk tot gevolg. Het windpark komt daarnaast in de buurt van al aanwezige bedrijfsterreinen en belangrijke wegen en waterwegen (N348 en het Twentekanaal). Er staan ook al windturbines. Visueel gaan deze een geheel vormen met de nieuwe windturbines. In de directe omgeving woont een gering aantal mensen (uiteraard zijn deze belangen ook meegewogen). Alles overziend is het windpark op deze locatie goed inpasbaar.

2.1.3 Moet de provincie de landelijke normen afwachten?

In haar uitspraak van 30 juni 2021 verklaarde de Raad van State de landelijk geldende windturbinebepalingen, waaronder de normen voor windenergie, buiten werking, omdat aan de normen geen planMER ten grondslag heeft gelegen. De nieuwe normen en de bijbehorende plan-m.e.r. die het rijk op dit moment ontwikkelt, worden verwacht in de tweede helft van 2023. In een aantal zienswijzen wordt erop gewezen dat gewacht zou moeten worden op deze nieuwe landelijke normen en in de gemeente Lochem heeft men dit ook zo besloten, daarbij wijzend op de in maart 2022 aangenomen Tweede Kamermotie Erkens/Leijten om - in afwachting van de landelijke normen - tijdelijk normen op te stellen. In zijn Kamerbrief van 6 juli 2022 geeft de minister van EZK aan dat het, vooruitlopend op de landelijke plan-m.e.r., niet mogelijk is algemene regels op te leggen aan nieuwe windparken. Voor dat soort algemene regels is volgens de Minister immers een milieueffectrapport nodig. Gezien deze juridische beperking en de uitkomst van de inventarisatie van de Minister bij het Interprovinciaal Overleg, de Vereniging Nederlandse Gemeenten en het Nationaal Programma RES meent de minister dat nu geen afstandsnormen hoeven worden opgesteld. De staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat (I&W) zal in de landelijke plan-m.e.r. procedure wel varianten voor afstandsnormen onderzoeken.

In zijn uitspraak noemt de Raad van State expliciet de mogelijkheid voor lokale bevoegde gezagen om zelf normen op te stellen, mits deze goed worden gemotiveerd. In haar Kamerbrief van juli 2021 bevestigt de minister van EZK dit en

benadrukt dat het belangrijk is in deze tussenliggende periode de voortgang voor windenergie op land op peil te houden om de duurzame energiedoelstellingen te halen en geeft aan de lokale bevoegde gezagen hier zo veel mogelijk bij te ondersteunen. Het ministerie heeft hiertoe de Helpdesk Wind op Land opgezet, waarop advies wordt geboden voor het vaststellen van eigen lokale normen ter bescherming van de leefomgeving. In een aantal zienswijzen wordt gesteld dat deze Helpdesk fungeert als een soort beleidskader voor het stellen van normen en daarom ook onderworpen zou moeten worden aan een planMER. De Helpdesk is geen beleidskader en voldoet ook niet aan de eisen voor een plan-m.e.r.-plicht, als bedoeld in de artikelen 2 en 3 van de SMB-richtlijn. De provincie heeft geen gebruik gemaakt van de informatie van de Helpdesk Wind op Land voor het vaststellen van project-specifieke normen. De provincie heeft zelfstandig normen vastgesteld voor het windpark, voorzien van een actuele, deugdelijke, op zichzelf staande en op de aan de orde zijnde situatie toegesneden motivering.

Het staat de provincie dus vrij om eigen, specifieke normen vast te stellen voor windpark IJsselwind Zutphen. Sterker, de provincie is daartoe verplicht, om daarmee de leefomgeving van omwonenden afdoende te beschermen. Deze normering moet dan, conform de uitspraak van de Raad van State, voorzien zijn van een actuele, deugdelijke, op zichzelf staande en op de aan de orde zijnde situatie toegesneden motivering. Verdere toelichting hierop wordt gegeven in paragraaf 2.4.1.

2.1.4 Negeert de provincie het welstandsadvies?

GS van Gelderland is op grond van de Elektriciteitswet bevoegd gezag voor de omgevingsvergunning voor Windpark IJsselwind. Anders dan het college van B en W is GS niet gehouden zelf welstandsadvies in te winnen bij de behandeling van een omgevingsvergunningaanvraag. In de gevallen waarin GS optreedt als bevoegd gezag maakt welstandsadvies deel uit van het advies dat gemeenten tijdens de procedure uitbrengen aan GS. Het is aan de gemeente om daarbij al dan niet de welstandscommissie in te schakelen. GS heeft bij de voorbereiding van de omgevingsvergunningen geen nieuw welstandadvies ontvangen van gemeente Zutphen.

Afgaande op het advies dat de Commissie Ruimtelijke kwaliteit en Cultuurhistorie (RKC) in 2019 aan het college van B en W van Zutphen heeft uitgebracht ten tijde van de gemeentelijke besluitvormingsprocedure over het windpark, voldoet het bouwplan vanwege de tiphoogte niet aan de redelijke eisen van welstand. Een bouwplan met een tiphoogte van 150 m was volgens de Commissie destijds niet in strijd met de redelijke eisen van welstand. GS van Gelderland heeft in de vergunning gemotiveerd dat zij aan dit advies over de tiphoogte voorbijgaat. Dat een actueel welstandsadvies ontbreekt, betekent overigens niet dat er geen beoordeling van de ruimtelijke kwaliteit heeft plaatsgevonden. Bij de voorbereiding van het inpassingsplan en de omgevingsvergunningen heeft GS een uitgebreide land-schappelijke beoordeling uitgevoerd.

2.1.5 Wat is de juridische betekenis van de RES?

De Regionale Energiestrategie (RES) is een set bestuurlijke afspraken, vastgesteld door alle gemeenteraden, Provinciale Staten en algemeen besturen van de 10 betrokken overheden, waarin zoekgebieden voor de opwekking van duurzame energie zijn vastgesteld. De democratisch gekozen overheden hebben daarmee uitgesproken deze locaties te willen ontwikkelen voor duurzame energie. In enkele zienswijzen wordt gesteld dat de RES 'juridisch niets' is en dat daarin geen zoekgebieden zijn aangewezen. De RES heeft geen ruimtelijk-bestuurlijke rechtswerking in de zin van de Wro en dat is ook nooit beoogd. Dat wil echter niet zeggen dat deze zorgvuldig vastgestelde zoekgebieden geen waarde hebben:

ze hebben immers de steun van alle 10 betrokken parlementen, waaronder ook de gemeenteraden van Zutphen en Lochem. Het gegeven dat de locatie voor windpark IJsselwind opgenomen is in de RES omdat het al een plan was doet daar niets aan af. De RES is een inspanningsverplichting. Bij de inspanningsverplichting spannen gemeenten zich in om het beoogde resultaat te halen. Zie verder 2.2.4 onder de kop 'RES'.

2.1.6 Wordt de Crisis- en herstelwet misbruikt?

Een aantal indieners vindt dat er misbruik wordt gemaakt van de Crisis- en herstelwet (Chw). De Chw zou niet van toepassing zijn, omdat er geen economische crisis meer is. In deze paragraaf wordt toegelicht waarom de Chw in deze procedure wel van toepassing is.

Op 31 maart 2010 is de Chw in werking getreden. De wet was oorspronkelijk vooral bedoeld om de economische crisis te bestrijden. Inmiddels heeft de Chw een permanente status gekregen bij de 'Wet van 28 maart 2013 tot wijziging van de Crisis- en herstelwet en diverse andere wetten in verband met het permanent worden van de Chw en het aanbrengen van verbeteringen in het omgevingsrecht'. Op dit moment geldt de Chw dus. De Chw is ook van toepassing op het windpark. Het gaat hier namelijk om een windpark met een opgesteld vermogen van circa 13,5 MW. Het windpark voldoet daarmee aan de omschrijving van een productie-installatie voor opwekking van duurzame elektriciteit met behulp van wind-energie met een capaciteit van ten minste 5 maar niet meer dan 100 MW', als bedoeld in artikel 9e van de Elektriciteitswet 1998. Gelet daarop, is afdeling 2 van hoofdstuk 1 van de Chw op het windpark van toepassing (zie: artikel 1.1, lid 1, onder a, in samenhang met categorie 1.2 van bijlage I Chw). De provincie herkent zich niet in het standpunt dat er misbruik wordt gemaakt van de Chw.

2.1.7 Negeert de provincie het verdrag van Aarhus?

Een aantal indieners stelt dat de provincie het Verdrag van Aarhus negeert.

Het Verdrag van Aarhus stelt onder meer eisen aan de toegang tot informatie, inspraak in besluitvorming en toegang tot de rechter (Verdrag betreffende toegang tot informatie, inspraak in besluitvorming en toegang tot de rechter inzake milieuaangelegenheden, Aarhus, 25-06-1998).

De provincie herkent zich niet in het standpunt van deze indieners. De besluitvorming voor het windpark wordt voorbereid met toepassing van de uniforme openbare voorbereidingsprocedure (UOV) uit afdeling 3.4 Algemene wet bestuursrecht (Awb). Daarmee wordt de mogelijkheid van inspraak geboden op de ontwerpbesluitvorming. Inspraak over het ontwerpplan en ontwerpbesluiten is naar het oordeel van de Afdeling vroegtijdige inspraak op een moment dat alle opties open zijn en doeltreffende inspraak kan plaatsvinden (zie o.a. ABRvS 21-02-2018, ECLI:NL:RVS:2018:616).

De ontwerpbesluiten hebben bovendien ter inzage gelegen. Bij de ter inzage gelegde besluiten waren op grond van artikel 3:11 Awb alle op die besluiten betrokken stukken gevoegd. Daarmee wordt voldaan aan het vereiste uit het Verdrag van Aarhus over de informatie die voorafgaand aan de inspraak ter beschikking moet worden gesteld (zie o.a. ABRvS 6 juli 2022, ECLI:NL:RVS:2022:1907).

Daarmee is er geen sprake van strijd met het Verdrag van Aarhus.

2.1.8 Is er sprake van goede ruimtelijke ordening en behoorlijk bestuur?

Goede ruimtelijke ordening

Provincie Gelderland is van mening dat het handelt conform de beginselen | van een goede ruimtelijke ordening. Uit het oogpunt van een goede ruimtelijke ordening is het aanvaardbaar om het project op deze locatie te realiseren. Vanuit ons provinciaal beleid (Windbeleid, Klimaatprogramma, Omgevingsvisie Gaaf Gelderland en Omgevingsverordening en ons coalitieakkoord, hebben we de voorkeur voor het plaatsen van nieuwe windturbines in de nabijheid van al aanwezige bedrijfsterreinen en belangrijke infrastructurele ontsluitingen gerealiseerd worden. De projectlocatie voldoet hieraan: de windturbines worden gerealiseerd aansluitend aan het regionale industrieterrein De Mars, en belangrijke infrastructuur als de N348 en de waterwegen van de IJssel en het Twentekanaal. Daarbij zijn in de huidige situatie reeds drie windturbines in de directe nabijheid aanwezig, waarmee het windpark visueel een geheel kan vormen. Tevens is in de directe omgeving van de beoogde windmolens een relatief gering aantal woningen aanwezig. Daarbij komt dat de locatie Zutphen-Noord in de RES Cleantech Regio (versie 1.0) nadrukkelijk is aangewezen als zoekgebied voor grootschalige opwek van elektriciteit met wind. Ook dit is voor ons een belangrijk argument waarom we vinden dat het windpark op deze locatie passend is. Zie verder over de RES ook paragraaf 2.1.5.

Daarbij moeten we ook constateren dat het aantal als zoekgebied voor windenergie aangewezen locaties in deze RES of één van de andere 5 RESsen in Provincie Gelderland beperkt is. Het aantal mogelijke locaties dat voorhanden is voor de realisatie van windenergie op land is dus zeer beperkt en dit maakt het naar ons idee belangrijk dat concrete plannen voor windparken in het beperkte aantal zoekgebieden ook daadwerkelijk gerealiseerd worden.

Daarbij komt dat Provincie Gelderland het zeer wenselijk vindt dat dit windpark gerealiseerd wordt vanuit de grote ambities en taakstellingen waaraan we ons gecommitteerd hebben op het gebied van duurzame energie en windenergie. Het windpark wekt stroom op voor een groot aantal huishoudens en levert zo een wezenlijke en effectieve bijdrage aan de benodigde energietransitie.

Met het criterium van de 'goede ruimtelijke ordening' wordt verder onder meer beoogd dat er sprake moet zijn van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat. Hiervan is naar ons idee sprake. We hebben uitgebreid onderzoek gedaan naar de uitvoerbaarheid en inpasbaarheid van het windpark op de gekozen locatie. Hiervoor verwijzen we naar de onderzoeken die zijn gedaan in het kader van de aanmeldnotitie m.e.r.-beoordeling en het provinciaal inpassingsplan. Verder hebben we na een zorgvuldige afweging gekozen voor eigen lokale normen die we bij dit windpark willen vaststellen (zie verder ook paragraaf 2.4.1 over dit onderwerp). Wat betreft slagschaduw hebben we een strengere norm gehanteerd dan bij de eerdere procedure is gehanteerd.

Ook eventuele gezondheidseffecten zijn uiteraard van invloed op het aanvaardbaar woon- en leefklimaat. Wij hebben zorgvuldig naar dit onderwerp gekeken en zijn van mening dat we de gezondheidseffecten voldoende in beeld hebben en dat die beperkt zijn, zie verder ook paragraaf 2.3.2.

Ten slotte willen we benadrukken dat een goede ruimtelijke ordening ook inhoudt dat wij als provincie een integrale afweging maken van alle betrokken belangen. Dit hebben we ook nadrukkelijk gedaan. Hoewel enige hinder als gevolg van het windpark niet is uit te sluiten, is de provincie van oordeel dat de milieueffecten van het windpark niet leiden tot een onaanvaardbare situatie. De aanvullende milieueffecten van de windturbines van Windpark IJsselwind zijn niet dusdanig ingrijpend dat niet langer sprake is van een goed woon- en leefklimaat in de directe omgeving. Het algemeen maatschappelijk belang van de transitie naar een

duurzame energievoorziening brengt bovendien met zich mee dat enige hinder acceptabel moet worden geacht. Vanuit het oogpunt van een goede ruimtelijke ordening is daarom sprake van een aanvaardbare ruimtelijke ontwikkeling.

Behoorlijk bestuur

In diverse zienswijzen wordt gesteld dat provincie blijk geeft van onbehoorlijk bestuur. Bij de beginselen van behoorlijk bestuur gaat het om algemene geschreven en ongeschreven spelregels waaraan de overheid geacht wordt zich te houden. In algemene zin vormt ten eerste het zorgvuldigheidsbeginsel hiervan een belangrijk onderdeel. Bij dit plan hebben we nadrukkelijk zorgvuldig gehandeld: we hebben veel milieuonderzoek uitgevoerd en hebben na een zorgvuldige afweging het lokale normenstelsel bepaald, zie hiervoor ook paragraaf 2.3 en 2.4. Hierbij willen we verder benadrukken dat de voortvarendheid die we hebben laten zien bij dit plan, niet betekent dat dit ten koste is gegaan van de zorgvuldigheid.

Verder wordt in dit verband vaak verwezen naar het vertrouwensbeginsel en het rechtszekerheidsbeginsel. Uit de zienswijzen maken we op dat het vertrouwen in de provincie zou zijn geschaad doordat we de ruimtelijke procedure voor dit windpark hebben opgevat, terwijl de Raad van State het plan zou hebben vernietigd en gemeente Zutphen geen nieuwe procedure wilde voeren. Op deze aspecten zijn we uitgebreid ingegaan in paragraaf 2.1.1 en 2.1.2. Daar hebben we toegelicht dat de Raad van State-uitspraak niet betekent dat er niet alsnog een nieuwe procedure kan worden gevoerd. Wat betreft de verhouding met gemeente Zutphen vinden we dat de gemeente ook niet automatisch aan zet was. Nu er een nieuwe procedure moest worden gevoerd, hebben we op basis van de Elektriciteitswet (art. 9e) een duidelijke provinciale bevoegdheid.

Eén zienswijze noemde dat de democratische legitimatie zou ontbreken. Hiervan is naar ons idee geen sprake. De volksvertegenwoordiging van Provincie Gelderland, Provinciale Staten, is uiteraard van het plan op de hoogte, heeft besloten tot het voeren van een gecoördineerde procedure en zal straks het provinciaal inpassingsplan moeten vaststellen.

Dan over het verbod van willekeur ('détournement de pouvoir', zoals ook in een zienswijze genoemd). Dit beginsel verbiedt de overheid om de bevoegdheid tot het nemen van een besluit voor een ander doel te gebruiken dan waarvoor die bevoegdheid is verleend. Hiervan is bij dit plan te enen male geen sprake: ons plan en het doel daarvan zijn helder.

Daarnaast bestaat nog het evenredigheidsbeginsel. Uit de zienswijzen blijkt dat omwonenden zich onevenredig zwaar getroffen voelen in woon- en leefklimaat door het plan. Wij vinden dat hier geen sprake van is; ten eerste omdat we de negatieve gevolgen wat betreft o.m. hinder nog steeds acceptabel vinden, onder meer door een passend lokaal normenkader te stellen. Daarnaast voorziet ons plan in nadeelcompensatie: omwonenden kunnen gebruik maken van het 'omgevingsfonds' dat door de initiatiefnemer wordt gecreëerd en waarmee een richtinggevend percentage van 20% van de winst gedeeld wordt met de omgeving via een burenen- en dorpenregeling.

Omwonenden kunnen daarnaast ook financieel participeren door lid te worden van de coöperatie. Ten slotte hebben omwonenden in algemene zin het wettelijke recht om eventuele planschade te claimen.

Hierna willen we nog het motiveringsbeginsel kort benoemen. Hieraan voldoen we omdat we ons besluit begrijpelijk, deugdelijk en volledig gemotiveerd hebben. Zie ook wat we hebben gesteld over het verdrag van Aarhus (par. 2.1.7) en onze wijze van communicatie (par. 2.9.2.)

Ten slotte het 'fair play'-beginsel, zoals ook in een zienswijze aangehaald. Dit houdt in dat provincie de burger zorgvuldig bejegt, dus bijvoorbeeld niet

beslissingen uitstelt of niet neemt, of het de burger bemoeilijkt of frustrereert om zijn rechten / belangen te verdedigen. Wij vinden dat wij fair play getoond hebben door een open informatievoorziening, bijv. door een zeer uitgebreide projectwebsite waarop alle relevante stukken te vinden zijn (zie ook wat is gesteld bij het motivatiebeginsel) en door het bieden van gepaste inspraakmogelijkheden (zie ook par. 2.9.1 en wat we hierna over de coördinatieprocedure zeggen).

Ter inzagelegging in de zomer

In verschillende zienswijzen is erop gewezen dat men het niet gepast vindt dat de tervisielegging plaatsvond in de zomerperiode. Elke belanghebbende heeft voldoende gelegenheid gehad om in de gegeven periode van 6 weken eventuele zienswijzen in te dienen. Hierbij benadrukken we dat de termijn van 6 weken wettelijk bepaald is in de Algemene wet bestuursrecht (Awb), deze mag niet korter maar ook niet langer zijn. We wijzen er ten slotte op dat onze mening overeenstemt met de lijn die zich in de jurisprudentie over dit onderwerp heeft opgebouwd.

Coördinatieregeling procedure

Uit diverse zienswijzen blijkt een afkeer van de gekozen gecoördineerde procedure, waarin alle stukken in één keer ter inzage gegaan zijn. Argument was onder meer dat belanghebbende maar één kans heeft om bezwaar aan te tekenen en dat als iets gemist wordt, de gang naar de bestuursrechter (Raad van State) tegen vastgestelde besluiten wordt bemoeilijkt.

Hierover kunnen we stellen dat de coördinatieregeling voornamelijk voordelen heeft, ook voor belanghebbenden. Voor belanghebbenden en omwonenden is de gevoerde gecoördineerde procedure veel duidelijker: er is één totaalbeeld en 'één loket' en een veelvoud van door elkaar heen lopende procedures wordt voorkomen. Daarnaast willen we benadrukken dat de inspraakmogelijkheden en rechtsbescherming hetzelfde zijn als in een niet-gecoördineerde procedure.

De beperking van bezwaarmakers tot één moment om een zienswijze in te kunnen dienen, is geen reden de coördinatieregeling niet toe te passen. Indieners behouden eenzelfde mogelijkheid tot het indienen van een zienswijze als bij een niet gecoördineerde procedure. Het is immers mogelijk op alle ontwerpbesluiten een zienswijze in te dienen, daargelaten of er wel of niet wordt gecoördineerd. Het voordeel van de coördinatieregeling daarbij is dat er maar één keer een zienswijze ingediend hoeft te worden op de ontwerp-besluiten, terwijl zonder coördinatieregeling omwonenden alert erop moeten zijn dat er meerdere momenten zijn om een zienswijze in te moeten dienen.

Wat betreft het argument dat een beroep richting Raad van State wordt bemoeilijkt, kunnen we stellen dat dit niet aan de orde zal zijn. Belanghebbenden kunnen, als gevolg van uitspraken volgend op het Verdrag van Aarhus, momenteel altijd gebruik maken van hun beroepsrecht, ongeacht of zij niet of slechts ten dele een zienswijze tegen het ontwerpbesluit kenbaar hebben gemaakt.

Stapelings effecten

Er is in diverse zienswijzen gesteld dat onvoldoende aandacht is voor de stapeling van effecten; het gebied Eefde-West is al een gebied waar veel plaatsvindt, zoals het industrieterrein De Mars in het algemeen en het grote mestvergistingsbedrijf GMB in het bijzonder, de rondweg N348 en de spoorlijn met zwaar goederenvervoer.

Hierover moeten we stellen dat we voor zover mogelijk de gestapelde effecten nadrukkelijk in beeld gebracht en onderzocht hebben. Dit hebben we bijvoorbeeld gedaan bij geluid, waarbij het geluid van de windturbines opgeteld ('gecumuleerd') is bij het geluid van de bestaande geluidsbronnen in de omgeving, ook de bestaande industrie. Ook bij veiligheid en slagschaduw brengen we de gestapelde effecten in beeld. Daarnaast hebben we zorgvuldig gekeken naar de gezondheidsaspecten, in essentie ook een aspect waar veel aspecten samenkomen. In de toelichting van het ontwerp-PIP alsmede in paragraaf 2.3.2 gaan we hier nader op in.

Daarnaast moet toch ook gesteld worden dat deze planvorming primair de realisatie van het windpark IJsselwind Zutphen betreft. Bij andere plannen en ontwikkelingen in de buurt is een eigenstandige afweging gemaakt; daar kunnen we in het kader van dit planproces geen uitspraken doen. Uitgangspunt is dat we ons houden aan de geldende wet- en regelgeving. Ten slotte moeten we toevoegen dat hinder voor een deel ook subjectief is; de beleving verschilt per persoon. Dit geldt ook voor de beleving van geluidshinder in combinatie met bijvoorbeeld licht- en schaduw-hinder. Dit is niet in objectieve normen of berekeningen te vatten. We willen dus niet beweren dat omwonenden niet toch hinder kunnen ervaren.

2.1.9 Is de rol van het waterschap zuiver?

Het is niet aan de provincie om te bepalen of Waterschap Rijn en IJssel wenst over te gaan tot het realiseren van duurzame energie.

Waterschap Rijn en IJssel is mede-ondertekenaar van het Nederlandse Energieakkoord. Verder werkt het waterschap in verschillende regio's mee aan de RES. Het waterschap verbruikt fossiele brandstoffen en wil dit graag snel veranderen. Daarmee neemt het waterschap verantwoordelijkheid voor het energieverbruik en wordt het effect op de klimaatverandering geminimaliseerd. Daarom zet het waterschap in op energiebesparing en duurzame energie-opwekking. Daarmee wil het in 2025 energieneutraal zijn. Dat betekent dat alle energie, die door het waterschap wordt verbruikt, ook zelf wordt opgewekt. De windturbine, die onderdeel maakt van het windpark, draagt bij aan deze doelstelling.

In ten minste één zienswijze is ten slotte de zorg uitgesproken of het waterschap haar eigen taken inzake de waterbelangen en -veiligheid wel voldoende invult bij dit project, nu het zelf mede-initiatiefnemer is. Hier hoeft geen enkele twijfel over te bestaan; natuurlijk voert het waterschap ook in het kader van dit project en in deze omgeving haar (wettelijke) taken uit, zoals mag worden verwacht.

2.2 Integrale afweging

Zienswijzen met betrekking tot integrale afweging worden in deze paragraaf toegelicht. Dit is de toelichting op hoofdlijnen:

- **Geschikte locatie**
Indieners vinden dat de omgeving Eefde-West zich niet leent voor het windpark. In de omgevingsvisie van provincie Gelderland staat dat gebieden met intensieve functies (zoals (water)wegen, spoorlijnen of industrie) de voorkeur hebben voor windturbines. Windpark IJsselwind is gepland naast een industrieterrein, een weg en waterweg. Daarnaast komen de turbines niet in beschermd natuurgebied en in een omgeving met relatief weinig woningen te staan. De locatie leent zich volgens provincie dus goed voor een windpark.
- **Voldoende wind**
Er wordt gedacht dat het onvoldoende waait op de locatie van het windpark. Over het algemeen is de hoeveelheid wind in Nederland (vergeleken met Europa) goed. Ook is er op deze locatie onderzoek gedaan. Daar kwam uit dat het ruim voldoende waait.
- **Nut & Noodzaak**
Er wordt getwijfeld aan de nut en noodzaak van het plan. De urgentie om de doelen uit het klimaatakkoord te halen is groot. Windenergie op land levert daar een grote bijdrage aan naast andere duurzame energiebronnen. De duurzame elektriciteit die met dit windpark wordt opgewekt zijn een belangrijke stap voor Gelderland.

- **Plan in beleid**
Indieners betwijfelen of het plan past binnen het beleid. In deze paragraaf wordt uitgelegd waarom het plan wel past in het algemeen provinciaal beleid (zoals de taakstelling, de omgevingsvisie, de omgevingsverordening, de RES en het beleid van gemeente Zutphen). Daarnaast heeft provinciale staten een windladder vastgesteld. De windladder helpt bij een verantwoorde keuze over windturbines. Dit plan voldoet volgens de windladder aan de voorwaarden en past dus binnen het beleid.
- **Windturbinetyp**
Indieners vragen zich af of het windturbinetyp passend is. Op dit moment is er nog geen turbinetyp bekend.
- **Financieel gedreven**
Indieners vragen zich af of het project alleen is opgezet vanwege geldwinst. Beide initiatiefnemers zetten zich in voor dit project vanuit de wens om duurzame energie op te wekken. Er is wel een goed rendement nodig in het project, om de turbines te kunnen bouwen en bijvoorbeeld te onderhouden.

2.2.1 Is de locatie wat betreft karakter geschikt?

In diverse zienswijzen wordt gesteld dat de omgeving ('Eefde-West') zich niet leent voor het beoogde windpark IJsselwind Zutphen. Wij willen hierover het volgende stellen. Ten eerste is het windpark volledig gelegen in de gemeente Zutphen en wij zouden de locatie dus eerder Zutphen-Noord noemen. Uitsluitend (een deel van) de veiligheidszone van twee windturbines is gelegen over de gemeentegrens met Lochem. Zoals we in paragraaf 2.8.5 verder bespreken, zorgt deze veiligheidszone niet voor een reële beperking van de gebruiksmogelijkheden van de onderliggende gronden.

Voorgaande doet uiteraard niets af aan dat de mogelijke hinder van windpark kan reiken tot het gebied Eefde-West; hier hebben we ook nadrukkelijk aandacht voor. We hebben uitgebreid onderzoek gedaan en zorgvuldig een lokaal normenkader ontwikkeld dat kan zorgen voor een acceptabel woon- en leefklimaat (zie paragraaf 2.4.1). Ook hebben we de gezondheidseffecten zorgvuldig beschouwd (zie paragraaf 2.3.2).

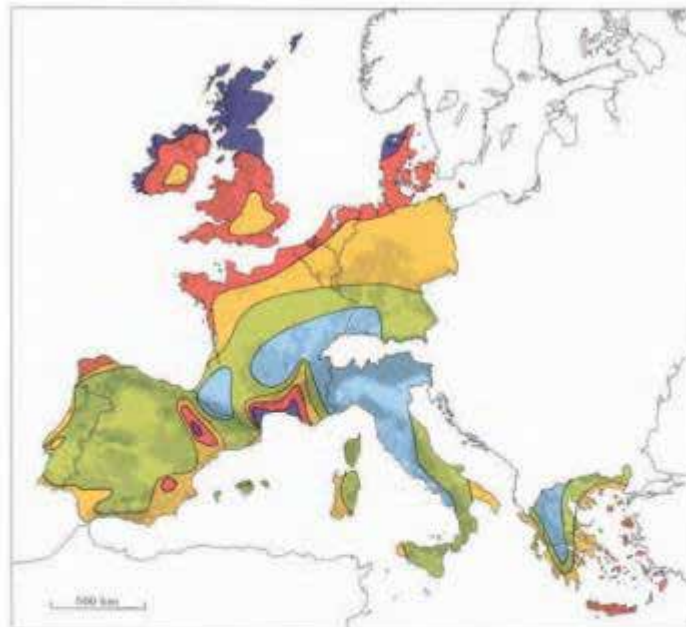
Wat betreft de vraag of een windenergielocatie geschikt is, is in onze omgevingsvisie opgenomen dat het combineren van windturbines met andere, intensieve functies in een gebied de voorkeur heeft. Dit zijn bijvoorbeeld infrastructuur (wegen en railverbindingen) en regionale bedrijventerreinen. Onderhavig plan is gelegen nabij een groot industrieterrein (De Mars Zutphen) en nabij weg- en waterinfrastructuur (N348) water- en waterinfrastructuur (Twentekanaal en IJssel). Vanuit de overwegingen zoals genoemd in de omgevingsvisie is deze locatie dus niet onlogisch.

We zien verder geen aanleiding om mee te gaan in de karakterisering van het gebied als kwetsbaar natuurgebied of buitengebied met veel woningen. Wat betreft het eerste: de windturbines zijn gelegen buiten het Gelders Natuurnetwerk, buiten de Groene Ontwikkelingszone en ook buiten het Natura-2000 gebied (de dichtstbijzijnde is Rijntakken, waarin de IJssel met uiterwaarden is opgenomen). Het is ook niet reëel om te spreken over een buitengebied met veel woningen; de beschikbare cijfers over woningdichtheid geven dit beeld niet.

Alles overziend vinden we dat de omgeving zich gezien het bestaande karakter, in principe goed leent voor de ontwikkeling van een windpark.

2.2.2 Waait het voldoende op deze locatie?

Betoogd wordt dat het onvoldoende waait in Eefde-West / de IJsselvallei om een rendabel project te kunnen exploiteren en dat het project daarmee een verspilling van publieke middelen zou zijn. In vergelijking met veel Europese landen heeft Nederland, en daarom ook de IJsselvallei, echter een zeer gunstig windaanbod. Juist hierdoor is windenergie in Nederland een kostenefficiënte bron van duurzame elektriciteit.

	Open plain	Hills top
Dark purple	> 7.5	> 11.5
Red	6.5 - 7.5	10.0 - 11.5
Yellow	5.5 - 6.5	8.5 - 10.0
Light green	4.5 - 5.5	7.0 - 8.5
Blue	< 4.5	< 7

Average speed 50 m above ground (m/s)

Daarnaast is het Nederlandse subsidieregime zo ingericht, dat in landsdelen waar het harder waait minder en waar het minder waait meer subsidie per opgewekte kWh wordt toegekend, zie de website van RVO voor meer informatie.

In 2020 hebben IJW en WRIJ een Lidar windmeting laten uitvoeren. Dit onderzoek gaf aan dat het op deze locatie ruim voldoende waait.

2.2.3 Is het plan nuttig en noodzakelijk?

Om de wereldwijde afhankelijkheid van fossiele brandstoffen te verminderen en de uitstoot van CO₂ te beperken is de realisatie van windparken belangrijk. Zowel op mondiaal (VN-klimaatverdrag, Kyoto-protocol, Klimaatakkoord Parijs) als op Europees niveau is het belang van het terugdringen van CO₂-uitstoot erkend. Voor nu is de Europese ambitie gebaseerd op een politieke overeenstemming waarin een bindende doelstelling ten aanzien van duurzame energie-opwekking is vastgelegd. In 2030 moet tenminste 32% van het energieverbruik van de Europese Unie duurzaam zijn opgewekt. Het feit dat groen gas en kernenergie van de EU tijdelijk een groen label krijgen heeft geen betekenis voor de Nederlandse doelstellingen en de invulling daarvan, omdat deze al zijn verankerd in het Klimaatakkoord.

Nederland

Om de doelen te halen die in het Klimaatakkoord van Parijs zijn afgesproken heeft Nederland gewerkt aan een nationaal Klimaatakkoord. In het Klimaatakkoord, onder regie van het kabinet, maken bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden concrete afspraken over de maatregelen waarmee de CO₂-uitstoot in Nederland kan worden gehalveerd. Het centrale doel van het Klimaatakkoord is het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen in Nederland met ten minste 49% in 2030 ten opzichte van 1990. De productie van hernieuwbare energie moet verviervoudigen. Concreet wordt hierbij gestreefd naar het opschalen van de elektriciteitsproductie uit hernieuwbare bronnen tot 84 TWh (terawattuur). De productie wind op zee moet worden uitgebreid, maar ook de productie van zonne- en windenergie op land. In de hoofdlijnen staat als doel beschreven dat in 2030 via windenergie en zonne-energie op land 35 TWh wordt gerealiseerd. Voor duurzame energie op land (windenergie, grootschalige zonne-energie, waaronder zon op dak) en wind op zee gelden dus separate doelstellingen die niet inwisselbaar zijn en samen moeten bijdragen aan de halvering van de CO₂-uitstoot in 2030.

2.2.4 Past het plan in het geldende beleid?

In diverse zienswijzen is ter discussie gesteld of het plan wel past binnen het geldende beleid. Hier wordt op deze paragraaf op ingegaan. Achtereenvolgens wordt besproken:

- Algemeen provinciaal beleid
- Windladder

Algemeen provinciaal beleid

Provinciale website

Zoals in diverse zienswijzen is aangedragen is op de provinciale site opgenomen dat Provincie gaat voor het gezond en veilig wonen in Gelderland: 'We willen graag dat inwoners van Gelderland in een gezonde en veilige leefomgeving wonen en werken. Daarom werken we samen met onze partners aan het verbeteren van de luchtkwaliteit, het verminderen van overlast door geluid en geur en het saneren van de bodem.'

Wij vinden dat onderhavig plan hiermee ook helemaal niet in strijd is. Het onderhavige plan is het resultaat van een zorgvuldige belangenafweging, waarbij is afgewogen hoe het belang van de realisatie van windturbines (hetgeen van groot belang is voor de benodigde energietransitieopgave) zich verhoudt met de belangen van de bestaande bewoners/belanghebbenden in het gebied. Wij zijn van mening dat de windturbines ter plaatse goed inpasbaar zijn en dat we met de toepassing van een zorgvuldig afgewogen lokaal normenkader ervoor kunnen zorgen dat het woon- en leefklimaat acceptabel blijven.

Taakstelling

De provincie heeft een duidelijke taakstelling inzake energietransitie en windenergie op land. Door de provincie Gelderland is in het Energieakkoord (2013) afgesproken dat in 2020 230,5 MW aan windenergie zou staan opgesteld. Dit doel is in 2020 nog niet behaald. De taak van de provincie is het aanwijzen van voldoende ruimte voor deze hoeveelheid windenergie. Daarmee is de realisatie van windenergie een provinciaal belang. Daarnaast is voor de periode na 2020 meer windenergie nodig om de doelstellingen te realiseren.

Op dit moment is er in de provincie Gelderland 174,2 MW windenergie op land gerealiseerd, zoals navolgende tabel laat zien:

Tabel 1 - Gerealiseerde locaties en locaties in aanbouw (augustus 2022)

Gerealiseerd	Megawatts
Zutphen - De Mars	6
Culemborg	6
Neder-Betuwe - Echteld	8
Buren	8
Duiven	8
Ede	6,4
Montferland - Oude IJsselstreek - Netterden	13,8
Nijmegen - Betuwe	10
Aalten	16
Geldermalsen Avri	10,8
Zevenaar Bijvanck	13,2
Nijmegen Groene Delta	7,2
Deil	46,2
Hattermerbroek	14,4
Netterden Den Tol	32,4
Bommelerwaard A2	11
Arnhem Koningspleij	16,8
Totaal	234,2
Ruimtelijk plan onherroepelijk	Megawatts
Nijmegen Betuwe 5e turbine	2,5
Duiven RWZI	8,4
Totaal	10,9

Voorgaande betekent dat er nog zeker een resterende opgave is van ruim 50 MW aan windenergie op land. Windpark IJsselwind kan voor ca. 12-13 MW aan bijdragen aan de provinciale taakstelling. Voor de doelstelling van energieneutraliteit in 2050 is de realisatie van Windpark IJsselwind dus van groot belang.

Omgevingsvisie en beleidslijn Windenergie

Het provinciaal beleid inzake windenergie is vervat in de Windvisie, die daarna is geïntegreerd in de Omgevingsvisie Gelderland. In de Omgevingsvisie Gaaf Gelderland is opgenomen dat de provincie, gezien haar maatschappelijke opgave voor de energietransitie streeft met haar partners naar een betrouwbare, betaalbare en hernieuwbare energievoorziening en naar energieneutraliteit in 2050. De omgevingsvisie ambieert een versnelde energietransitie, gericht op forse vergroting van het aandeel duurzame energie en passend bij de Gelderse kwaliteiten. Op weg naar energieneutraliteit in 2050 wil de provincie als tussendoelstelling in 2030 55% broeikasgasreductie in Gelderland realiseren. Hiervoor is onder andere windenergie nodig.

Wat betreft windenergielocaties is in beleidslijn Windenergie, die de bedoeling van de provincie op dit vlak verduidelijkt, opgenomen dat het combineren van windturbines met andere, intensieve functies in een gebied de voorkeur heeft. Dit zijn bijvoorbeeld infrastructuur (wegen, waterwegen en railverbindingen) en regionale bedrijventerreinen. Onderhavig plan is gelegen nabij een groot industrieterrein (De Mars Zutphen) en nabij weg-infrastructuur (N348) en water-infrastructuur (Twentekanaal en IJssel). Uit kaart 2 van de Omgevingsvisie Gelderland volgt verder dat de realisatie windenergie op deze locatie in de provincie kansrijk is: de locatie van Windpark IJsselwind is aangeduid als Windenergielocatie.

Ook is de locatie (deels) aangeduid als ‘windenergie aandachtsgebied’; uit de Beleidslijn Windenergie is op te maken dat het gaat om gebieden waar bestaande objecten, zoals hoogspanningsleidingen, om aandacht vragen. Gesteld kan worden er bij de planvorming nadrukkelijk aandacht is geweest voor bestaande objecten en dat er wat betreft de bestaande hoogspanningsleiding afstemming heeft plaatsgevonden met de beheerder TenneT.

Omgevingsverordening

De Omgevingsverordening van de provincie bevat regels over de inhoud van ruimtelijke plannen die windturbines mogelijk maken; zo moet aandacht zijn voor de kenmerken van het landschap, cultuurhistorie, de inrichting (incl. maat en schaal) en de effecten (interferentie en beleving). Het ontwerp-inpassingsplan heeft aan al deze zaken aandacht besteed. De verordening geeft ook regels voor de plaatsing van nieuwe windturbines: er zijn gebieden uitgesloten van de realisatie van windenergie. Het plangebied valt niet binnen een dergelijk gebied.

RES

In december 2021 is de Regionale Energie Strategie (RES) 1.0 voor de Cleantech Regio door alle deelnemende partijen vastgesteld (zeven gemeenteraden, Provinciale Staten en de Waterschappen). Hierin is besproken hoe de grootschalige opwek van energie met wind vorm moet krijgen en hierbij zijn verschillende locaties beschouwd. De locatie De Mars/Twentekanaal is daarbij aangewezen als geschikte windmolenlocatie. In het concrete bod hoe de regio wil voldoen aan de opgave (1,07 TWh voor 2030 wind en zon), is het onderhavige project daarnaast opgenomen; hetgeen betekent dat doorgang van onderhavig project nodig is om aan het bod te kunnen voldoen. Geconcludeerd kan dus worden dat de drie windturbines op de locatie van het voornemen van Windpark IJsselwind onderdeel zijn van de RES 1.0. Zie verder paragraaf 2.1.5 inzake de RES.

Beleid gemeente Zutphen

In het coalitieakkoord Gemeente Zutphen 2022-2026 wordt een rechtvaardige energietransitie als belangrijk doel benoemd. De gemeente Zutphen heeft Zutphen Noord/De Mars aangewezen als gebied waar windmolens geplaatst kunnen worden. De gemeente is van mening dat er plek is voor maximaal zes windmolens in het zoekgebied, wanneer zij aan alle wettelijke eisen en het lokale afwegingskader voldoen.

Windladder

Provinciale Staten heeft het instrument van de windladder geïntroduceerd middels de indiening van een motie op 15 december 2021 hierover. Dit is een instrument dat duidelijk maakt hoe de provincie omgaat met de bevoegdheid voor windparken. In eerste instantie wordt gekeken of de gemeente het bevoegde gezag op zich kan en wil nemen (trede 1). Indien dit niet het geval is, wordt de regio als adviesorgaan betrokken (trede 2) en uiteindelijk wordt besloten of de provincie als bevoegd gezag optreedt (trede 3).

Bij dit windplan handelen we conform de Windladder. De gemeente Zutphen heeft herhaaldelijk aangegeven de procedure niet zelf op te willen pakken. Hiermee is voldaan aan trede 1. De stuurgroep van de RES Cleantech Regio heeft in haar vergadering van 16 december 2021 aangegeven dat het initiatief windpark IJsselwind past in de vastgestelde RES 1.0 van de Cleantech Regio. De gemeente Zutphen heeft niet laten weten bezwaar te hebben tegen ons besluit om de ruimtelijke planvorming op ons te nemen; dit blijkt uit de brief van gemeente Zutphen van 24 december 2021. Hiermee is voldaan aan trede 2.

Voor trede 3 constateren we dat zowel de gemeenteraden van Lochem en Zutphen, als regio en Provinciale Staten willen dat deze zoekzone wordt benut. Bovendien heeft initiatiefnemer een 'loket' nodig voor zijn ruimtelijke infinitief. Voor een tijdige, zorgvuldige en adequate ruimtelijke procedure voor het project IJsselwind ligt het in de lijn dat de provincie dit opgepakt heeft.

2.2.5 Is het gekozen windturbintype passend?

Op dit moment is het windturbintype nog niet bekend. Het is niet wenselijk nu al een bepaald turbintype vast te leggen. Windturbines zijn namelijk constant in ontwikkeling. Zo worden windturbines bijvoorbeeld steeds stiller. Het zou bovendien in strijd zijn met de aanbestedingsregels om in de omgevingsvergunning vast te leggen welke verschijningsvorm, dan wel type de turbines moeten hebben. In dat geval zou slechts één fabrikant de turbines kunnen leveren (AbRvS 4 mei 2016, nr. 201504506/1/R6). De omgevingsvergunningaanvragen en de voorschriften van de provincie gaan daarom uit van bandbreedtes voor de te realiseren windturbines. Voorbeelden zijn de voorschriften in de omgevingsvergunning voor de minimale en maximale lengte van de as en de rotordiameter. Turbinetypen die niet aan deze regels voldoen, kunnen niet worden gerealiseerd.

In de onderzoeken naar de gekozen turbineopstelling is binnen de bandbreedtes van de omgevingsvergunning uitgegaan van zogeheten worst-case turbines. Daarmee zijn de maximale milieueffecten van de windturbines die de omgevingsvergunning mogelijk maakt, in beeld gebracht. Er kan – met inbegrip van enkele mitigerende maatregelen voor geluid en slagschaduw – te allen tijde worden voldaan aan de geldende wet- en regelgeving en het beleid voor de verschillende milieuaspecten.

2.2.6 Is het project louter financieel gedreven?

Zowel de vier samenwerkende energiecoöperaties achter IJsselwind als het Waterschap zijn aan dit project begonnen vanwege de duurzaamheidsdoelstelling waar we als maatschappij voor staan. Financieel rendement is nooit hoofdzaak geweest, maar enig rendement is wel noodzakelijk om windturbines te exploiteren om duurzame energie op te wekken. Er moet bijvoorbeeld gedurende de exploitatieperiode gespaard worden voor groot onderhoud van de turbines.

In een eerder stadium hebben beide initiatiefnemers SDE++ subsidie aangevraagd en toegekend gekregen. Deze subsidie kent een deadline waarvoor de windturbines operationeel dient te zijn. Om deze deadline te kunnen halen zit er tijdsdruk op het project. Dat is echter wat anders dan dat het project financieel gedreven zou zijn.

2.3 Onderzoeks- en milieuaspecten

Zienswijzen met betrekking tot onderzoeks- en milieuaspecten worden in deze paragraaf toegelicht. Dit is de toelichting op hoofdlijnen:

- **Actualiteit en compleet onderzoek**
Er is uitgebreid onderzoek gedaan voor het project naar de effecten op de omgeving. Zowel door de gemeente Zutphen, als ook door de provincie. Deze onderzoeken zijn gebaseerd op de laatste wetenschappelijke onderzoeken en planologische ontwikkelingen.
- **Gezondheidseffecten**
De provincie heeft de laatste wetenschappelijke onderzoeken gebruikt bij het vaststellen van lokale normen voor geluid en slagschaduw. Er is geen wetenschappelijk bewijs voor directe negatieve effecten op de gezondheid door windturbines, zoals een verhoogde bloeddruk, hartziekten of gehoorverlies. Wel blijkt dat geluid van, of weerstand tegen, windturbines kan leiden tot hinder bij omwonenden. Deze hinder kan zorgen voor lange perioden van stress, wat wel kan leiden tot gezondheidseffecten.
- **Fijnstof**
De turbines hebben voldoende afstand tot luchtvervuilende bronnen zoals verkeer en industrie en ook tot woningen. Er wordt daarom geen significant effect verwacht van de turbines op het verspreiden van fijnstof.
- **Verspreiding door luchtwervelingen**
Meerdere onderzoeken tonen aan dat het ronddraaien van de turbines niet leidt tot significant meer verspreiding van bijvoorbeeld stank of fijnstof in de omgeving.
- **Trillingen**
De trillingen die door turbines in de grond worden veroorzaakt zijn slechts op een paar meter te meten. Effect van trillingen op honderden meters afstand zijn daarom uitgesloten.
- **Verplichte milieueffectrapportage**
Voor het plan windpark IJsselwind is een milieueffectrapportage wettelijk niet verplicht. In het eerdere plantraject is wel een MER opgesteld. Dat hebben initiatiefnemers toen vrijwillig gedaan.
- **Bodemverontreiniging vuilstort**
Uit onderzoek blijkt dat het plaatsen van windturbine 3 op de vuilstort niet leidt tot bodemverontreiniging of grondwaterverontreiniging.

2.3.1 Zijn de onderzoeken actueel en compleet?

Ten behoeve van het project is uitgebreid onderzoek verricht naar de mogelijke effecten daarvan op de omgeving. Dit is in eerste aanleg gedaan voor de gemeentelijke besluitvorming over het project en vervolgens nogmaals voor de nu voorliggende provinciale besluitvorming. Daartoe is onder meer een aanmeldnotitie opgesteld, recent onderzoek gedaan naar de onderbouwing van normering met betrekking van de best beschikbare wetenschappelijke onderzoeken en zijn de eerder gedane onderzoeken, waar nodig, geactualiseerd. Wat dit laatste betreft is bijvoorbeeld waar nodig en relevant rekening gehouden met recente planologische ontwikkelingen in het gebied. Daarmee zijn de onderzoeken actueel en compleet.

2.3.2 Is voldoende rekening gehouden met gezondheidseffecten?

Actuele (wetenschappelijke) inzichten over gezondheidseffecten gezondheid

In veel zienswijzen is verwezen naar een breed scala aan al dan niet wetenschappelijke studies, artikelen op internet, of andere informatiebronnen, waarin iets wordt gesteld over gezondheidseffecten van windturbines op de gezondheid. Het voert te ver om op al deze individuele aangevoerde bronnen in te gaan. Duidelijk is dat er veel over het onderwerp is geschreven en dat er ook heel veel verschillende inzichten bestaan.

Bij de planvorming voor Windpark IJsselwind Zutphen zijn we uitgegaan van de meest actuele wetenschappelijke inzichten waarover (in ieder geval voldoende mate) wetenschappelijke consensus bestaat. Hierna volgt een uiteenzetting van de belangrijkste studies. Daarnaast worden er frequent aangehaalde berichtgevingen in de maatschappelijke discussie rond windturbines en gezondheid geëvalueerd, te weten een onderzoek van N. Pierpont en een artikel van S. van Manen.

WHO Environmental Noise Guidelines for the European Region (2018)

De World Health Organization (WHO) heeft richtlijnen voor milieugeluid ontwikkeld op basis van wetenschappelijk onderzoek, waaronder windturbinegeluid. De WHO geeft in het rapport een advies om de blootstelling van geluidniveaus van windturbines te reduceren tot 45 dB Lden. Dit advies volgt uit de constatering dat er op basis van vier studies wordt gesteld dat 10 procent van de populatie sterk gehinderd is door blootstelling aan een geluidniveau van 45 dB Lden. Omdat het beschikbare bewijs voor de relatie tussen windturbinegeluid en hinder en gezondheid volgens de WHO van lage kwaliteit is, is het een advies voor een normstelling en geen richtlijn. Verder komt uit het rapport van de WHO naar voren dat er geen statistisch significante relatie gevonden is tussen blootstelling aan windturbinegeluid en hart- en vaatziekten, hoge bloeddruk, cognitieve stoornissen, gehoorproblemen, ongunstige zwangerschap uitkomsten en slaapstoornissen. De WHO vat het bewijs voor de relatie tussen windturbinegeluid en gezondheid als volgt samen: 'as the foregoing overview has shown, very little evidence is available about the adverse health effects of continuous exposure to wind turbine noise.' (p. 84). Tot slot geeft het rapport aan dat contextuele factoren (zoals de opvatting t.o.v. windturbines, direct zicht, economisch profijt) een belangrijke rol spelen in de effecten en de ervaring van windturbinegeluid.

Onderzoek RIVM naar gezondheidseffecten van windturbines (2020)

In 2020 heeft het RIVM onderzoek gedaan naar wat bekend is over de gezondheidseffecten van windturbines. Uit dat onderzoek blijkt dat er een duidelijke relatie is tussen geluid van windturbines en hinder: hoe sterker het geluid (in dB) van windturbines, des te groter de hinder ervan. Niet alle hinder leidt echter zonder meer tot gezondheidseffecten. Voor directe gezondheidseffecten als gevolg van blootstelling aan geluid van windmolens is in wetenschappelijk onderzoek onvoldoende bewijs gevonden: deze effecten hangen niet duidelijk samen met [het geluidniveau, maar soms wel met de ervaren hinder. De fysieke gezondheidseffecten worden dus niet direct door het geluid veroorzaakt (zoals bijvoorbeeld gehoorschade door te hard geluid), maar indirect kan de ervaren hinder wel leiden tot gezondheidseffecten door bijvoorbeeld stress.

Verder heeft het RIVM de volgende conclusies opgenomen:

- Er is een duidelijk verband tussen het geluid van windturbines en hinder.
- Mensen ondervinden meer hinder naarmate het geluid harder is (in dB). Dit geldt voor het hele geluidsspectrum. Het is niet zo dat 'laagfrequent geluid' (de lage tonen) van windturbines voor extra hinder zorgt in vergelijking met 'gewoon' geluid.

- Naast het geluid bepalen ook andere (niet-akoestische) factoren of mensen hinder ondervinden. Zo hebben omwonenden minder hinder van het geluid van de windturbines als ze betrokken werden bij de plaatsing ervan. Ook geluidgevoeligheid, de houding ten opzichte van windturbines, visuele aspecten en economisch voordeel zijn factoren die hinder mede kunnen beïnvloeden.
- Voor andere gezondheidseffecten, zoals slaapverstoring, slapeloosheid, hart- en vaatziekten en mentale effecten is er geen verband met geluid van windturbines aangetoond.

Onderzoek RIVM & GGD 2013 & 2018

Het informatieblad GGD is in 2013 opgesteld door het RIVM. De GGD heeft behoefte aan concrete, objectieve en evenwichtige informatie om hun advies op te baseren. Het informatieblad dient als ondersteuning bij het beantwoorden van gezondheidsvragen van omwonenden van (geplande) windturbines. In 2017 heeft de GGD Amsterdam in samenwerking met het RIVM nog een literatuurstudie uitgevoerd naar de relatie tussen blootstelling aan windturbinegeluid en gezondheid. 32 ('peer reviewed') wetenschappelijke onderzoeken tussen 2009 en 2017 zijn onderzocht in de literatuurstudie. Beide literatuurstudies concluderen dat een windturbine geen directe effecten heeft op de gezondheid van omwonenden. Wel kunnen er indirecte effecten optreden. Mensen die in de nabijheid bij windturbines wonen, kunnen hinder door geluid ondervinden. Slagschaduw, zichtbaarheid en knipperende lichten kunnen bijdragen aan de mate van hinder die wordt ondervonden. Het geluidniveau van windturbines is minder hoog dan van andere bronnen (verkeer e.d.), maar het karakter zorgt ervoor dat het windturbinegeluid bij lagere niveaus als hinderlijk wordt ervaren.

Hinder kan zich uiten in irritatie, boosheid en onbehagen. Weinig data is beschikbaar om de invloed van windturbines op slaapoverlast te kunnen evalueren. In de onderzoeken is gevonden dat slaapoverlast en andere gezondheidseffecten van omwonenden van windparken gerelateerd kunnen zijn aan hinder, in plaats van directe blootstelling.

Eveneens kunnen economische aspecten van invloed zijn op het ervaren van hinder van windturbines. In een Zweeds onderzoek is geconcludeerd dat mensen met een economisch belang bij windturbines geen hinder ondervonden van het windturbinegeluid, ondanks dat zij hetzelfde geluidniveau ondervinden als andere respondenten en dezelfde termen gebruikten om het geluid te karakteriseren. Tevens kunnen persoonlijke omstandigheden zoals gevoeligheid, privacy zaken en het planningsproces van het windpark van invloed zijn op de ervaren hinder. Het informatieblad van 2013 adviseert om omwonenden zoveel mogelijk te betrekken bij de ontwikkeling van windenergie en waar mogelijk in de exploitatiefase, bijvoorbeeld in de vorm van (financiële) participatie. Hierdoor kan hinder mogelijk worden verminderd.

RIVM 2017 & 2021

Ook kan worden verwezen naar een publicatie van het RIVM en de GGD uit 2017 met de titel 'Health effects related to windturbine sound' uit 2017. Dit rapport bevat een overzicht van de conclusies van recente (nationale en internationale) wetenschappelijke onderzoeken met betrekking tot de gezondheidseffecten van het geluid van windturbines. Eén van de conclusies is dat er onvoldoende overtuigend wetenschappelijk bewijs is voor een directe relatie tussen gezondheidsrisico's en het geluid van windturbines.

Uit het rapport volgt ook dat het bewijsmateriaal met betrekking tot het effect van windturbines op slaap niet overtuigend is. Slaapstoornissen blijken te zijn gerelateerd aan ergernis, maar er is geen duidelijke relatie met het niveau van het geluid van de windturbine. De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State ziet geen aanleiding om aan de conclusies van het RIVM en de GGD te twijfelen (AbRvS 21 februari 2018, ECLI:NL:RVS:2018:616).

Uit een recente factsheet van de RIVM uit 2021 volgt hetzelfde beeld. Uit de factsheet kan worden afgeleid dat voor de meeste gezondheidseffecten zoals hart- en vaatziekten en effecten op de mentale gezondheid onvoldoende bewijs is gevonden dat die samenhangen met het geluid of wonen in de buurt van windturbines. Onderzoeken naar slaapverstoring door windturbines zijn niet eenduidig, ze laten verschillende resultaten zien.

Advies expertgroep gezondheidseffecten windturbines (2022)

In opdracht van de Gemeente Amsterdam is een advies rapport opgesteld door een expertgroep over de mogelijke gezondheidseffecten van windturbines. Dit onderzoek is opgesteld naar aanleiding van discussie over de voorgenomen plaatsing van windturbines in het kader van de Regionale Energiestrategie. De expertgroep heeft zelf geen nieuw onderzoek verricht naar gezondheidseffecten van windturbines, maar baseert zich op bestaande onderzoeken en gegevens.

De expertgroep geeft aan dat een ALARA-beginsel ook voor effecten van windturbines het uitgangspunt zou moeten zijn. Dit betekent: reduceer de effecten zo veel mogelijk, zonder de ontwikkelingen onmogelijk te maken. Daarbij beveelt de expertgroep aan om voor geluidnormen van windturbines uit te gaan van een grenswaarde die niet mag worden gepasseerd en een standaardwaarde waarvan alleen onderbouwd kan worden afgeweken. Het hanteren voor een afstandsnorm voor geluid wordt afgeraden, omdat er verschillende factoren zijn die de hoorbaarheid en hinderlijkheid van geluid beïnvloeden. Dit kan leiden tot relatief grote verschillen bij een gelijke afstand. Uit het rapport blijkt ook dat het waardevol is als er ruimte is tussen grens- en standaardwaarde, waarbinnen het bevoegd gezag een expliciete afweging maakt over de effecten van de plaatsing van windturbines voor de omwonenden en de mogelijkheden om deze te mitigeren.

A nationwide cohort study, Denmark (2018)

Tussen 1982 en 2013 zijn alle Deense huishoudens die worden blootgesteld aan windturbinegeluid geïdentificeerd. Deze huishoudens zijn onderzocht op het gebruik van antihypertensiva en ongunstige zwangerschapsuitkomsten.

Structurele gebruikers van antihypertensiva binnen deze populatie zijn geïdentificeerd. Antihypertensiva is een soort medicijn dat wordt gebruikt voor de behandeling van hoge bloeddruk. In deze studie is er geen relatie gevonden tussen blootstelling aan windturbinegeluid en het gebruik van antihypertensiva.

Verder zijn alle geboren baby's van moeders in deze populatie geïdentificeerd. In deze studie is geen relatie gevonden tussen blootstelling aan windturbinegeluid en ongunstige zwangerschap uitkomsten.

Wind Turbine Health Impact Study: Report of Independent Expert Panel, Massachusetts (2012)

Om meer overzicht te creëren in de wetenschappelijke literatuur over de gezondheidseffecten door windturbines, heeft een panel van zeven onafhankelijke deskundigen een studie van wetenschappelijke literatuur ondernomen om de zorgen en onzekerheden over gezondheidseffecten van windturbines te duiden. Het panel gebruikte onder andere ('peer reviewed') literatuur van vier studies om de gedocumenteerde of potentiële gezondheids-effecten en -risico's van windturbines te identificeren.

Uit dit onderzoek komt naar voren dat een deel van de omwonenden het geluid door windturbines als hinderlijk ervaart. Ook het veranderde uitzicht en het waarnemen van de beweging van de rotorbladen wordt als hinderlijke factor benoemd. Onderzoek laat ook zien dat mensen die de windturbines vanuit hun woning kunnen zien, bij vergelijkbare geluidniveaus, eerder hinder rapporteren dan mensen die geen windturbines vanuit huis zien. Wanneer omwonenden economisch voordeel hebben van een windturbine rapporteren ze vrijwel geen

hinder. De mate van ervaren hinder is een combinatie van de feitelijke geluid-belasting, zichtbaarheid van windturbine(s) vanuit de woning en of er sprake is van economisch gewin.

Wanneer iemand hinder ondervindt, dan betekent dit nog niet dat er een effect is op de gezondheid van die persoon. In de studie worden de volgende conclusies ten aanzien van gezondheidseffecten getrokken:

- Er is onvoldoende bewijs dat windturbinegeluid directe gezondheidsproblemen of ziektes veroorzaakt (dat wil zeggen, onafhankelijk van een effect op hinder of slaap);
- Of ergernis over windturbines leidt tot slaapproblemen of stress is niet voldoende gekwantificeerd. Er is wel bewijs dat verstoring van de slaap een negatief effect kan hebben op stemming, cognitief functioneren en het algeheel gevoel van gezondheid en welzijn. Dit is niet gebaseerd op bewijs dat zich op windturbines richt;
- Er is geen bewijs voor gezondheidseffecten door blootstelling aan windturbines dat gekarakteriseerd kan worden als het 'windturbinesyndroom' (dit wordt verder uitgelegd in Kader 7.2).

Onderzoek N. Pierpont - Exposure to wind turbine noise: Perceptual responses and reported health effects, Health Canada (2016)

Uit de studie van Health Canada, de federale gezondheidsinstantie van Canada, blijkt dat geluid van windturbines geen directe negatieve effecten heeft op de gezondheid van omwonenden. Er zijn geen meetbare effecten op (chronische) ziekten, stress en slaap, zo luidt de conclusie. Vanaf 2012 zijn 1.238 volwassenen, woonachtig op verschillende woonafstanden van windturbines gevolgd. Voor het onderzoek zijn deze mensen meerdere keren lichamelijk onderzocht op bloeddruk, hartritme, slaap en stresshormonen. Ook moesten zij enquêtes invullen bestaande uit vragen over sociaal-demografische situaties, geluid en hinder, gezondheidseffecten, levensstijl en bestaande chronische ziektes. Tevens is tijdens het onderzoek 4.000 uur aan windenergiegeluid opgenomen om te kijken of er bij een hoger geluidniveau ook meer klachten zijn. Er zijn geen directe verbanden gevonden tussen blootstelling aan windturbinegeluid en klachten als migraine, diabetes, hoge bloeddruk en slapeloosheid. "While some people reported some of the health conditions above, their existence was not found to change in relation to exposure to wind turbine noise," aldus Health Canada. Wel ervaren omwonenden meer hinder van de luchtvaartlichten op de gondels en slagschaduw wanneer het geluidniveau hoger is.

Artikel S. van Manen, Medisch Contact (2018)

In 2018 heeft huisarts S. van Manen een artikel gepubliceerd in het opinieblad Medisch Contact. Er wordt, op basis van een van haar bronnen, genoemd dat een substantieel deel van omwonenden van windturbines wereldwijd identieke gezondheidsklachten rapporteert. Haar aangehaalde bron van Health Canada uit 2016 (zie artikel hierboven) concludeert echter dat er op basis van een steekproef van 1.238 omwonenden van windparken geen relatie is tussen blootstelling aan windturbine geluid tot 46 dB(A) en de gerapporteerde gezondheidsklachten. Tot slot concludeert van Manen dat er geen bewijs is dat windturbines directe gezondheidsproblemen of ziektes veroorzaken en stelt dat er meer onderzoek nodig is.

NHMRC Statement: Evidence on Wind Farms and Human Health (2015)

Deze verklaring is op basis van een literatuurstudie opgesteld door de 'National Health and Medical Research Council' (NHMRC) van de Australische nationale overheid. In deze verklaring wordt gesteld dat er geen direct bewijs is dat windturbines nadelige gezondheidseffecten kunnen veroorzaken. De volgende conclusies worden gemaakt:

- Blootstelling aan geluid kan (directe) gezondheidseffecten veroorzaken, maar deze gezondheidseffecten kunnen alleen voorkomen bij geluidsniveaus die veel hoger liggen dan het geluidniveau dat wordt ervaren door omwonenden van windparken.

- Alhoewel individuen windturbinegeluid op grotere afstand kunnen waarnemen, is het onwaarschijnlijk dat windturbinegeluid als hinderlijk wordt ervaren op afstanden groter dan 1.500 meter.
- Er is geen direct bewijs voor een verband tussen laagfrequent geluid van windturbines en gezondheidseffecten.

Relatie windturbines met gezondheidseffecten

De huidige stand van zaken wat betreft de inzichten in de relatie tussen windturbines en gezondheidseffecten is de volgende.

Hindereffecten

Ten eerste moet worden vastgesteld dat als windturbines op land worden geplaatst, omwonenden hinder kunnen ondervinden. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt met name het windturbinegeluid kan leiden tot hinder bij omwonenden, maar dat meer aspecten dan geluid kunnen bijdragen aan de beleefde hinder.

Gezondheidseffecten

Ten tweede moet worden vastgesteld dat er niet zonder meer kan worden gesteld dat windturbines op land leiden tot gezondheidseffecten (zoals bijvoorbeeld een verhoogde bloeddruk, hartziekten en gehoorverlies). Ondanks dat windturbines door de hinder die ze geven, regelmatig in verband gebracht worden met een verscheidenheid aan gezondheidsproblemen, is er een belangrijk onderscheid tussen hinder en gezondheidseffecten. In veel gevallen kan hinder worden ondervonden, terwijl er dan geen sprake hoeft te zijn van gezondheidseffecten.

Hinder kan echter ook leiden tot zodanig hevige gevoelens van irritatie, boosheid en onbehagen en dat deze als gevolg daarvan leiden tot stress en tot gezondheidseffecten. Uit onderzoek blijkt dat bij die beleving ook niet-akoestische factoren een rol spelen. Weerstand (emotionele spanning en angst voor overlast) tegen de ontwikkeling kan het gevoel van hinder door de windturbines vergroten. Ook langdurige ergernis over de hinder van windturbines en het gevoel dat de kwaliteit van de leefomgeving is verminderd of zal verminderen negatieve gevolgen hebben voor het welzijn en de gezondheid. Dat is echter niet uniek voor windturbines, maar geldt ook voor andere stressoren (zoals wegverkeer en industrie).

Er bestaat echter geen wetenschappelijk bewijs voor een directe relatie tussen het ervaren van hinder als gevolg van windturbines en de effecten op de gezondheid. Negatieve gezondheidseffecten zijn als direct gevolg van de windturbines dan ook niet wetenschappelijk aangetoond. Een windturbine heeft kortom dus geen directe effecten op de gezondheid van omwonenden. Wel kunnen er indirecte effecten optreden.

Nadere bespreking gezondheidsaspecten

Algemeen

De invloed van windturbines op omwonenden is globaal in drie aspecten te verdelen:

- Geluid (en trillingen);
- Visuele aspecten (zichtbaarheid en slagschaduw);
- Veiligheid.

Deze drie aspecten (samen ook wel de 'windturbine-aspecten' genoemd) zijn zeer zorgvuldig en uitgebreid bestudeerd en onderzocht in het kader van de planvorming voor IJsselwind Zutphen. Voor de omgevingsvergunningaanvragen en de planologische procedure voor Windpark IJsselwind zijn de milieueffecten immers nadrukkelijk in beeld gebracht. De gezondheidseffecten op omwonenden/de omgeving maakt daarmee impliciet deel uit van de verschillende onderzoeken.

Daarbij komt dat we inzake de drie ‘windturbine-aspecten’ een lokaal normenkader voor IJsselwind Zutphen vastleggen. Deze voor geluid, slagschaduw en externe veiligheid het doel hebben mensen te beschermen tegen onaanvaardbare hinder. Bij het vaststellen van die normen speelden gezondheidsaspecten een nadrukkelijke rol. De normen die zijn opgesteld voor met name geluid en slagschaduw, hebben namelijk ook nadrukkelijk tot doel om mensen zo veel mogelijk te beschermen tegen onaanvaardbare hinder.

Wat betreft de aspecten geluid en slagschaduw willen we nog enkele specifieke opmerkingen maken:

Geluid en gezondheid

Voor windturbinegeluid wordt door de WHO een advieswaarde van 45 dB Lden gehanteerd. Deze waarde is 2 dB lager dan de geluidsnorm voor Windpark IJsselwind. Deze is vastgesteld op 47 dB Lden. Hierbij moet worden opgemerkt dat de WHO uitgaat van hinderpercentages buitenshuis, terwijl de Nederlandse norm van 47 dB Lden tot stand is gekomen op basis van hinderpercentages binnenshuis.

Het is belangrijk om het WHO-rapport goed te begrijpen. Het is belangrijk dat het rapport een onderscheid maakt tussen strong recommendations en conditional recommendations en dat het advies over de norm van 45 dB Lden valt onder de laatste categorie. Bij een conditional recommendation is er minder zekerheid over de doeltreffendheid van de voorgestelde aanbeveling.

Zoals gesteld is de advieswaarde van 45 dB Lden voor windturbines zo’n aanbeveling. Deze advieswaarde is niet ingegeven door bewijs voor gezondheidsrisico’s, maar door (de beleving van) de verdere beperking van omgevingslawaai en de verbetering van de leefomgeving van mensen. De WHO geeft onder meer aan dat het bewijs voor gezondheidseffecten ten gevolge van windturbines (afgezien van de ervaren hinder) afwezig is of een lage tot zeer lage kwaliteit heeft. Concluderend is het WHO-advies inzake het aanhouden van 45 Lden als geluidsnorm wetenschappelijk gezien dus zwak onderbouwd. Een norm van 45 Lden voor windpark IJsselwind zou leiden tot ca. 8 minder ernstig gehinderde omwonenden binnen het invloedsgebied tot 36 dB Lden en tegelijkertijd een substantieel verlies aan energieopbrengst van 2.200 MWh (het verbruik van circa 809 huishoudens). Daarnaast treedt in de omgeving bij slechts 6 woningen van derden een geluidniveau van meer dan 45 dB Lden op.

Op basis van het voorgaande is de afweging gemaakt dat het beperkt aantal ernstig gehinderden niet opweegt tegen het energieopbrengstverlies bij het kiezen voor een norm van 45 dB Lden. Daarbij moet worden opgemerkt dat deze berekeningen zijn uitgevoerd op basis van een ‘worst case’, dus relatief luidruchtige, windturbine. In werkelijkheid zal de uiteindelijke geluidbelasting waarschijnlijk lager uitvallen.

Op basis van deze overwegingen hebben we bij het windpark IJsselwind Zutphen voor een norm van 47 Lden gekozen. Daarbij is meegewogen dat er in de huidige situatie sprake is van een gebied waar al geluidbelasting aanwezig is als gevolg van overige bronnen (geluid van industriegebied de Mars, wegverkeer op de N348 en scheepvaart op de IJssel en het Twentekanaal); er is hier geen sprake is van een rustig buitengebied. Geluid van windturbines zullen zodoende niet domineren in dit gebied en een 45 Lden norm alleen voor windturbines verbetert de geluidskwaliteit in het gebied ook niet. Daarnaast richten initiatiefnemers een omgevingsfonds in waaruit bijvoorbeeld isolatie van een woning kan worden vergoed, zoals besproken is in de Omgevingsadviesraad met onder andere de omwonenden.

Slagschaduw en gezondheid

Ten aanzien van slagschaduw merkt de provincie op dat moderne windturbines doorgaans een grotere rotor hebben en langzamer draaien. Hierdoor ligt de frequentie van de slagschaduw nooit hoger dan 1 Hz. Terwijl bekend is dat frequenties tussen 2,5 Hz en 14 Hz als hinderlijk worden ervaren. Bovendien geldt dat de blootstellingsduur voor slagschaduw vanwege de gestelde norm (maximaal 0-1 uur slagschaduw per jaar) zodanig beperkt is dat de kans op het ontstaan van hinder tot een minimum beperkt is.

Effecten op kinderen en noodzaak specifieke norm

In enkele zienswijzen is gepleit voor een separate, strengere normen, voor baby's en/of kinderen. Hier willen we het volgende over stellen. In eerdere richtlijnen van de WHO (2000) werden kinderen als kwetsbare groep voor geluidbelasting beschreven. Voor geluid van luchtverkeer is uit onderzoek van het RIVM (2005) gebleken dat er samenhang is tussen hoge geluidniveaus van vliegverkeer en cognitieve functies bij kinderen. Voor wegverkeer is die samenhang niet aangetoond. De richtlijnwaarden van de WHO voor omgevingen waar kinderen verblijven, uitgedrukt in Laeq (dB), zijn echter zodanig dat geluidniveaus van windturbines, bij een grenswaarde van 47 of 45 dB Lden, ruimschoots aan deze richtlijnwaarden voldoen. Dat geldt zowel voor de richtlijnwaarden voor binnen (scholen, slaapkamers) als voor buiten (school, speelplaats).

Effect op dieren / vee

Ten slotte maakt een aantal indieners van zienswijzen zich zorgen over mogelijke effecten van de windturbines op de gezondheid van dieren. In dat kader kan worden opgemerkt dat er geen (algemeen aanvaarde) wetenschappelijke onderzoeken beschikbaar zijn op basis waarvan een causaal verband blijkt tussen windturbines en effecten op de gezondheid van dieren. Dergelijke signalen komen ook niet naar voren uit de praktijk waarin talrijke situaties bestaan met veehouderijen in de directe nabijheid van windturbines.

2.3.3 Zijn de gevolgen van fijnstof voldoende onderzocht?

Voor windpark IJsselwind is er gezien de afstand tot luchtverontreinigende bronnen zoals verkeer en industrie en de afstand tot woningen geen sprake van een significant effect door windturbines op de verspreiding van uitstoot van fijnstof. Verder veroorzaken windturbines zelf geen verslechtering in de luchtkwaliteit, ook niet als gevolg van afbladderende microplastics door erosie van windturbinebladen, zodat ook om die reden geen aanleiding bestaat te vrezen voor gezondheidsschade.

Voor het overige wordt ook verwezen naar het verwante aspect luchtvervelingen/stank zoals besproken in paragraaf 2.3.4.

2.3.4 Leiden windturbines tot verspreiding van luchtvervuiling en stank door luchtvervelingen?

Er zijn geen aanwijzingen dat windmolens bijdragen aan hogere concentraties of grotere verspreiding van vervuilde lucht, fijnstof of stank in de omgeving. Dit blijkt onder meer uit het onderzoek uit 2016 'Impact windmolens op verspreiding luchtverontreiniging' na de komst van zes windmolens nabij de staalfabriek van Tata Steel. Uit dit onderzoek bleek dat er geen verandering groter dan 1% zou voorkomen. Ook onderzoek uit 2017 in het kader van de MER voor windpark Elzenburg-De Geer in Oss toont aan dat windmolens geen negatief effect hebben op de verspreiding van fijn stof (PM10) en stikstofoxiden (NO_x) vanuit omliggende bedrijven en ook geen effect hebben op de verspreiding van geur.

Uit de zienswijzen blijkt geen nadere onderbouwing of toelichting van de door indieners gevreesde gezondheidsschade. Ten aanzien van potentiële gezondheids-effecten vanwege de industrie wordt verwezen naar hetgeen in de plantoelichting is opgenomen over de verspreiding van fijnstof.

Daarnaast is door Witteveen en Bos een onderzoek 'Notitie Effect windturbines op luchtkwaliteit - verspreidingsberekeningen van de emissies van GMB Zutphen' uitgevoerd naar de effecten van windturbines van Windpark IJsselwind op de luchtkwaliteit. Uit de berekeningen blijkt dat de invloed van de windturbines op de geur- en benzeenconcentraties op de woonlocaties in de omgeving verwaarloosbaar is, dan wel leidt tot verlaging van de concentraties bij de getoetste woningen. Uit de berekeningen blijkt ook dat door verhoging van de schoorsteen van GMB naar 125 meter de concentraties in het algemeen verder afnemen.

2.3.5 Leiden windturbines tot trillingen?

Trillingen die door de windturbine in de bodem worden veroorzaakt zijn niet meetbaar op afstanden groter dan enkele meters van de windturbine. Effecten van (bodem)trillingen op honderden meters afstand zijn dan ook uitgesloten. (Het aspect 'drukgolven' wordt behandeld in 2.4.4.)

Op grond van ervaringen op land blijkt dat fundaties van windturbines geen hinderlijke trillingen doorgeven aan de ondergrond en de omgeving. De Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu heeft laten weten dat 'de bewering in enkele literatuurbronnen dat ook overdracht door de grond plaats vindt is ongegrond, hetgeen blijkt uit nauwkeurige metingen van trillingsniveaus in de bodem rondom windturbines'.

2.3.6 Is een milieueffectrapportage verplicht?

Er bestaat geen verplichting voor de besluitvorming om een gecombineerd plan- en project-MER uit te voeren. Ten eerste is er geen plan-MER-plicht en ten tweede is er op basis van de aanmeldingsnotitie geconcludeerd dat er geen project-MER-plicht bestaat, zodat volstaan kan worden met een m.e.r.-beoordeling.

Wat betreft de m.e.r.-plicht in algemene zin kan worden gesteld dat er geen sprake is van een directe m.e.r.- (beoordelings)-plicht voor het plan Windpark IJsselwind Zutphen. Die geldt pas bij windparken met meer dan 10 turbines of een gezamenlijk vermogen van meer dan 15 Megawatt. In dat geval zou het nu voorliggende inpassingsplan namelijk een kaderstellend plan vormen voor een m.e.r.-beoordelingsplichtig besluit, en zou er een plan-m.e.r.-plicht gelden. Hiervan is geen sprake omdat het plan 3 windturbines omvat en in totaal een vermogen heeft van ca. 13,5 Megawatt en dus onder de genoemde drempel valt.

In enkele zienswijzen is gesteld dat het stellen van lokale normen an sich m.e.r.-plichtig zou zijn (vanuit de redenering dat de landelijke normstelling immers ook wordt 'be-mert'). Hiervan is geen sprake, omdat hoe dan ook sprake is van een activiteit onder de genoemde drempel.

Het klopt dat in het eerdere plantraject een MER opgesteld is, maar dit is op basis van vrijwilligheid gedaan. De initiatiefnemers hebben in het nu voorliggende nieuwe plantraject besloten dit niet opnieuw te doen en in plaats daarvan een aanmeldnotitie vormvrije m.e.r.-beoordeling (kortweg: 'aanmeldingsnotitie') in te dienen bij Provincie Gelderland. Dit is de aanmeldingsnotitie m.e.r.-beoordelingsplicht (hierna: aanmeldingsnotitie), als bedoeld in artikel 7.16, eerste lid van de Wet milieubeheer (Wm) d.d. 29 maart 2022. De provincie Gelderland heeft de aanmeldingsnotitie beoordeeld en heeft geconcludeerd dat het doorlopen van een m.e.r. niet noodzakelijk is en dus geen project-MER moet worden opgesteld.

Bij de motivering van het besluit dat geen project-MER nodig is, is rekening gehouden met de relevante criteria uit bijlage III van de m.e.r-richtlijn 2011/92/EU. De daarbij uit te voeren toets is of met inachtneming van die criteria belangrijke nadelige gevolgen voor het milieu optreden. Op basis van de aanmeldingsnotitie concluderen GS dat geen sprake is van belangrijke nadelige gevolgen, die reden geven voor een milieueffectrapport als bedoeld in hoofdstuk 7 van de Wet milieubeheer. Daartoe betrekken GS de mitigerende maatregelen die in de aanmeldingsnotitie worden voorgesteld, zijnde normen voor geluid, slagschaduw en externe veiligheid. Met het stellen van deze mitigerende maatregelen worden belangrijke nadelige gevolgen voor het milieu uitgesloten, zodat geen aanleiding bestaat tot het opstellen van een milieueffectrapport.

De besluitvorming over de aanmeldingsnotitie vormt bijlage 1 bij de plantoelichting en hier wordt naar verwezen.

Voor het Inpassingsplan wordt geen passende beoordeling opgesteld, zodat er ook vanuit het natuurspoor geen verplichting bestaat tot het opstellen van een plan-MER. De redenen hiervoor zijn dat (i) de natuurvergunning voor het windpark één-op-één wordt ingepast in dit inpassingsplan, (ii) op basis van een voortoets significante effecten zijn uitgesloten en (iii) de werkzaamheden vallen onder de bouwvrijstelling. Met de uitspraak van 17 augustus 2022 is de natuurvergunning onherroepelijk geworden. Mocht de bouwvrijstelling juridisch komen te vervallen, dan is op basis van de voortoets de conclusie dat significante effecten van de tijdelijke en geringe stikstofdepositie op grond van objectieve gegevens op voorhand zijn uitgesloten. Zie voor een nadere toelichting paragraaf 2.5.1 van deze Nota.

Met het opleggen van projectspecifieke normen worden belangrijke nadelige gevolgen uitgesloten. In de aanmeldingsnotitie worden conform art. 7.16, lid 4 Wm maatregelen omschreven om belangrijke nadelige gevolgen voor het milieu te vermijden of te voorkomen. Dit zijn maatregelen ter beperking van de milieueffecten van het windpark als gevolg van geluidseffecten, slagschaduw en externe veiligheid. Door het opleggen van de in de aanmeldingsnotitie genoemde normen voor deze milieueffecten worden in ieder geval belangrijke nadelige gevolgen voor het milieu voorkomen.

Voor de projectspecifieke normstelling is gebruik gemaakt van 'Motivering lokale milieunormen' van Bosch & Van Rijn en van 'Akoestisch onderzoek en onderzoek naar slagschaduw' en 'Rapportage Externe Veiligheid' van Pondera. In welke mate de tekst van het Inpassingsplan overlapt met de tekst van genoemde Helpdesk is niet van belang voor de gegeven onderbouwing van het Inpassingsplan. Het Inpassingsplan heeft een eigen, op zichzelf staande onderbouwing van de gekozen normstelling, die niet afhankelijk is van of getoetst is aan de genoemde Helpdesk. Er is dan ook geen sprake van kaderstelling voor het Inpassingsplan die volgt uit de Helpdesk.

De vraag of de door de Minister ingestelde Helpdesk op zichzelf milieueffectrapportage-plichtig zou zijn, kunnen we niet beantwoorden omdat dit buiten de kaders ligt van het nu voorliggende voornemen: het project windpark IJsselwind Zutphen.

2.3.7 Leiden de windturbines tot bodemverontreiniging op de voormalige vuilstort?

In de instemming van Omgevingsdienst Regio Arnhem op het evaluatieverslag van de uitgevoerde sanering (29-01-2018) is opgenomen dat een paalfundering voor windturbine 3 ter plaatse van de stortplaats mogelijk is. Bij het aanbrengen van de fundering wordt een uitvoeringsmethode toegepast waarbij verspreiding van verontreiniging naar grotere wordt uitgesloten. Doordat de heipalen door de voormalige stortplaats heen op een stabiele bodem gefundeerd worden is er geen spraken van inklinking.

Het uitgangspunt voor verdere (detail)ontwerpen voor de fundatie van windturbine 3 is dat de betonnen fundatievoet maximaal wordt ingegraven tot op het scheidingsdoek tussen de leeflaag en het stortmateriaal van de stortplaats. Op deze wijze is ontgraving van het stortmateriaal niet nodig. Als dit niet haalbaar is vanwege het definitieve fundatieontwerp zal de ontgraving op een milieuverantwoorde wijze gedaan worden. Op basis van het definitieve fundatieontwerp zal een funderingsplan in combinatie met een deelsaneringsplan worden opgesteld en ter goedkeuring aan het bevoegde gezag worden voorgelegd. Daarin zullen de benodigde maatregelen worden beschreven om eventuele negatieve effecten te mitigeren.

Door RHDHV 'Hydrologisch onderzoek voormalige stortplaats Fort de Pol' is daarnaast onderzocht of de stabiele situatie van de vuilstort die aangetoond is verstoord zal worden als gevolg van de werkzaamheden bij de aanleg van de windturbines. Uit dit onderzoek blijkt dat er sprake is van kwel en een verdere verticale verspreiding van de verontreiniging naar niet verontreinigde grondwaterpakketten niet mogelijk is. Het aanbrengen van heipalen en daarmee het roeren in de stortplaats zal derhalve niet resulteren in verspreiding van de eventuele grondwaterverontreinigingen en daarmee ook niet tot een milieuhygiënische verslechtering van het grondwater op en rondom de voormalige stortplaats Fort de Pol.

2.4 Lokale normen en windturbineaspecten

Zienswijzen met betrekking tot lokale normen en windturbineaspecten worden in deze paragraaf toegelicht. Dit is de toelichting op hoofdlijnen:

- **Motivatie lokale normen**

De Raad van State heeft op 30 juni 2021 besloten dat geldende milieunormen voor geluid, slagschaduw en externe veiligheid niet meer gebruikt mogen worden. In de uitspraak is expliciet de mogelijkheid benoemd dat het bevoegd gezag in de tussentijd zelf normen kan en mag vaststellen. De provincie heeft daarom voor deze milieuthema's een lokale norm en motivering opgesteld.

- **Afstandsnormen**

Indieners vragen zich af waarom er geen afstandsnorm wordt gebruikt. In de uitspraak van de Raad van State van juni 2021 is dit geen eis. In de motie Leijten/Erkens wordt gevraagd om afspraken over minimumafstanden. Daar is recent onderzoek naar gedaan. De minister van EZK ziet op basis van dit onderzoek geen mogelijkheden om tijdelijke afstandsnormen vast te stellen.

- **Passende normen geluid**

Provincie heeft op basis van een aantal afwegingen een lokale norm voor geluid gesteld van 47 dB Lden en 41 dB Lnight. Hiervoor is onder andere gekeken naar het aantal woningen waar het geluidsniveau in de buurt komt van de norm. En ook is gekeken naar de optelsom van al het geluid in de omgeving.

- **Onderzoek naar laagfrequent geluid (LFG)**
De wetenschappelijke onderzoeken naar windturbinegeluid bevatten ook de effecten van LFG. Uit diverse onderzoeken blijkt dat het aandeel van LFG geen bijzondere of belangrijke rol speelt.
- **Slagschaduwnorm**
Provincie en initiatiefnemers willen slagschaduw zo veel als (technisch) mogelijk voorkomen. Daarom geldt een stilstandsregeling als er slagschaduw optreedt. Het uitzetten van de turbine kost wat tijd. Hierdoor treedt er per jaar maximaal 0 tot 1 uur slagschaduw op bij omliggende woningen.
- **Norm voor externe veiligheid**
De norm voor externe veiligheid is onder andere gebaseerd op wettelijk geldende normen voor risicovolle activiteiten. Ook algemene veiligheidsnormen worden opgenomen in het inpassingsplan en de omgevingsvergunning.

2.4.1 Zijn de specifieke lokale normen voldoende gemotiveerd?

Door een uitspraak (ECLI:NL:RVS:2021:1395) van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State (ABRvS) kunnen de rechtstreeks geldende milieunormen voor geluid, slagschaduw en externe veiligheid uit het Activiteitenbesluit milieubeheer (Abm) en de Activiteitenregeling milieubeheer (Arm) niet langer gebruikt worden voor windparken en is het aan het bevoegd gezag om in milieunormen te voorzien, totdat de Minister nieuwe landelijke normen heeft vastgesteld. Dat het bevoegd gezag deze mogelijkheid heeft is door de ABRvS geschetst in bovengenoemde uitspraak. GS van Gelderland heeft ervoor gekozen van deze mogelijkheid gebruik te maken.

Niet voor alle milieuthema's zijn de wettelijke kaders niet langer geldig. Uit de uitspraak van de Raad van State blijkt dat het gaat om de zogeheten windturbinebepalingen uit het Activiteitenbesluit milieubeheer en de bijbehorende Ministeriële regeling. Om die reden zijn alleen deze bepalingen van een lokale normering en motivering voorzien. Het gaat om de onderwerpen geluid, slagschaduw en externe veiligheid (Plaatsgebonden Risico).

De Afdeling bestuursrechtspraak heeft in haar uitspraak inzake Windpark Delfzijl Zuid Uitbreiding expliciet de ruimte gelaten voor het stellen van project-specifieke normen. Deze mogelijkheid voor projectspecifieke normen bestond ook al voorafgaand aan de uitspraak, zoals bijvoorbeeld blijkt uit de casus van Windpark Staphorst. Overigens bestond de mogelijkheid om projectspecifiek eigen normen te stellen al in bepaalde mate ten tijde van de geldigheid van de windturbinebepalingen. Dit kon enerzijds op basis van maatwerkvoorschriften en anderzijds in het kader van de goede ruimtelijke ordening.

Van deze mogelijkheid heeft de provincie, mede op verzoek van de initiatiefnemers, gebruik gemaakt vanwege onder meer de bijdrage die het Windpark moet leveren aan de verduurzaming van de elektriciteitsproductie en daarmee het voorkomen van klimaatverandering. De provincie Gelderland had de taakstelling met het Rijk afgesproken om in 2020 voor 230,5 MW aan opgesteld vermogen windenergie gerealiseerd te hebben. Dit doel was in 2020 nog niet volledig behaald. Daarnaast is voor de periode na 2020 meer windenergie nodig om de doelstelling van energieneutraliteit te realiseren. Windpark IJsselwind heeft een opgesteld vermogen van maximaal circa 13,5 MW en levert daarmee een belangrijke bijdrage aan het alsnog behalen van de provinciale taakstellingen voor 2020, maar ook de doelen voor 2030 en 2050.

Het op basis van milieuonderzoek opleggen van projectspecifieke normen kan recht doen aan specifieke omstandigheden van een locatie, waarmee potentieel meer milieubescherming kan worden geboden of potentieel meer ruimte is voor duurzame energie. Door de normen te baseren op uitgebreid milieuonderzoek en, waar nodig, toe te spitsen op bepaalde omstandigheden, wordt willekeur voorkomen en kan worden bijgedragen aan het draagvlak voor de energietransitie.

2.4.2 Moeten er afstandsnormen worden gehanteerd?

Diverse zienswijzen vragen waarom er geen afstandsnormen worden gehanteerd bij het windpark. Hierbij wordt vaak verwezen naar de motie Leijten/Erkens (32813, nr. 985, 8-3-22), waarin de regering wordt gevraagd afspraken te maken met gemeenten, provincies en RES-regio's over de te hanteren uitgangspunten voor de plaatsing van nieuwe windmolens, waaronder strenge minimumafstandsnormen.

De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft de mogelijkheid geboden om eigen, lokale normen te stellen, mits deze normen zijn voorzien van een actuele, deugdelijke, op zichzelf staande en op de aan de orde zijnde situatie toegesneden motivering (Zie de uitspraak van 30 juni 2021 ECLI:NL:RVS:2021:1395, over windpark Delfzijl Zuid Uitbreiding). In het inpassingsplan zijn deze eigen, lokale normen voor geluid in artikel 3.3.1 vastgesteld. Deze normen zijn uitgebreid en zorgvuldig onderbouwd in bijlage 2 bij de toelichting. De Afdelingsuitspraak eist niet dat afstandsnormen worden gesteld.

Dat blijkt evenmin uit de motie Leijten/Erkens. Wij constateren dat in deze motie de regering gevraagd wordt om in afwachting van nieuwe landelijke normen met provincies, gemeentes en RES-regio's afspraken te maken over een minimumafstandsnorm. Niets wijst erop dat het Rijk wil dat wij als bevoegd gezag alle planvorming stil moeten leggen. Dit doen we daarom ook niet.

Recent heeft de Minister van EZK onderzoek laten uitvoeren naar afstandsnormen voor windturbines, onder meer naar aanleiding van motie van de Tweede Kamer. Over de uitkomsten van dat onderzoek, dat is uitgevoerd door Arcadis, heeft de Minister een brief gestuurd aan de Tweede Kamer (21 april en 6 juli 2022). De strekking van de brief is dat de Minister geen mogelijkheid ziet om in afwachting van nieuwe landelijke normen tijdelijk afstandsnormen vast te stellen. De Minister is wel in gesprek met de koepels VNC, IPO en NPRES over het op verantwoorde wijze voortgang behouden bij de invulling van de doelstelling voor wind op land in 2030. Of afstandsnormen een rol gaan spelen in de nieuwe landelijke normen voor de windturbinebepalingen geluid, slagschaduw en externe veiligheid wordt momenteel nog onderzocht in het kader van het plan-MER dat ter voorbereiding op die nieuwe bepalingen wordt uitgevoerd.

Ten slotte wordt nog toegevoegd dat ook uit het advies van de expertgroep gezondheidseffecten windturbines (2022), dat in paragraaf 2.3.2. meer uitgebreid wordt besproken, het hanteren van een afstandsnorm voor geluid wordt afgeraden, omdat er verschillende factoren zijn die de hoorbaarheid en hinderlijkheid van geluid beïnvloeden. Dit kan leiden tot relatief grote verschillen bij een gelijke afstand.

2.4.3 Zijn de normen voor geluid passend?

De Provincie Gelderland heeft in het Inpassingsplan een lokale norm gesteld van 47 dB Lden en 41 dB Lnight voor het cumulatieve geluidniveau van de bestaande en de beoogde windturbines voor geluidgevoelige objecten (m.u.v. de bedrijfswoning). Daarbij heeft de provincie de volgende afwegingen meegenomen:

- Het aantal mogelijk gehinderden bij die norm is vergelijkbaar met de hinder als gevolg van weg- en railverkeer.
- Het aantal mogelijk ernstig gehinderden is in absolute zin beperkt. De milieuwinst van een strengere norm (in de vorm van een kleiner aantal mogelijk ernstig gehinderden) is dermate gering dat deze niet opweegt tegen het nadeel van een beperking van de energieproductie en daarmee gepaard gaande lagere bijdrage aan het maatschappelijke doel van vermindering van CO₂-uitstoot door middel van duurzame energie. Als bijvoorbeeld een algehele geluidsnorm van 45 dB Lden zou worden gehanteerd, zou dat leiden tot ca. 8 minder mogelijk ernstig gehinderde omwonenden binnen het invloedsgebied tot 36 dB Lden, terwijl dit zou betekenen dat er jaarlijks ca. 2.200 MWh minder elektriciteit wordt geproduceerd, evenveel als het verbruik van circa 809 huishoudens.
- In de omgeving treedt bij slechts 6 woningen van derden een geluidniveau van meer dan 45 dB Lden op (op basis van een worst case windturbine). Daarbij geldt dat één van deze woningen is bestemd als bedrijfswoning en is gelegen op het geluidgezoneerde bedrijventerrein De Mars, waardoor voor deze woning een ander beschermingsniveau geldt dan voor overige woningen. Voor deze 6 woningen (en overige maatgevende woningen) is onderzocht welke cumulatieve geluidniveaus optreden in de huidige situatie als gevolg van reeds aanwezige geluidbronnen industrie, scheepvaart, wegverkeer, railverkeer en bestaande windturbines. Tevens is berekend wat de toename van cumulatieve geluidniveaus is na ingebruikname van de beoogde windturbines van IJsselwind. De berekeningen zijn uitgevoerd voor een scenario waarin een waarde van 47 dB Lden en een scenario waarin een waarde van 45 dB Lden is gehanteerd als grenswaarde voor het geluid van windturbines. Uit de cumulatieve berekeningen blijkt het volgende:
 - Het cumulatieve geluidniveau na toevoeging van het geluid van windpark IJsselwind ter plaatse van de 6 woningen bedraagt 57 tot 61 dB Lcum bij het scenario met een norm van 47 dB Lden en 56 tot 60 dB Lcum bij een norm van 45 dB Lden. Bij woningen waar in de huidige situatie sprake is van een relatief hoge cumulatieve geluidbelasting van 58 of 59 dB Lcum is sprake van een beperkte toename van het cumulatieve geluidniveau.
 - Het verschil in toename van cumulatieve geluidniveaus tussen beide scenario's concentreert zich op de meest nabij gelegen woningen en bedraagt bij deze woningen 1-3 dB. Beschouwing van de cumulatieve akoestische situatie laat zien dat de milieuwinst van het scenario grenswaarde 45 dB Lden beperkt is ten opzichte van het scenario grenswaarde 47 dB Lden.

2.4.4 Is laagfrequent geluid (LFG) voldoende onderzocht?

Het bereik van het menselijk gehoor ligt tussen circa 20 en 20.000 Hertz (Hz). Geluid onder de 100 Hz is voor veel mensen moeilijker te horen. Laagfrequent geluid is geluid met een frequentie beneden 200 Hz. Geluid beneden de 20 Hz wordt ook wel infrasoone geluid genoemd. Bijna alle geluidbronnen produceren (ook) laagfrequent geluid. In de meeste gevallen wordt dit overstemd door hoger frequent geluid en dus niet als zodanig gehoord. Het is meestal mechanisch gegenereerd geluid. Laagfrequent geluid wordt op verschillende manieren opgewekt. Bekende bronnen zijn gasturbines, transformatoren, wegverkeer en windturbines.

De wetenschappelijke onderzoeken naar de dosis-effectrelaties zijn gericht op windturbinegeluid zoals dit wordt ervaren. Dat betreft daarmee het hele spectrum en alle karakteristieken van windturbinegeluid, waaronder LFG. Een recente review door de Expertgroep gezondheid van de gemeente Amsterdam bevestigt dit eveneens (pag. 35 uit Advies expertgroep gezondheidseffecten Windturbines, 4 april 2022):

“Windturbines produceren niet meer laagfrequent geluid en infrageluid dan andere geluidbronnen: een drukke weg die op een woning 55 dB Lden veroorzaakt, bevat meer laagfrequent geluid dan een windturbine bij 40 dB Lden. Ook wijst onderzoek uit dat grotere windturbines niet meer laagfrequent geluid en infrageluid produceren dan kleinere windturbines. De gemeten toename van laagfrequent geluid bij windturbines is evenredig met de toename van het totale geluidniveau van windturbines. De controle op laagfrequent geluid is derhalve verdisconteerd in de huidige normering voor (het volledige spectrum van) windturbinegeluid.”

Laagfrequent geluid wordt minder door gevels gedempt en vakt op grotere afstand minder uit dan normaal geluid. Op meer dan 5 kilometer afstand van sterke geluidbronnen blijft alleen laagfrequent geluid over. Ook kan in woningen en gebouwen versterking van het geluid ontstaan (zogenaamde ‘resonantie’). Er is geen Nederlandse wettelijke norm voor laagfrequent geluid van windturbines. In Denemarken geldt sinds januari 2012 een aparte geluidnorm van 20dB (A) voor laag frequent geluid (binnenshuis). In enkele projecten in Nederland (o.a. Windpark de Veenwieken en windpark Drentse Monden – Oostermoer) is getoetst aan de Deense norm voor laagfrequent geluid en hieruit blijkt dat toepassing van een Lden=47 dB norm (de gestelde norm voor Windpark IJsselwind) ook afdoende bescherming tegen laagfrequent geluid (binnenshuis) biedt.

Het RIVM heeft op verzoek van de GGD’en (GGD staat voor Gemeentelijke of Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst. De GGD’en vormen een landelijk dekkend netwerk) de invloed op de beleving en gezondheid van omwonenden door windturbines onderzocht (Windturbines: invloed op de beleving en gezondheid van omwonenden, GGD Informatieblad medische milieukunde Update 2013; RIVM rapport 200000001/2013). Hierin wordt gesproken over het laagfrequente geluid vanwege windturbines en dat er geen bewijs bestaat dat dit bij toepassing van de gehanteerde geluidnorm een factor van belang is. Er is geen aparte beoordeling nodig bovenop de bescherming die de A-gewogen (een weging van de verschillende frequenties die past bij het menselijk oor) normstelling op basis van dosis-effectrelatie reeds biedt. De mate van bescherming en de normering worden eveneens beschouwd in een literatuuronderzoek (Literatuuronderzoek laagfrequent geluid windturbines, LBP Sight in opdracht van Agentschap NL, projectnummer DENB 138006 september 2013) naar laagfrequent geluid van windturbines van RVO (voorheen Agentschap NL). Ook hier zijn geen aanwijzingen dat het aandeel laagfrequent geluid een bijzondere dan wel belangrijke rol speelt.

2.4.5 Is de norm voor slagschaduw passend?

Uitgangspunt is dat met behulp van een stilstandsregeling de schaduwduur zo veel als technisch mogelijk wordt voorkomen. In de praktijk betekent dit dat de slagschaduw op omliggende woningen, als gevolg van de tijd die nodig is om de windturbine af te schakelen, tussen 0 en 1 uur per jaar zal bedragen. Om die reden wordt de normgrens op maximaal 1 uur per jaar gesteld. Hiermee wordt de schaduwduur ter plaatse van woningen tot een minimum beperkt en wordt het ontstaan van hinder geheel voorkomen.

Om te kunnen spreken van hinder als gevolg van bewegende slagschaduw van windturbines moet sprake zijn van een aantal kenmerken. De windturbine moet in bedrijf zijn, de schaduw moet de gevel daadwerkelijk kunnen bereiken (geen obstakels zoals bomen of gebouwen) en er moet sprake zijn van een minimale stralingsintensiteit van 120 Watt/m² om het voor een hinderervaring benodigde contrast (schaduw) te kunnen laten optreden. Verder moet er sprake zijn van een minimale afdekking van 20% van de zonneschijf. Bij een lager percentage valt er zoveel licht langs het blad dat van een hinderlijke schaduwwerking geen sprake zal zijn. Dit percentage van 20% komt voort uit Duitse richtlijnen (WEA-Schattenwurf-Hinweisen).

Tot voor kort was in verband met het voorkomen en beperken van het ontstaan van hinder als gevolg van slagschaduw een landelijke norm van kracht die in praktijk was vertaald naar een jaargemiddelde norm van 5 uur en 40 minuten of 6 uur schaduwduur per jaar. Deze vertaling is in vaste jurisprudentie bevestigd. Deze norm was op grond van de Activiteitenregeling milieubeheer van toepassing op gevoelige objecten. Er is geen aanleiding om aan te nemen dat ook in de buitenruimte als gevolg van lichtsterktewisselingen veroorzaakt door windturbines hinder kan optreden. Daarvoor kan ook geen onderbouwing worden gevonden. Wel is bekend dat flikkerfrequenties boven de 2,5 Hz zeer hinderlijk zijn voor mensen. Dergelijke frequenties komen bij windturbines echter niet voor.

2.4.6 Is de norm voor (externe) veiligheid passend?

Normen voor het plaatsgebonden risico voor kwetsbare en beperkt kwetsbare objecten volgen niet alleen uit het Activiteitenbesluit milieubeheer, maar zijn ook wettelijk vastgelegd in overige besluiten aangaande risicovolle activiteiten zoals het Besluit externe veiligheid inrichtingen (Bevi), Besluit externe veiligheid buisleidingen (Bevb) en Besluit externe veiligheid transportroutes (Bevt). Nu het Activiteitenbesluit milieubeheer buiten toepassing is verklaard voor windparken (vanaf drie windturbines) is nagegaan of bij deze overige besluiten kan worden aangesloten. Het vermijden van het ontstaan van onaanvaardbare risico's op overlijden als gevolg van een ongevalsscenario bij windturbines kan worden geborgd door in het inpassingsplan en de omgevingsvergunning de volgende regels op te nemen:

- Het plaatsgebonden risico voor een kwetsbaar object, veroorzaakt door een of meer windturbines van Windpark IJsselwind, is niet hoger dan 10-6 per jaar.
- Het plaatsgebonden risico voor een beperkt kwetsbaar object, veroorzaakt door een of meer windturbines van Windpark IJsselwind, is niet hoger dan 10-5 per jaar.

Verder worden enkele algemene veiligheidsnormen opgenomen in het Inpassingsplan en/of de omgevingsvergunning om ongewone voorvallen door bijvoorbeeld technische gebreken zo veel als mogelijk te beperken. Deze normen waren opgenomen in de Activiteitenregeling en ook die vallen onder de windturbinebepalingen die momenteel buiten toepassing blijven voor windparken. Deze aanvullende regels zijn:

- Plaatsing en in werking hebben van windturbines is alleen toegestaan indien zij voldoen aan de veiligheidseisen opgenomen in NEN-EN-IEC 61400- 1.
- Een windturbine moet ten minste eenmaal per kalenderjaar worden beoordeeld op de noodzakelijke beveiligingen, onderhoud en reparaties door een deskundige op het gebied van windturbines.
- Een windturbine moet onmiddellijk buiten bedrijf worden gesteld en het bevoegd gezag daaromtrent worden geïnformeerd indien wordt geconstateerd of indien het redelijk vermoeden bestaat dat een onderdeel of onderdelen van de windturbine een gebrek bezitten, waardoor de veiligheid voor de omgeving in het geding is. De windturbine wordt eerst weer in bedrijf genomen nadat alle gebreken zijn hersteld.

2.5 Natuur

Zienswijzen met betrekking tot de natuur worden in deze paragraaf toegelicht. Dit is de toelichting op hoofdlijnen:

- **Passende beoordeling**
Voor project IJsselwind is al een natuurvergunning verleend in 2020. Bij een nieuwe beoordeling worden dan ook geen nieuwe inzichten verwacht over effecten op Natura-2000 gebieden. Er is in 2022 een ecologische beoordeling gedaan, die dit bevestigt.

- **Stikstofeffecten**
De stikstofeffecten zijn in beeld gebracht op basis van wettelijke bepalingen, bronnenonderzoek en een ecologische bepaling. Het blijkt dat de stikstofeffecten van het project geen belangrijke nadelige gevolgen heeft op het milieu.
- **De das**
Er zijn zorgen dat het bouwen en gebruik van de turbines het leefgebied van de das verstoren. Onderzoek toont aan dat de bouw misschien een effect heeft op de bijburcht. Het is niet verplicht om een ontheffing aan te vragen. Maar dat is wel gedaan. Uit het onderzoek blijkt verder dat door de aanleg van een toegangsweg en een plek voor de kraan het leefgebied van de das maar zeer minimaal wordt beperkt. Dat betekent dat er geen overtreding is van de wet natuurbescherming.
- **De bever**
Er zijn zorgen dat het bouwen en gebruik van de turbines de bevers in het gebied storen. Uit onderzoek blijkt dat er op dit moment twee bevers in het gebied zijn. Zij zijn zich aan het vestigen op meer dan 50 meter van de turbines. Dit betekent dat er geen overtreding is van de wet natuurbescherming.
- **Natura-2000**
Windpark IJsselwind ligt niet in een Natura 2000-gebied. Er ligt wel een Natura 2000-gebied op 400-1000 meter (Rijntakken). Uit de mer-beoordeling blijkt dat er geen nadelige effecten van het project op het gebied zijn.
- **Natuurcompensatie N384 verstoord**
Voor het aanleggen van de N348 zijn maatregelen genomen om de natuur te compenseren. Met de plek van deze maatregelen is in het plan rekening gehouden. Uit onderzoek blijkt dat er geen effect is op deze compensatie.

2.5.1 Had een passende beoordeling moeten worden uitgevoerd?

Een aantal indieners stelt dat een passende beoordeling nodig is, als gevolg van stikstofdepositie. Dat zou tevens leiden tot een m.e.r.-plicht (artikel 7.2a Wet milieubeheer).

Er is geen passende beoordeling nodig, en er is dus ook geen plan-m.e.r.-plicht. Op grond van artikel 2.8 lid 2 Wnb kan het inpassingsplan zonder passende beoordeling worden vastgesteld, omdat voor het project windpark IJsselwind reeds een natuurvergunning is verleend. Dit betreft de natuurvergunning van 14 oktober 2020 (met kenmerk: 2020-007312). Deze natuurvergunning is bij uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 17 augustus 2022 (ECLI:NL:RVS:2022:2334) onherroepelijk geworden. Een nieuwe passende beoordeling kan redelijkerwijs geen nieuwe gegevens en inzichten opleveren over de significante gevolgen van de realisatie van het windpark. Ten opzichte van het vergunde project wordt het windpark op twee beperkte punten aangepast. De aanpassingen van het windpark zijn een beperkte vergroting van de afmetingen van de windturbines en de meest noordelijke windturbine (windturbine 1) is circa 23 meter verschoven. Voor de onherroepelijke natuurvergunning is geen wijziging nodig vanwege deze aanpassingen aan het project, aangezien de door te voeren aanpassingen van het windpark geen significante effecten kan hebben op Natura 2000-gebieden. Dit wordt bevestigd door de Ecologische beoordeling 2022. Deze Ecologische beoordeling betreft overigens een voortoets. Ook om die reden is een passende beoordeling niet nodig.

2.5.2 Zijn de stikstofeffecten goed beschouwd?

Door Bureau Waardenburg is een ecologische beoordeling voor stikstof inclusief Aeries-berekening opgesteld ten aanzien van de aanleg en exploitatie van het windpark 'Ecologische beoordeling stikstof Windpark IJsselwind Zutphen'. Op grond van wettelijke bepalingen, bronnenonderzoek en analyse van de AERIUS-berekeningen, wordt geconcludeerd dat het project leidt tot een extra depositie van stikstof op 4 habitattypen/leefgebieden in de Wnb-registratieset in het Natura 2000-gebied Rijntakken. Significante effecten op instandhoudingsdoelen voor stikstofgevoelige habitats of leefgebieden van soorten zijn daarbij echter op basis van objectieve gronden uitgesloten. Er treden daarmee vanwege de stikstofeffecten geen belangrijke nadelige gevolgen voor het milieu op. Er is dus geen sprake van verzuring/vermesting van habitattypen door stikstof.

Daarnaast is op 1 juli 2021 de Wet Stikstof en Natuurverbetering in werking getreden. Hierin is geregeld dat voor bouwprojecten een vrijstelling geldt van de Wnb vergunningplicht voor wat betreft stikstofdepositie op Natura-2000 gebieden. Dit omdat de milieubelasting tijdens de bouw altijd tijdelijk en gering van omvang is en geen permanent karakter heeft.

In een enkele zienswijze wordt betwijfeld of de Wet Stikstof en Natuurverbetering stand houdt bij de rechter. In het kader van deze NvA kunnen we hierover geen uitspraak doen. Wij gaan uit van de geldende wet- en regelgeving.

2.5.3 Zijn de effecten op de das voldoende beschouwd?

In een aantal zienswijzen wordt erop gewezen dat er sprake zou zijn van verstoring van het leefgebied van de das, zowel tijdens de aanleg als tijdens het in bedrijf hebben van de windturbines. Het beschermingsregime voor de das is geregeld in artikel 3.10 Wnb. Daaruit volgt dat verstoring van het leefgebied van de das geen overtreding van de wet betekent en daarmee niet ontheffingsplichtig is.

Voor de hoofdburcht (op 150m afstand) kunnen verstorende effecten van heien volgens Bureau Waardenburg indien uitgevoerd buiten de kwetsbare periode naar inschatting redelijkerwijs uitgesloten worden. Daarmee is voor de hoofdburcht geen ontheffingsplicht aanwezig. De werkzaamheden kunnen mogelijk wel een tijdelijk verstorend effect hebben op een bijburcht. Alhoewel het de vraag is of deze verstoring ontheffingsplichtig is, is hiervoor toch een ontheffing aangevraagd op 24 mei 2022 en op 12 augustus 2022 aangevuld. Uit de beoordeling van de potentiële effecten voor genoemde bijburcht blijkt dat verlening van een ontheffing voorsnog mogelijk is. Daarmee staat de Wet natuurbescherming de uitvoerbaarheid van het PIP niet in de weg.

Daarnaast wordt aangevoerd dat er, door het aanleggen van kraanopstelplaats en toegangswegen, leefgebied van de das wordt onttrokken. Als gevolg van de aanleg van toegangsweg, opstelplaats en turbine gaat 2500 m² van het totale foerageergebied/territorium verloren. Hoe groot het territorium van de betreffende dassenfamilie precies is, is niet bekend. In de 'Notitie concretiseren voorwaarden das - project IJsselwind' van Bureau Waardenburg wordt gesteld dat - uitgaande van de informatie uit het 'Kennisdokument das' (BIJ12, 2017) - de grootte van een dassenterritorium van 30 tot 150 hectare in optimaal gebied en van 150 tot 600 hectare in marginaal gebied varieert. Gegeven deze algemene brede range genoemd in literatuur, is 90 ha een redelijk gemiddelde omvang voor een territoriumgrootte. Op basis van waarden in literatuur wordt voor de territoriumgrootte van de dassenfamilie in het plangebied uitgegaan van 70-90 ha. Met deze aanname zitten we rond de ondergrens van de gemiddelde waarden voor Nederland. Binnen deze straal is voldoende voedselgrond beschikbaar en komen voor zover bekend geen andere dassenfamilies (hoofd-

burchten) voor. Een verlies van 2.500 m² betreft dus 0,36-0,28%. Met andere woorden het oppervlakteverlies is getalsmatig nihil. Er gaat daarmee geen essentieel foerageergebied verloren. Er is dus geen sprake van overtreding van verbodsbepalingen van de Wnb als gevolg van verlies van foerageergebied van de das.

2.5.4 Zijn de effecten op de bever voldoende beschouwd?

Aangevoerd wordt dat bevers in het gebied zijn gesignaleerd en dat het aanleggen en in bedrijf hebben van een windpark ter plaatse de bevers zal verstoren. Het onderzoek van Silvavir (bijlage 14 bij het Provinciaal Inpassingsplan) bevestigt op basis van een uitgebreide veldinventarisatie de aanwezigheid van twee bevers en dat vestiging van de bever momenteel gaande is in de oever van de Eefse beek grenzend aan het plangebied. De actuele situatie is op dit moment zo dat alle sporen van bevers zich op meer dan de voor het project kritieke afstand van 50 meter bevinden van de projectlocatie. Verblijfplaatsen op minder dan 50 meter van de beoogde windmolen zijn uitgesloten. Omdat er geen watergang dichterbij de beoogde plek is waar de windmolen geplaatst zal worden is de kans dat een bever zich in de toekomst vestigt binnen 50 meter van de turbinelocatie uitgesloten. Aangezien het leefgebied van bevers in de directe omgeving van het plangebied bestaande uit rustplaatsen, foerageergebied en doortrekgebied op meer dan 50 meter van de beoogde werkzaamheden ligt, zal door de werkzaamheden en de planuitvoering geen verstoring van de bever plaatsvinden. Het onderzoek concludeert op basis van bovenstaande dat er door de komst van het windpark geen sprake is van negatieve effecten op de bevers en er geen verbodsbepalingen van de Wet natuurbeheer worden overtreden.

Ten slotte voegen we toe dat in het beveronderzoek effecten van zowel het beoogde plan als de beoogde uitvoerende werkzaamheden beoordeeld zijn. Voor beiden geldt dat geen verbodsbepalingen uit de Wnb ter bescherming van de bever worden overtreden.

2.5.5 Wordt het Natura 2000-gebied aangetast?

Windpark IJsselwind maakt zelf geen onderdeel uit van een Natura 2000-gebied. Wel ligt er een Natura 2000-gebied in de nabijheid van het windpark. Het Natura 2000-gebied Rijntakken (deelgebied uiterwaarden IJssel) ligt hemelsbreed op ca. 400-1.000 meter afstand van de windturbines. Het Natura 2000-gebieden Rijntakken is aangewezen voor beschermde habitattypen. Gezien de ligging van het plangebied buiten Natura 2000-gebied is geen sprake van direct verlies van habitat en/of leefgebied van habitat- en/of vogelrichtlijnsoorten in het Natura 2000-gebied, maar mogelijk wel van externe werking, waarbij mogelijk slaap- of foerageergebied verstoord wordt binnen het Natura 2000-gebied. In de mer-beoordeling is hier nader op ingegaan. De conclusie wat betreft de effecten op Natura 2000 gebied Rijntakken is dat significante effecten op instandhoudingsdoelen voor stikstofgevoelige habitats of leefgebieden van soorten op basis van objectieve gronden zijn uitgesloten.

Voor twee soorten is niet op voorhand uit te sluiten dat er aanvaringsslachtoffers zullen optreden. Het is echter niet aannemelijk dat hiermee de 1%-norm in de praktijk wordt overschreden en dat het doelbereik van de tafeleend en aalscholver niet behaald kan worden. Op basis van bovenstaande te verwachten effecten zijn er geen feiten of omstandigheden die ervoor zorgen dat er significante milieugevolgen te verwachten zijn.

2.5.6 Wordt de natuurcompensatie van de N348 verstoord?

Diverse zienswijzen geven aan dat sprake zou zijn van een strijdigheid van dit plan met de natuurcompensatie die is gerealiseerd in het kader van de aanleg van de rondweg N348. De suggestie wordt in één zienswijze gedaan om de kunstburcht, die is aangelegd als compensatiemaatregel bij aanleg van de N348, te verplaatsen dan wel aan te vullen met een andere kunstburcht.

In het kader van het project rondweg N348 heeft inderdaad compensatie plaatsgevonden voor de das en de steenuil. De maatregelen omvatten onder meer het realiseren van natuuroevers langs de beek, het herstel en de aanplant van houtwallen en het ophangen van enkele steenuilkasten bij omliggende boerderijen en aan de hoogstamfruitbomen.

De compensatielocatie is gelegen nabij de beoogde windturbine 1 en de daarbij behorende parkinfrastructuur. Bij de uitwerking van het plan is evenwel nadrukkelijk rekening gehouden met de compensatielocatie. Bij de aankoop door de initiatiefnemer van de gronden van de provincie zijn strenge overdrachtseisen geformuleerd. Inderdaad vallen de windturbine en parkinfra (deels) binnen het natuurcompensatiegebied, maar uit onderzoek is gebleken dat deze activiteiten geen significante negatieve effecten hebben. De beperkte verkleining van het foerageergebied voor de das is daarnaast door initiatiefnemers ruimschoots gecompenseerd. Verder is de route van de toegangsweg daarbij zodanig gekozen dat voldoende afstand gehouden wordt tot de dassenburchten en er toch een logische aansluiting op de provinciale weg ontstaat. Ten slotte is rekening gehouden met de hier aanwezige kunstburcht: concreet door het intact laten van het talud en de afstandsmaatregel (20 meter) die gehanteerd is. Concluderend zijn wij van mening dat de natuurcompensatie van de rondweg N348 niet aangetast wordt.

Los daarvan is er voor de zekerheid voor de mogelijke (tijdelijke) verstoring van de kunstburcht een ontheffing van de Wnb aangevraagd.

2.6 Procedurele aspecten

Onder deze paragraaf is één vraag opgenomen over de afstemming met lopende vergunnings- en beroepsprocedures.

2.6.1 Moet niet worden gewacht op lopende beroeps- c.q. vergunningsprocedure?

Een aantal indieners wijst erop dat de procedures over de (wijziging van de) watervergunningen en de ontheffing soortenbescherming nog niet zijn afgerond. Ook zou er nog een beroepsprocedure lopen tegen de vergunning gebiedsbescherming. Eerdere besluiten zouden niet kunnen worden hergebruikt, omdat de locatie van windturbine 1 verschuift en afmetingen van rotorbladen wijzigen.

De watervergunningen en de ontheffing soortenbescherming zijn bij uitspraak van de Afdeling van 12 mei 2021 (ECLI:NL:RVS:2021:1025) onherroepelijk geworden. Ten opzichte van het vergunde project wordt het windpark inderdaad op twee beperkte punten aangepast. De aanpassingen van het windpark zijn een beperkte vergroting van de afmetingen van de windturbines en de meest noordelijke windturbine (windturbine 1) is circa 23 meter verschoven. Voor deze beperkte wijzigingen van het project hebben initiatiefnemers, IJsselwind B.V. en Waterschap Rijn en IJssel, een wijziging van de watervergunningen (ingediend op 13 juni 2022) en ontheffingen (ingediend op 23 mei 2022) aangevraagd.

De ontwerpbesluiten liggen gedurende een periode van 6 weken ter inzage van donderdag 11 augustus tot en met donderdag 22 september 2022. In deze periode kunnen zienswijzen over deze ontwerpbesluiten naar voren worden gebracht. Dit betreft het tweede cluster van de provinciale coordinatieregeling, als bedoeld in paragraaf 3.6.2 van de Wet ruimtelijke ordening. De provinciale coördinatie-regeling dwingt er niet toe alle besluiten gelijktijdig voor te bereiden en bekend te maken. Het is toegestaan om verschillende clusters aan te brengen in de coördinatie (zie o.a. ABRvS 4 april 2018, ECLI:NL:RVS:2018:1146). Gelet op de terinzagelegging van deze ontwerpbesluiten staat de Wet natuurbescherming en/of de Waterwet niet in de weg aan de uitvoerbaarheid van het inpassingsplan. De omgevingsvergunningen zijn evenmin in strijd met artikel 2.7 Wabo en artikel 2.2aa, onder b, Bor, omdat de wijziging van de ontheffing op [xx] is aangevraagd vóór de aanvraag van de omgevingsvergunningen, d.d. [xx].

De natuurvergunning van 14 oktober 2020 (met kenmerk: 2020-007312) is bij uitspraak van de Afdeling van 17 augustus 2022 (ECLI:NL:RVS:2022:2334) onherroepelijk geworden. Voor de onherroepelijke natuurvergunning is geen wijziging nodig vanwege deze aanpassingen aan het project, aangezien de door te voeren aanpassingen van het windpark geen significante effecten kan hebben op Natura 2000-gebieden (zie hiervoor paragraaf 2.5.1 van deze Nota).

2.7 Specifieke planonderdelen

Zienswijzen met betrekking tot specifieke planonderdelen worden in deze paragraaf toegelicht. Dit is de toelichting op hoofdlijnen:

- **Molenaarswoning**
Initiatiefnemer IJsselwind is eigenaar van de woning Meijerinkstraat 40. Het gebruik van de woning en de rol van de molenaar is in contracten vastgelegd. In het inpassingsplan is verder geen bouwregeling opgenomen, maar alleen een functieaanduiding toegekend.
- **Landschappelijke inpassing**
In het inpassingsplan staat dat de windturbines alleen mogen worden gebruikt als initiatiefnemers landschappelijke versterking hebben geregeld. Het plan voor het versterken van het landschap wordt in overleg met de omgeving nog gemaakt. Initiatiefnemers hebben hier budget voor gereserveerd.
- **Waterberging**
Het oordeel van het waterschap is dat windturbine 1 en de opstelplaats voor de kraan zorgen voor minimale afname van het bergingsvolume in het gebied.

2.7.1 Is de molenaarswoning goed geregeld?

Bedrijfswoning

De woning Meijerinkstraat 40 maakt onderdeel uit van de inrichting van het windpark. Initiatiefnemer IJsselwind B.V. is eigenaar van de woning en de bewoner/ huurder neemt de functie van beheerder en toezichthouder van het windpark op zich, dit is ook contractueel vastgelegd. Met het eigendom van de woning door één van de initiatiefnemers is sprake van een organisatorische binding. Voor de fase waarin het windpark in gebruik is, zal IJsselwind B.V. de molenaarswoning (laten) gebruiken ten behoeve van onderhouds- en toezichtswerkzaamheden voor het windpark. Hiertoe is met de molenaar een intentieovereenkomst gesloten. Vanuit de woning is er een bijzonder goed visueel en auditief zicht op de molens en de windturbines zijn goed bereikbaar voor de te verrichten werkzaamheden ter plaatse. De molenaar dient voor diens werkzaamheden in ieder geval eens per week ter plaatse van de windturbines te zijn en daarnaast voor zo vaak als nodig is voor het goed functioneren van de windturbines. De woning wordt vanwege zijn binding en betrokkenheid bij het windpark aangemerkt als molenaarswoning. Bij een molenaarswoning is er sprake van een zodanige binding tussen de woning en het windpark dat deze woning tot de inrichting behoort.

Monument

Er zijn hiernaast zienswijzen ingediend over de monumentenstatus van de boerderij. Men vindt dat, aangezien de woning Meijerinkstraat 40 een gemeentelijk monument is, het ongepast is dat de regeling onder meer vervangende nieuwbouw toestaat.

Hierover kan worden gesteld dat het voorliggende provinciale inpassingplan geen bouwregeling voor de boerderij zelf bevat. Deze is immers nog steeds geregeld in het onderliggende en nog steeds geldende bestemmingsplan. Er wordt in dit inpassingsplan alleen een functieaanduiding toegekend die zegt dat er (ook) sprake is van een molenaarswoning. Er wordt dus met andere woorden alleen een gebruiksregel toegevoegd voor de woning.

Hiermee is er alleen om deze reden al geen sprake van dat het inpassingsplan te ruime bouw mogelijkheden zou geven aan de boerderij. In de zienswijzen wordt verwezen naar de regeling in artikel 16.1, die iets stelt over vervangende nieuwbouw. Het betreft hier de overgangsregeling die op basis van het Bro (artikel 3.2.1 en 3.2.2) op elk bestemmingsplan en ook provinciaal bestemmingsplan van toepassing is. Dit overgangsrecht regelt kortweg voor alle bestemmingsplannen en inpassingsplannen dat bestaande situaties die op het tijdstip van inwerking-treding hiermee strijdig zijn, onder voorwaarden mogen worden voortgezet.

2.7.2 Is de landschappelijke inpassing goed geregeld?

De verplichting tot het realiseren en in stand houden van de landschappelijke versterking is gekoppeld aan de toestemming een windturbine in gebruik te nemen en te houden. Anders gezegd, de windturbines mogen niet in gebruik worden gehouden als de landschappelijke versterking niet is gerealiseerd. Hiermee heeft de provincie beoogd te borgen dat de landschappelijke versterking in stand blijft gedurende de exploitatie van het windpark. De zienswijze geeft de indicatie dat over deze verplichting onduidelijkheid kan bestaan.

Over het voorgaande kan het volgende gesteld / verduidelijkt worden. De landschappelijke versterking bestaat uit een plan op hoofdlijnen (vlekkenplan) bij de planregels dat gerealiseerd wordt binnen de speciaal daarvoor opgenomen bestemming 'Groen - Landschappelijke versterking'. Gedetailleerde uitwerking van het vlekkenplan vindt plaats in afstemming met de omgeving. Specifieke beplantingen zijn slechts ter indicatie. Met het vastleggen van de voorwaardelijke verplichting is de basis geborgd dat er een inrichtingsplan moet komen conform de uitgangspunten voorgeschreven in de bijlage bij de planregels van het PIP. Het is voor de ruimtelijke aanvaardbaarheid niet noodzakelijk dat ten tijde van de vaststelling van het PIP al een inrichtingsplan is.

Ten slotte kan hieraan toegevoegd worden dat er ook nadrukkelijk budget gereserveerd is door de initiatiefnemers voor de realisatie van de landschappelijke inpassing. De verdere invulling hiervan zal op een later moment in overleg met de omgeving en de bevoegde gezagen plaatsvinden.

2.7.3 Is de waterberging goed geregeld?

Windturbine 1 is gesitueerd in een waterbergingsgebied. Wanneer de toegangsweg en de opstelplaats van de kraan aangelegd worden op bestaand maaiveldniveau dan beperkt de afname van bergingsvolume zich tot de ruimte die de windmolen zelf in neemt (fundering). Dit is in verhouding tot de omvang van het bergingsgebied nihil. Dit is ook als zodanig beoordeeld door het Waterschap. Indien het noodzakelijk blijkt om de weg en de opstelplaats verhoogd aan te leggen dan wordt de afname van het bergingsvolume gecompenseerd door bijvoorbeeld zakgreppels te graven langs de verharding.

2.8 Planologische regeling

Zienswijzen met betrekking tot de planologische regeling worden in deze paragraaf toegelicht. Dit is de toelichting op hoofdlijnen:

- **Parkinfrustructuur te ruim**
Er is bewust voor gekozen om de zone parkinfrastructuur ruim aan te duiden. Maar er zijn bestemmingsregels opgenomen in het inpassingsplan die ervoor zorgen dat er bijvoorbeeld maximaal 1 opstelplaats per turbine mag komen.
- **Onderliggende bestemmingen**
Op de strook langs de noordzijde van het Twentekanaal, die in het inpassingsplan de bestemming 'Landschappelijke inpassing Groen' heeft gekregen, zijn nu nog geldende bestemmingen. Indieners stellen dat deze bestemmingen vervallen en daarmee beschermde bepalingen ook wegvallen. In deze paragraaf is uitgelegd dat een aantal beschermde bepalingen wel blijven bestaan en dat provincie wijzigingen doorvoert na het lezen van de zienswijzen.
- **Archeologische waarde turbine 1**
Indieners stellen dat windturbine 1 een archeologische verwachtingswaarde hoog moet krijgen in plaats van middelhoog. Op basis van proefsleuvenonderzoek dat in het gebied is gedaan is gebleken dat er een archeologische vindplaats in de buurt van turbine 1 is. Deze is niet behoudenswaardig en daarom kan middelhoog worden aangehouden.
- **Veiligheidszones te beperkend**
Indieners vinden dat de veiligheidszones ervoor zorgen dat de gronden te beperkte gebruiksmogelijkheden kent. Provincie stelt dat hier geen sprake van is en dat de gestelde beperking als doel heeft om de veiligheid in de buurt van de turbines te waarborgen.

2.8.1 Is de parkinfrastructuur te ruim geregeld?

Ruime regeling

Ten aanzien van de aanduiding 'overige zone - parkinfrastructuur' is inderdaad gekozen voor vrij ruime aanduidingen, maar dit betekent niet dat alle gronden waarop deze aanduiding ligt volledig wordt gebruikt voor deze functie. Dit geldt bijvoorbeeld bij de mogelijkheid verhardingen aan te brengen, kabels aan te leggen of bijbehorende waterhuishoudkundige voorzieningen te realiseren. Als gevolg daarvan blijft er ruimte voor de primaire bestemming die volgt uit het onderliggende bestemmingsplan.

De precieze mogelijkheden zijn nauw omkaderd in de regeling van dit inpassingsplan. Zo is het bijvoorbeeld niet mogelijk het hele gebied te verharden gezien de bestemmingsregels die zijn opgenomen in het PIP. Er mag bijvoorbeeld maximaal maar 1 opstelplaats per windturbine gerealiseerd worden, en de maximale oppervlakte hiervan is begrensd op 1000 m².

In het kader van het provinciale inpassingsplan zijn diverse onderzoeken uitgevoerd naar de haalbaarheid van het project, met inbegrip van de, overigens grotendeels tijdelijke, parkinfrastructuur. De uitvoerbaarheid is dus voldoende aangetoond.

De vergunningen en meldingen voor de parkinfrastructuur worden in een later stadium aangevraagd. Het is gebruikelijk en logischer om dit in een latere fase wanneer de specifieke details bekend zijn aan te vragen.

Waarom een gebiedsaanduiding en geen bestemming?

Er is gekozen voor een gebiedsaanduiding zodat de onderliggende agrarische bestemming intact blijft. De aanduiding maakt het aanvullend op deze agrarische bestemming mogelijk om verhardingen specifiek voor het windpark te realiseren.

Hier kan aan toegevoegd worden dat de parkinfrastructuur (voor het grootste deel) een tijdelijke voorziening is (de infrastructuur is alleen nodig in de aanlegfase). Ook gezien de tijdelijke aard van de parkinfrastructuur is een hoofdbestemming niet wenselijk.

2.8.2 Moeten twee onderliggende bestemmingen terugkomen?

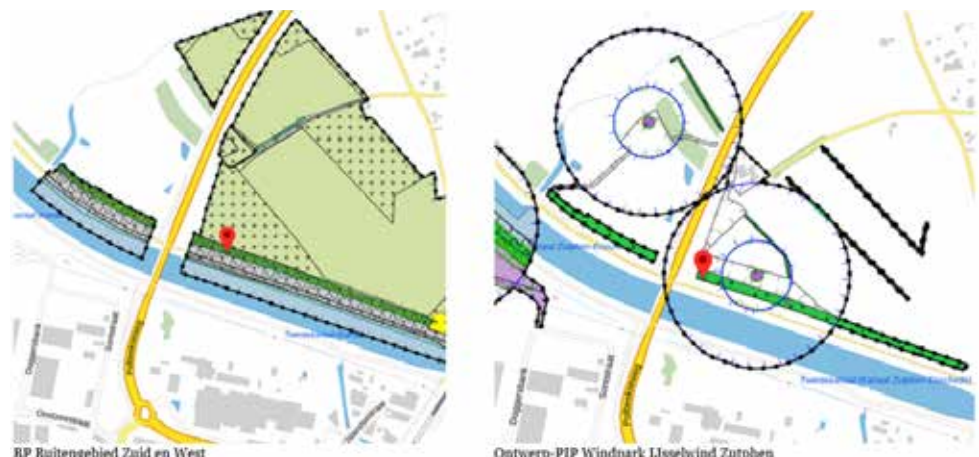
Er zijn enkele zienswijzen ingegaan op specifieke onderdelen van de regeling. Hierna wordt hierop ingegaan. Er wordt begonnen met een algemene uitleg van de insteek van de regeling.

Uitleg planologische insteek regeling

In het inpassingsplan is gekozen voor een bestemmingsregeling, waarbinnen alleen datgene dat noodzakelijk is, wordt vastgelegd. De nieuwe bedrijfsbestemmingen voor het windturbinepark zijn toegekend aan gronden die deel uitmaken van de windturbineopstelling. Een uitzondering betreft de zuidelijke windturbine, waar naast de nieuwe bedrijfsbestemming voor de windturbines ook nieuwe bestemmingen 'Bedrijventerrein - Voormalige stortplaats', 'Groen', en 'Water' wordt opgenomen ter plaatse van de gebiedsaanduidingen. Een tweede uitzondering betreft het vastleggen van ruimte voor het uitvoeren van de landschappelijke versterking met een bestemming 'Groen - Landschappelijke versterking'. De verhouding tussen het inpassingsplan en de onderliggende bestemmingsplannen wordt verder geregeld in art. 15.1 planregels. Aangezien het PIP maar in beperkte mate ingrijpt in het planologisch regime van de onderliggende bestemmingsplannen, was het niet nodig om de bestemmingen uit de bestemmingsplannen nogmaals over te nemen. Waar het PIP leidt tot meer versterking of minder bescherming van het groen, is hiermee rekening gehouden. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de toets naar de gevolgen voor de waterberging vanwege de plaatsing van windturbine 1.

Regeling strook t.n.v. Twentekanaal

Er zijn in enkele zienswijzen opmerkingen gemaakt over de strook langs de noordzijde van het Twentekanaal die in het ontwerp-PIP IJsselwind Zutphen de bestemming 'Landschappelijke inpassing Groen' heeft gekregen.

De zienswijzen wijzen erop dat met deze regeling de nu nog geldende bestemmingen in het onderliggende nu nog geldende bestemmingsplan Buitengebied Zuid en West zouden komen te vervallen. Dit zijn de bestemmingen 'Bos', 'Waarde - Archeologische verwachting 2', 'Waardevol landschap' en 'Waterstaat - waterkering'. Hierna zijn de verbeeldingen van beide plannen weergegeven en is met de rode fiches aangegeven op welke strook wordt geoëld.

In de zienswijzen wordt er bezwaar tegen gemaakt dat met de nieuwe bestemming de onderliggende bestemmingen vervallen en dat hiermee de beschermende bepalingen die hier van toepassing waren komen te vervallen en er meer mogelijkheden worden geboden voor bijvoorbeeld verhardingen en bouwwerken.

- *Bos*: Deze bestemming staat onder meer bosbouw en extensieve recreatie toe en in de bouwregeling na afwijking de bouw van een voederruif voor het wild. In de bestemming 'Groen-landschappelijke versterking' in het ontwerp-PIP zijn ook deze zaken niet toegestaan en zijn geen bouwwerken toegestaan. Ook zijn de gronden nog steeds bedoeld voor compensatie / versterking van de groen- en landschapswaarden. Beide bestemmingen kennen ten slotte een vergelijkbaar 'aanlegvergunningstelsel' voor de aanleg van paden/verhardingen. Wij vinden daarom dat de nieuwe bestemming in het ontwerp-PIP passend is en niet hoeft te worden gewijzigd. Wel wordt de suggestie om ook in de nieuwe bestemming 'Groen-landschappelijke versterking' de mogelijkheid te behouden voor extensieve dagrecreatie (bijv. wandelen) overgenomen; de bestemmingsregeling wordt hierop aangepast
- *Waardevol landschap*: Deze aanduiding ligt in het geldende BP over een groot deel van het plangebied en beoogt het waardevolle landschap in algemene zin te beschermen. Uit de toelichting van het BP blijkt dat dit te maken heeft met de ligging van dit gebied in Nationaal landschap De Graafschap. Deze nationale landschappen zijn beschermd middels de provinciale omgevingsvisie en -verordening. Het is niet nodig deze middels het provinciaal inpassingsplan nog eens te beschermen. We zien geen aanleiding het ontwerp-PIP op dit onderwerp aan te passen.
- *Waarde-Archeologie*: Wat betreft de archeologische dubbelbestemming geldt in het ontwerp-PIP een zelfde archeologische dubbelbestemming (nu Waarde-Archeologie middelhoge verwachtingswaarde geheten) en een zelfde bescherming. Een wijziging is niet nodig.
- *Waterstaat-Waterkering*: In het geldende BP ligt de strook ook in een dubbelbestemming met hierin beschermende bepaling voor de waterkering van het Twentekanaal. In het ontwerp-PIP is de dubbelbestemming onverhoopt weggefallen in het digitale plan, op de pdf van de plankaart staat hij wel, maar het digitale plan is leidend. Dit is een duidelijke omissie; we danken de indieners van de zienswijzen dat we op deze omissie attent zijn gemaakt. Dit zal worden hersteld in het vast te stellen provinciaal inpassingsplan. Wat betreft het verzoek om nadere informatievoorziening over de communicatie tussen provincie en waterschap, wordt verwezen naar de toelichting van het PIP, waarin het vooroverleg is besproken.

Voorwaardelijke verplichting

In een zienswijze wordt gevraagd om de toevoeging van een voorwaardelijke verplichting van de landschappelijke inpassing. Hierover kan worden gesteld dat een dergelijke voorwaardelijke verplichting ook al aanwezig is in de regels, namelijk in artikel 3.3.4.

2.8.3 Geldt voor windturbine 1 een hoge archeologische waarde?

Enkele zienswijzen wijzen erop dat op windturbine 1 de verkeerde archeologische dubbelbestemming is gelegd. Hier had in plaats van 'Artikel 10 – Archeologische verwachtingswaarde middelhoog' (onderzoek nodig vanaf 500 m² verstoring) de regeling cf. 'Artikel 9 – Archeologische verwachtingswaarde hoog' (onderzoek nodig vanaf 50 m² verstoring) van toepassing moeten zijn. Dit omdat op basis van het geldende inpassingsplan: 'Inpassingsplan Rondweg N348 Zutphen – Eefde' de archeologische waarde op de molen WT1 hoog moeten zijn.

Op basis van het inpassingsplan 'Rondweg N348 Zutphen-Eefde' geldt inderdaad een dubbelbestemming 'Waarde-Archeologie' met een regeling die onderzoek verplicht stelt vanaf 50 m² verstoring. Echter, na vaststelling van het inpassingsplan 'Rondweg N348 Zutphen-Eefde' is al proefsleuvenonderzoek voor het gebied uitgevoerd om de archeologische waarden van het gebied zo goed mogelijk in kaart te brengen. In de nabijheid van windturbine 1 is een vindplaats aanwezig. Op basis van het proefsleuvenonderzoek kan gesteld worden dat deze vindplaats niet behoudenswaardig is waardoor voor windturbine 1 de verwachtingswaarde op basis van de AWK aangehouden kan worden, te weten middelhoge verwachting. Daarom kan voor het de locatie van windturbine 1 in dit inpassingsplan uitgegaan worden van de dubbelbestemming voor een middelhoge verwachtingswaarde overeenkomstig het AWK, net zoals bij windturbine 2. Het één en ander staat ook nader toegelicht in paragraaf 5.7.2.1. van de toelichting van het inpassingsplan. Een wijziging is niet nodig.

2.8.4 Zijn de veiligheidszones te beperkend?

Diverse zienswijzen vinden dat door de planvoorschriften inzake de dubbelbestemming inzake de veiligheidszone (artikel 14.3.1) de gebruiksmogelijkheden te zeer worden beperkt, aangezien hiermee de aanwezigheid van kwetsbare objecten uitgesloten worden.

In het bewuste artikel is opgenomen dat op de gronden ter plaatse van de aanduiding 'veiligheidszone - windturbine':

- beperkt kwetsbare objecten toegestaan zijn en
- kwetsbare objecten niet toegestaan zijn, tenzij de windturbine deel uitmaakt van de inrichting waar ook het kwetsbare object deel van uit maakt.

Uit de geldende wet- en regelgeving kan het volgende worden verstaan wat betreft de beide genoemde begrippen:

- kwetsbare objecten zijn o.m. woningen en functies waar langere tijd grote aantallen personen verblijven, zoals ziekenhuizen, bejaardentehuizen, scholen, grote kantoorgebouwen, grote hotels, supermarkten, grote kampeerterreinen, etc.
- beperkt kwetsbare objecten zijn onder meer verspreid liggende woningen, dienst- en bedrijfswoningen en functies waar geen sprake is van de aanwezigheid voor langere tijd van grote aantallen personen aanwezig zijn.

Op grond van deze definities moeten de verspreid in de omgeving van het plangebied gelegen functies allemaal worden beschouwd als beperkt kwetsbare objecten. Deze zijn toegestaan op basis van de gebiedsaanduiding 'windturbine - veiligheidszone'.

Dat de regeling (de toevoeging van) kwetsbare objecten verbiedt is bedoeld als signaleringsfunctie. De gebiedsaanduiding geeft in praktijk geen beperking ten opzichte van de bestaande planologische mogelijkheden en beperkingen van dit gebied, dat functioneel deel uitmaakt van buitengebied. Het buitengebied laat geen nieuwe woningen toe en ook zijn hier geen grote functies toegestaan waar grote aantallen personen lange tijd verblijven, zoals de voorbeelden genoemd in voorgaande opsomming. Hiermee is geen sprake van een beperking van de bestaande gebruiksmogelijkheden van de gronden, te meer omdat de bepaling een duidelijke doelstelling heeft: het waarborgen van de veiligheid in de nabijheid van de windturbines. Zie ook paragraaf 5.4.2 van de toelichting waarin dit nader wordt toegelicht.

2.9 Participatie, communicatie en inspraak

Zienswijzen met betrekking tot de participatie, communicatie en inspraak worden in deze paragraaf toegelicht. Dit is de toelichting op hoofdlijnen:

- **Participatie en inspraak**
Provincie stelt dat de mogelijkheid tot participatie een voorwaarde is voor de bouw van windturbines. Hoe participatie is geregeld is de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemers. Provincie beoordeelt de inzet van initiatiefnemer. In deze paragraaf wordt toegelicht wat tot nu toe is gedaan.
- **Voldoende communicatie**
Initiatiefnemers communiceren sinds de start van het project in 2015 intensief met omwonenden en belanghebbenden. Sinds provincie bevoegd gezag is hebben zij ook diverse communicatiemomenten gehad. In deze paragraaf is een overzicht opgenomen van de communicatie inzet.
- **Draagvlak**
Ondanks dat draagvlak geen juridische voorwaarde is, vindt de provincie dit wel heel belangrijk. In 2017 is een draagvlakonderzoek gedaan. De resultaten hiervan worden in de paragraaf besproken. Er zijn wel twijfels of de resultaten nog actueel zijn gezien de energiecrisis en het groeiend besef dat we duurzame energie nodig hebben.

2.9.1 Is de participatie en inspraak goed geregeld?

Een evenwichtige verdeling van lusten en lasten van een windpark levert een bijdrage aan het versterken en verbreden van draagvlak en/of acceptatie voor windenergie. Uit de Omgevingsvisie Gelderland volgt dat de provincie de mogelijkheid tot participatie voor alle locaties van windturbines als randvoorwaarde stelt. Participatie dient op het niveau van individuele projecten vorm en inhoud te krijgen. De wijze waarop hier invulling aan wordt gegeven is een verantwoordelijkheid van de initiatiefnemers. De provincie beoordeelt de inspanningen die de initiatiefnemer heeft verricht.

Initiatiefnemers nemen de omgeving serieus en hebben sinds de start van het initiatief veel tijd en energie in participatie gestoken. Zo zijn er veel keukentafel-gesprekken en informatieavonden geweest en worden geregeld nieuwsbrieven verzonden (zie Overzicht contactmomenten in Bijlage 24 – Participatieplan bij het PIP). In de Omgevingsadviesraad en het Bewonersplatform zijn veel onderwerpen doordacht, is advies uitgebracht en zijn er afspraken over bovenwettelijke hinderbeperking gemaakt.

Belangrijke uitgangspunten die initiatiefnemers sinds de start hanteren zijn:

- Initiatiefnemers begrijpen dat de turbines overlast kunnen veroorzaken en willen die ervaren overlast zo veel als mogelijk terugdringen. Waar mogelijk gaan ze verder dan de (oude) wettelijke normen, bijvoorbeeld wat betreft slagschaduw;
- De directe omgeving (ca. 1.000 meter vanaf de turbines gerekend) wordt als eerste geïnformeerd omtrent nieuwe ontwikkelingen, daarna de ruimere omgeving en de pers;
- Financiële participatie: een richtinggevend percentage van de winst (20%) wordt gedeeld met de omgeving in de vorm van een burenen- en een dorpenregeling. Met de burenenregeling ontvangen omwonenden dichterbij de turbines jaarlijks een hoger bedrag dan bewoners verderaf. Dit in verband met de mogelijk ervaren overlast;
- Op het moment dat de aangevraagde vergunningen onherroepelijk zijn willen initiatiefnemers de eventuele planschade aan een aantal woningen vooraf gaan vergoeden. Het waterschap heeft goede ervaringen met een planschaderegeling voor 2 windturbines in Duiven;

- Er is een infrastructuur voor participatie opgezet zoals een Omgevingsadviesraad en Bewonersplatform. Daarnaast is er altijd ruimte en mogelijkheid voor 1 op 1 'keukentafelgesprekken';
- Gemaakte afspraken worden uiteindelijk in een 'Omgevingscontract' vastgelegd.

2.9.2 Is de communicatie voldoende geweest?

De provincie heeft omwonenden en andere belangrijke spelers betrokken tijdens de procedure voor Windpark IJsselwind. Hieronder is een overzicht opgenomen van de communicatiemomenten, beginnende bij de periode waarin het initiatief van start ging.

Datum	Contactmoment	Locatie
28-07-2015	Overleg Dorpsraad Eefde	Het Hart, Eefde
02-12-2015	Overleg Eefde Tegenwind	Het Hart, Eefde
07-01-2016	Brede informatieavond	Het Hart, Eefde
21-01-2016	Brede informatieavond	DWK-gebouw, Zutphen
04-02-2016	Brede informatieavond	Dorpshuis, Voorst
10-02-2016	Brede informatieavond	Plein 5, Brummen
02-04-2016	Digitale nieuwsbrief	Per mail
25-04-2016	Informatieavond direct omwonenden	Het Hart, Eefde
14-06-2016	Digitale nieuwsbrief	Per mail
23-06-2016	Brede informatieavond	Het Hart, Eefde
Eerste helft 2016	Keukentafelgesprekken omwonenden, 11 huishoudens	Aan huis
27-09-2016	Digitale nieuwsbrief	Per mail
02-11-2016	Overleg Eefde Tegenwind	Het Hart, Eefde
02-11-2016	Overleg Dorpsraad Eefde	Het Hart, Eefde
28-11-2016	Informatieavond direct omwonenden	RWZI, Zutphen
01-12-2016	Informatieavond direct omwonenden	RWZI, Zutphen
27-01-2018	Digitale nieuwsbrief	Per mail
03-02-2017	Huis-aan-huis bezorging brochure IJsselwind in straal 2 km	Huis-aan-huis
07-02-2017	Brede informatieavond	Het Hart, Eefde
Juni 2017	Overleg Eefde Tegenwind	Het Hart, Eefde
07-11-2017	Overleg Eefde Tegenwind	Het Hart, Eefde

Datum	Contactmoment	Locatie
26-03-2018 27-03-2018 28-03-2018 29-03-2018	Informatieavond direct omwonenden	RWZI, Zutphen
04-05-2018	Digitale nieuwsbrief	Per mail
23-05-2018	Brede informatieavond	Broodfabriek, Zutphen
Juni 2018	Overleg Eefde Tegenwind	Het Hart, Eefde
14-11-2018	Huis-aan-huis informatiebrief en eerste uitnodiging voor het Bewonersplatform, straal 1 km	Huis-aan-huis
22-11-2018	Bijeenkomst Bewonersplatform	
03-12-2018	Huis-aan-huis informatiebrief en tweede uitnodiging voor het BewonersPlatform, straal 2 km	Huis-aan-huis
17-12-2018	Bijeenkomst Bewonersplatform	Het Hart, Eefde
19-12-2018	Brede informatieavond	Zaal Coehoorn, Zutphen
23-01-2019	Bijeenkomst Bewonersplatform	Het Hart, Eefde
11-03-2019	Bijeenkomst OmgevingsAdviesRaad	Pakhuis Noorderhaven, Zutphen
11-01-2019	Brief voor uitnodiging keukentafelgespreken direct omwonenden, straal 750 m	
Februari/ maart 2019	Keukentafelgesprekken omwonenden, 9 huishoudens	Aan huis
27-03-2019	Bijeenkomst Bewonersplatform	Het Hart, Eefde
03-04-2019	Bijeenkomst OmgevingsAdviesRaad	Pakhuis Noorderhaven
04-04-2019	Informatieavond i.k.v. tervisielegging	Het Hart, Eefde
17-04-2019	Bijeenkomst Bewonersplatform	Het Hart, Eefde
09-05-2019	Bijeenkomst OmgevingsAdviesRaad	Pakhuis Noorderhaven
13-06-2019	Bijeenkomst OmgevingsAdviesRaad	Pakhuis Noorderhaven, Zutphen
4-07-2019	Forum gemeente Zutphen	Gemeentehuis
25-07-2019	Nieuwsbrief	
30-08-2019	Nieuwsbrief	
2-09-2019	Forum gemeente Zutphen	Gemeentehuis
16-09-2019	Keukentafelgesprek	Fam. Lubberding
18-09-2019	Bewonersbijeenkomst: special over geluid	Het Hart, Eefde
23-09-2019	Gemeenteraad Zutphen	Gemeentehuis

Datum	Contactmoment	Locatie
30-09-2020	Nieuwsbrief	
8-10-2019	Bijeenkomst Omgevingsadviesraad	Pakhuis Noorderhaven
31-10-2019	Buurtgesprek omwonenden	Het Hart, Eefde
20-11-2019	Bijeenkomst Omgevingsadviesraad	Pakhuis Noorderhaven
12-12-2019	Bewonersbijeenkomst: special aanbesteding	Het Hart, Eefde
16-01-2020	Bijeenkomst Omgevingsadviesraad	Pakhuis Noorderhaven
13-05-2020	Bijeenkomst Omgevingsadviesraad	Via Zoom (ivm Corona)
8-07-2020	Bijeenkomst Omgevingsadviesraad	Via Zoom (ivm Corona)
8-10-2020	Bijeenkomst Omgevingsadviesraad	Via Zoom (ivm Corona)
10-12-2020	Bijeenkomst Omgevingsadviesraad	Via Zoom (ivm Corona)
3-06-2021	Bijeenkomst Omgevingsadviesraad	Via Zoom (ivm Corona)
6-09-2021	Nieuwsbrief	
8-10-2021	Keukentafelgesprek	Fam. Lubberding + Eefde Tegenwind

En de contactmomenten vanaf het moment dat de provincie het bevoegd gezag was.

Datum	Contactmoment	Locatie
23-12-2021	Nieuwsbrief	
23-12-2022	Persbericht overnemen bevoegdheid	
01-2022	Webpagina www.gelderland.nl/windparkijsselwind met belangrijke info project gepubliceerd deze pagina is gedurende het project steeds bijgewerkt	
31-01-2022	Gesprek gedeputeerde en projectleider met Eefde Tegenwind	Provinciehuis
24-02-2022	Nieuwsbrief	
08-03-2022	Bijeenkomst Omgevingsadviesraad	Pakhuis Noorderhaven
16-03-2022	Nieuwsbrief	
16-03-2022	Advertentie digitale uitzending	Publicatie in Stentor en het Contact Zutphen
16-03-2022	Nieuwsbericht digitale uitzending	
22-03-2022	Uitnodiging consultatie 29 maart aan bewonersplatform en OAR	Persoonlijke mail
23-03-2022	Informatieavond Provincie Gelderland	Digitale uitzending met mogelijkheid vragen stellen, uitzending is later terug te kijken

Datum	Contactmoment	Locatie
25-03-2022	Advertentie aankondiging digitale consultatie 30 maart	Publicatie in Stentor
29-03-2022	Consultatieavond normenkader Provincie Gelderland	Pakhuis Noorderhaven
30-03-2022	Consultatieavond normenkader Provincie Gelderland	Digitaal
11-04-2022	Bijeenkomst Omgevingsadviesraad	Pakhuis Noorderhaven
09-05-2022	Nieuwsbrief	
17-05-2022	Spreekuur	Het Hart Eefde
20-05-2022	Veldbezoek en keukentafelgesprek bestuurders	Fam. Lubberding
09-06-2022	Forum Gemeente Zutphen	Gemeente Zutphen
15-06-2022	Brief naar direct omwonenden aankondiging ter inzage legging en informatiebijeenkomst	
15-06-2022	Advertentie inloopbijeenkomst	Het Contact
15-06-2022	Pers- en nieuwsbericht	
15-06-2022	Nieuwsbrief	
16-06-2022	Advertentie inloopbijeenkomst	De Stentor
16-06-2022	Mogelijkheid tot voorinzage ontwerp-PIP door OAR (geen gebruik van gemaakt)	Het Hart Eefde
21-06-2022	Advertentie start ter inzage legging	De Stentor
22-06-2022	Advertentie start ter inzage legging	Het Contact
23-06-2022	Inloopbijeenkomst i.h.k.v. inzage	Het Hart Eefde
03-08-2022	Advertentie ter inzage legging vergunningen	Stentor en het Contact
04-08-2022	Pers- en nieuwsbericht	
08-08-2022	Nieuwsbrief	

Wij vinden dat er hiermee voldoende communicatie heeft plaatsgevonden.

2.9.3 Is er voldoende draagvlak?

Het theoretisch ontbreken van draagvlak staat de juridische houdbaarheid van de verschillende besluiten niet in de weg. Uit de rechtspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State blijkt immers dat (het ontbreken van) draagvlak geen ruimtelijk relevant criterium is. Dit neemt niet weg dat de provincie waarde hecht aan het creëren van draagvlak bij omwonenden van het windpark. De Omgevingsvisie Gelderland stuurt hier actief op door de mogelijkheid tot participatie als eis te stellen. De wijze waarop hier invulling aan wordt gegeven, is aan de initiatiefnemer. De provincie beoordeelt slechts de inspanningen die de initiatiefnemer verricht. Meer informatie over participatie is opgenomen in paragraaf 2.9.1.

In 2017 hebben de gemeenten Zutphen, Lochem, Brummen en Voorst een draagvlak-onderzoek laten uitvoeren naar initiatief IJsselwind. Hierbij is niet alleen ingegaan op het realiseren van windturbines op de beoogde locatie, maar ook op het standpunt van respondenten t.o.v. de energietransitie en windturbines in het algemeen.

Per gemeente is onderzoek gedaan onder bewoners in drie verschillende stralen rond de windmolens: direct omwonenden tot 750 meter van de geplande windmolens, indirect omwonenden tussen 750 meter en 2 kilometer van de geplande windmolens en indirect omwonenden tussen 2 en 5 kilometer van de geplande windmolens. Met direct omwonenden zijn interviews gehouden door interviewers van onderzoeksbureau Enneüs. Van de 43 huishoudens in deze straal hebben er 33 mee willen en kunnen doen. Onder indirect omwonenden zijn 7218 huishoudens schriftelijk benaderd, waarvan er 1882 op geldige wijze een vragenlijst hebben ingevuld. Daarmee is in ruim voldoende mate gereageerd om een valide onderzoek te kunnen uitvoeren.

Conclusies van dit rapport waren als volgt:

- Onder direct omwonenden is het draagvlak in zowel Lochem als Zutphen minimaal, een grote meerderheid is mordicus tegen de plannen. Zowel inhoudelijk als procesmatig hebben zij grote bezwaren. De horizonvervuiling en geluidshinder zijn hun grootste inhoudelijke bezwaren. Daarnaast voelen zij zich afgelopen jaren onevenredig benadeeld en ervaren te weinig inspraak in het proces. 84% van de 33 gesproken direct omwonenden zijn tegen het initiatief.
- Onder de indirect omwonenden is er meer draagvlak voor het initiatief dan onder direct omwonenden. In totaal steunt 55% van de indirect omwonenden (750 m – 2 km) het initiatief, blijft 17% neutraal en is 28% tegen of sterk tegen de plannen. Naarmate men verder van de geplande locaties woont, stijgt het draagvlak. Onder de groep van 750 meter tot 2 kilometer steunt gemiddeld 53% de plannen; in de straal van 2 tot 5 kilometer is dit gemiddeld 58%. Hierbij valt vooral een verschil in draagvlak tussen de gemeenten op.
- Onder indirect omwonenden van de geplande windmolens in de gemeente Lochem is het draagvlak het kleinst. Hier vallen vooral inwoners uit Eefde onder. Hier is 45% van de indirect omwonenden tegen of sterk tegen en 39% voor of sterk voor. Voor deze gemeente geldt dus dat er meer tegen- dan voorstanders zijn. In de gemeente Zutphen is het meeste draagvlak voor het initiatief aangetroffen. Hier is 68% van de indirect omwonenden voor of sterk voor de plannen, is 15% tegenstander en blijft 17% neutraal.

Klik hier voor [het volledige onderzoek](#)

De provincie kent de uitkomsten uit dit draagvlakonderzoek en heeft dit in haar afweging rondom de duurzame energieopgave meegewogen. Het onderzoek komt uit 2017 en geeft wellicht niet meer een goed beeld van het draagvlak. Met de komst van de energiecrisis is de mindset van veel mensen veranderd. Steeds meer komt het besef dat niets doen geen optie is. We moeten energie zelf opwekken en het draagvlak voor betaalbare en duurzame opwek van energie lijkt door de energiecrisis te stijgen.

2.10 Handhaving, planschade

Zienswijzen met betrekking tot handhaving en planschade worden in deze paragraaf toegelicht. Dit is de toelichting op hoofdpijnen:

- **Handhaving (geluidsnormen en slagschaduw)**
In de omgevingsvergunning staan regels en voorschriften over de bouw en het gebruik van de turbines. Het bevoegd gezag houdt in samenwerking met Omgevingsdienst Regio Nijmegen toezicht of deze worden nageleefd en treden op als dat nodig is. Voor het geluid wordt op basis van windturbinedata berekend wat het gemiddelde geluidsniveau is per jaar en gekeken of dit binnen de norm valt. Voor slagschaduw wordt een stilstandkalender opgesteld na het doen van onderzoek. Hierin staat welke windturbines, wanneer voor slagschaduw kunnen zorgen. Op deze momenten staat de turbine automatisch stil. Bevoegd gezag kan logboekgegevens opvragen om dit te controleren.
- **Planschadeclaim**
Indieners zijn bang voor schade door de plannen, bijvoorbeeld waardedaling van de woning. Initiatiefnemers richten een omgevingsfonds in waaruit bijvoorbeeld isolatie van een woning kan worden vergoed. Daarnaast willen initiatiefnemers eventuele planschade vooraf gaan vergoeden. Dit biedt eventuele benadeelden gemak en tijdwinst, omdat dan niet eerst de procedure bij de provincie hoeft te worden doorlopen. Omwonenden hebben echter altijd het recht om een claim in te dienen via een aparte procedure.

2.10.1 Is handhaving voldoende geborgd?

De omgevingsvergunningen bevatten regels en voorschriften over de bouw en het in werking hebben van de windturbines. Het bevoegd gezag (in dit geval: het college van Gedeputeerde Staten) is verantwoordelijk voor het toezicht op de naleving van deze regels door de initiatiefnemer. Dit gebeurt in samenwerking met de Omgevingsdienst Regio Nijmegen. Zo nodig wordt handhavend opgetreden.

Overigens kan een belanghebbende het bevoegd gezag verzoeken om handhavend op te treden. Op dit verzoek volgt een besluit, waar ook bezwaar en beroep tegen openstaat.

Nadat de vergunning is verleend wordt door initiatiefnemers een windturbine-leverancier geselecteerd. Wanneer het te bouwen windturbintype bekend is zal een actualisatie van de milieuonderzoeken moeten plaatsvinden die in het kader van een actualisatie van de vergunning worden aangeboden aan het bevoegd gezag. Duidelijk is dat de milieueffecten in geen geval groter mogen zijn dan in het kader van het inpassingsplan en vergunningen is onderzocht. De activiteiten moeten te allen tijde voldoen aan de lokale normen die zijn vastgelegd in het inpassingsplan.

2.10.2 Is handhaving van de geluidsnormen voldoende geborgd?

In het inpassingsplan zijn de maximale normen voor Windpark IJsselwind vastgelegd. Deze maximale geluidsbelasting betreft een jaargemiddelde, een zogenoemde Lden- en Night-norm. Het is daarom niet mogelijk om de geluidsbelasting op een woning direct door middel van immisiemetingen vast te stellen of te controleren. Handhaving van de jaargemiddelde normen vindt plaats op basis van verplichte registraties van de windturbinedata. Het bevoegd gezag kan deze registraties opvragen. Op basis van de registraties is het mogelijk om de ontwikkeling van de jaargemiddelde geluidsbelasting te monitoren.

Het bevoegd gezag heeft ook de mogelijkheid om een controlemeting te verrichten om de opgave van de jaargemiddelde bronsterkte door de fabrikant te verifiëren. Hiervoor is een methode opgenomen in het Reken- en meetvoorschrift windturbines. Met de verkregen meetgegevens over de bronsterkte van een windturbine kunnen verspreidingsberekeningen worden uitgevoerd. De resultaten kunnen vervolgens worden getoetst aan de lokale norm. Met deze meting kunnen ook eventuele afwijkingen in het karakter van het windturbinegeluid ten opzichte van de opgave van de fabrikant (verkregen voor metingen bij certificering van de windturbine) worden geconstateerd. Op grond van de normering mag bijvoorbeeld geen tonaal geluid optreden. Indien tonaliteit (bromtonen) zou worden vastgesteld dient vergunninghouder of fabrikant dit op te lossen.

2.10.3 Is de handhaving van de slagschaduwnormen voldoende geborgd?

In het inpassingsplan is de maximale norm voor Windpark IJsselwind vastgelegd. Om te kunnen voldoen aan deze norm moeten de windturbines worden voorzien van een automatische stilstandvoorziening. Deze voorziening wordt dus zo geprogrammeerd dat de rotor automatisch wordt stilgezet op de momenten dat de stilstandregeling van toepassing is. Op grond van de vergunning moeten beide vergunninghouders uiterlijk vier weken voor ingebruikname van de windturbines een slagschaduwonderzoek indienen waarmee wordt bevestigd dat met de schaduwduur van alle windturbines die met het inpassingsplan zijn mogelijk gemaakt voldoet aan de normgrens. Daarbij dient een stilstandkalender te worden opgesteld waarin is vermeld voor welke windturbines binnen welke tijdvakken slagschaduw kan optreden en automatische stilstand wordt toegepast. Daarmee is gegarandeerd dat de stilstandregeling naleefbaar en handhaafbaar is.

Het bevoegd gezag kan in het kader van toezicht en handhaving logboekgegevens opvragen bij de vergunninghouder waarmee kan worden nagegaan welke stilstand in een bepaalde periode is toegepast zodat kan worden geverifieerd of aan de lokale norm wordt voldaan.

2.10.4 Kunnen belanghebbenden een planschadeclaim indienen?

Enkele zienswijzen benoemen dat wordt gevreesd voor waardedaling van de woning, maar ook voor andere soorten schade, bijvoorbeeld dat de bedrijfsactiviteiten schade kunnen ondervinden.

Wat dit aspect betreft kunnen we ten eerste stellen dat bij dit plan is voorzien in nadeelcompensatie: omwonenden kunnen financieel participeren (bij IJsselwind, niet bij Waterschap Rijn en IJssel) bij het windplan en kunnen gebruik maken van het nog op te zetten en verder uit te werken omgevingsfonds. De invulling van het omgevingsfonds is besproken in de omgevingsadviesraad maar nog niet definitief. Vooralsnog is de gedachte dat 75% naar de direct omwonenden en 25% naar mede lokale doelen gaat; dit is door de OAR en Bewonersplatform voorgedragen.

Bovendien willen de initiatiefnemers op het moment dat de aangevraagde vergunningen onherroepelijk zijn de eventuele planschade aan een aantal woningen vooraf gaan vergoeden. Het waterschap heeft goede ervaringen met een planschaderegeling voor 2 windturbines in Duiven. Daarnaast hebben omwonenden en belanghebbenden in algemene zin natuurlijk het recht om planschade te claimen. Hiervoor geldt een separate procedure.

2.11 Omgevingsvergunningen

Zienswijzen met betrekking tot de omgevingsvergunningen worden in deze paragraaf toegelicht. Dit is de toelichting op hoofdstukken:

- **Vergunning o.b.v. concreet windturbinetype**
Bij het aanvragen van de omgevingsvergunning is het windturbinetype nog niet bepaald. De milieuonderzoeken die zijn gedaan zijn daarom gebaseerd op het 'worst-case' turbinetype. Zodra het type wel bekend is, worden nieuwe milieuonderzoeken gedaan en wordt weer gekeken of de effecten binnen de normen vallen.
- **Maatwerkvoorschriften lokale normen**
Indieners vragen zich af of de maatwerkvoorschriften voor lokale normen voldoende zijn. In deze paragraaf wordt uitgelegd dat de norm voor geluid is bepaald op basis van berekeningen voor tal van situaties. Voor slagschaduw is de norm 0 - 1 uur per jaar. Het uitgangspunt is dat slagschaduw op gevoelige objecten voorkomen moet worden. Maar soms treed slagschaduw op voor heel korte periode omdat het tot stiltand komen van de turbine even duurt.

2.11.1 Moet de vergunning worden verstrekt op basis van een concreet windturbinetype?

Omdat ten tijde van de voorbereiding van de omgevingsvergunningaanvragen nog geen keuze kan worden gemaakt voor een windturbinetype is een aanvraag ingediend op basis van algemene kenmerken waarbij een bandbreedte is aangehouden voor afmetingen van de windturbine. Een dergelijke werkwijze voor windparken is in vaste jurisprudentie bevestigd. Deze werkwijze is ook noodzakelijk vanuit praktisch oogpunt omdat de aanbesteding pas kan plaatsvinden op basis van onherroepelijke omgevingsvergunning(en).

De milieuonderzoeken die zijn uitgevoerd ter voorbereiding van het inpassingsplan en de omgevingsvergunningaanvragen zijn gebaseerd op een windturbinetype met worst-case milieueffecten dat past binnen de aangevraagde bandbreedte. Het geïnstalleerd vermogen van een windturbine speelt hierbij geen rol. De geluidbelasting wordt bijvoorbeeld bepaald door de bronsterkte van de windturbine, er is geen samenhang tussen geïnstalleerd vermogen en de geluidbelasting.

Nadat een windturbinetype is geselecteerd dienen actuele milieuonderzoeken te worden aangeleverd waarmee kan worden gecontroleerd of de milieueffecten van de gebouwde of te bouwen windturbines aan vergunning en aan de lokale normen voldoet.

2.11.2 Zijn de maatwerkvoorschriften voor de lokale normen voldoende?

Geluid

Het akoestisch onderzoek dat is opgenomen in de bijlagen bij de omgevingsvergunningen en het inpassingsplan bevat geluidberekeningen voor tal van situaties. Zo is in het kader van het inpassingsplan inzicht gegeven in cumulatieve geluidniveaus als gevolg van zowel de drie beoogde windturbines en cumulatieve geluidniveaus van zowel deze drie beoogde als de bestaande windturbines op bedrijventerrein de Mars. Daarnaast is inzicht gegeven in maximale geluidniveaus die voor de afzonderlijke inrichtingen (Windturbine WRIJ en Windturbines IJsselwind B.V.) ter plaatse van maatgevende beoordelingspunten mogen worden veroorzaakt teneinde nog aan de normering uit het inpassingsplan te kunnen voldoen. In de vergunningen heeft daarmee een verdeling van de beschikbare geluidruimte plaatsgevonden waarmee het totale windpark IJsselwind dat met

het inpassingsplan wordt mogelijk gemaakt, in cumulatie met de bestaande windturbines aan de in het inpassingsplan gestelde norm voor geluid kan voldoen. Dat de grenswaarden uit de vergunningen gezamenlijk niet leiden tot een overschrijding van de lokale norm zoals die is vastgelegd in het inpassingsplan wordt aangetoond met het akoestisch onderzoek.

Slagschaduw

Voor slagschaduw is een voorschrift opgenomen waarmee de schaduwduur ter plaatse van gevoelige objecten tot ten hoogste 1 uur per jaar wordt beperkt. Feitelijk betreft dit een optelsom van zeer korte periodes waarin een windturbine wordt afgeschakeld, bijvoorbeeld vanwege het doorbreken van de zon. Tijdens die periode waarin de bladen tot stilstand komen kan er nog bewegende slagschaduw worden waargenomen. Om die reden kan effectief een schaduwduur van 0 uur per jaar in praktijk niet worden gerealiseerd. De stilstandregeling is echter wel gebaseerd op het voorkomen van alle schaduwduur op gevoelige objecten. Op grond van de vergunning moeten beide vergunninghouders uiterlijk 4 weken voorafgaand aan de ingebruikname van de windturbines een slagschaduw-onderzoek indienen waarin wordt bevestigd dat de schaduwduur als gevolg van alle windturbines uit het inpassingsplan voldoet aan de normgrens van 1 uur per jaar. Daarbij dient een stilstandkalender te worden opgesteld waarin is vermeld voor welke turbines binnen welke tijdvakken slagschaduw kan optreden en automatische stilstand wordt toegepast. Het bevoegd gezag kan aan de hand van logboekgegevens jaarlijks achteraf controleren welke stilstand is toegepast en welke schaduwduur heeft plaatsgevonden op gevoelige objecten.

Veiligheid

Geen aanvullingen. Er wordt verwezen naar 2.11.1 en naar de voorgaande paragrafen.

3 Beantwoording zienswijzen

3.1 Zienswijze 1

Zienswijze 1 is ingediend door de gemeente Lochem en ontvangen op 14 juli 2022.

Nr.	Samenvatting	Reactie provincie
1.1	<p>De gemeente Lochem geeft aan het nieuwe landelijke normenkader af te willen wachten. Dit in lijn met de motie nr. 985 van de leden Leijten en Erkens. Het stellen van projectspecifieke lokale normen lijkt volgens de gemeente Lochem in tegenspraak met de landelijke lijn. De gemeente Lochem mist daarnaast een concreet overzicht van de punten die gedeeld en aangedragen zijn door bewoners tijdens de inspraakmomenten rondom het lokale normenkader en wat hiermee gedaan is.</p>	<p>Wij vinden dat wij niet de nieuwe landelijke normen af hoeven te wachten, zie paragraaf 2.1.3. Naar ons idee wordt ook nadrukkelijk de mogelijkheid geboden om bij windprojecten locatie-specifieke normen vast te stellen. Dit gebeurt in den lande ook geregeld en dit willen wij ook bij dit project doen. In paragraaf 2.4.1. verantwoordt wij dat specifieke lokale normen kunnen worden vastgesteld bij dit windplan. In de zienswijze wordt verder verwezen naar de 'motie Leijten/Erkens', waarin kortweg wordt gepleit voor het stellen van afstandsnormen. Wij vinden het niet noodzakelijk / gewenst om bij dit windplan afstandsnormen vast te stellen en lichten dit toe in paragraaf 2.4.2. Wat betreft het gevraagde concrete overzicht van onderwerpen die zijn aangedragen bij de inspraakmomenten en wat hiermee gedaan is, verwijzen we naar de verslagen die zijn te vinden op gelderland.nl/windparkijsselwind.</p>
1.2	<p>De gemeente Lochem heeft een motie aangenomen waarmee er geen vergunningaanvragen voor windturbines hoger dan 40 meter tiphoogte behandeld worden totdat de landelijke normen beschikbaar zijn. Daarnaast moet er vanuit de gemeente Lochem breed draagvlak zijn vanuit de ruime omgeving voordat een project in behandeling genomen wordt. Voor project windpark IJsselwind is in 2017 een onderzoek uitgevoerd waaruit blijkt dat inwoners van Lochem niet achter de plannen staan. Volgens de gemeente doen de plannen voor het windpark geen recht aan de uitspraak van de raad van Lochem en zou er een tijdelijke pas op de plaats gemaakt moeten worden.</p>	<p>De drie windturbines inclusief infrastructurele werken zijn gepland op grondgebied van de gemeente Zutphen. Beleid zoals vastgesteld in de buurgemeente Lochem is daarmee niet van directe toepassing op het project IJsselwind. Hiernaast benadrukken wij dat de ruimtelijke procedure nu niet wordt gevoerd door gemeente Zutphen (en ook niet door gemeente Lochem), maar door Provincie Gelderland. Om die reden is de lokale beleidslijn van gemeente Lochem niet van toepassing. Wat betreft het onderzoek waarnaar wordt verwezen inzake het draagvlak, verwijzen we naar paragraaf 2.9.3. Naar ons idee is er meer draagvlak voor de benodigde energietransitie, dan hier voorgesteld wordt. Wat betreft de mening van gemeente Lochem dat er een pas op de plaats moet worden gemaakt, merken we op dat we geen aanleiding zien om die pas op de plaats te maken. We wijzen hierbij op het belang van het behalen van de doelen in het kader van de energietransitie. Ook staat het project onder tijdsdruk, zoals bekend wordt geacht; de businesscase van het windpark hangt samen met een verleende SDE++ subsidie en de hieraan verbonden termijnen. Daarom zou het onverantwoord zijn om de planvorming van het project te vertragen; dit kan rechtstreeks gevolgen hebben voor de haalbaarheid van het plan.</p>

Nr.	Samenvatting	Reactie provincie
1.3	<p>De gemeente Lochem 4.20het PIP is opgenomen dat er een nieuwe Omgevingsadviesraad (OAR) in het proces betrokken is geweest. Echter is er geen aandacht voor het feit dat de beoogde deelnemers geen lid wilden worden uit onvrede.</p> <p>Daarnaast is volgens de gemeente Lochem de samenwerking met de gemeente op het gebied van communicatie en participatie niet voldoende opgezocht.</p>	<p>Er zijn na het opnieuw opstarten van de aanvraag van de vergunningen twee bijeenkomsten geweest van de Omgevingsadviesraad. Deelnemers vanuit Eefde hebben inderdaad aangegeven niet meer te willen deelnemen zolang er geen landelijk normenkader is vastgesteld. Deelnemers vanuit Zutphen (wijkteam Noorderhaven en wijkteam Noordveen) en de gemeente Zutphen wilden nog wel deelnemen aan de OAR. Door het geringe aantal deelnemers is de OAR tijdelijk on hold gezet.</p> <p>Zie beantwoording bij 1.4 en paragraaf 2.1.1 over communicatie en participatie met gemeente Lochem.</p>
1.4	<p>De gemeente Lochem geeft aan niet voldoende in het proces betrokken te zijn geweest. Zij geeft aan dat de raad niet gehoord is terwijl een deel van de dubbelbestemming voor het windpark binnen Lochems grondgebied gelegen is.</p>	<p>Alhoewel het windpark is gelegen in gemeente Zutphen, valt de veiligheidszone van één windturbine (windturbine 1) deels over de gemeente Lochem. In de vorige planprocedure was dit ook zo, maar heeft dit niet geleid tot een bestemmingsplanaanpassing in Lochem, omdat de gemeente Zutphen hiertoe geen bevoegdheid heeft. Nu er een (van nature gemeentegrensoverschrijdend) inpassingsplan wordt voorbereid, was het wel mogelijk de veiligheidszone in het geheel vast te leggen; deze heeft overigens met name een signalerende werking voor toekomstige activiteiten in deze veiligheidszone. Deze is momenteel als weiland in gebruik. Ook in het geval de veiligheidszone niet zou zijn vastgelegd in een dubbelbestemming zou er vanuit wet- en regelgeving op het gebied van externe veiligheid sprake zijn van enkele belemmeringen als gevolg van de nabijheid van windturbines; het gaat dan bijvoorbeeld om het toevoegen van functies met grote personendichtheden.</p> <p>Gemeente Lochem stelt ten onrechte dat de juridische positie van de gemeente is gewijzigd nu één windturbine is verplaatst; dit is niet aan de orde. De windturbine die ruim 20 m is verschoven, komt juist verder van de gemeentegrens met Lochem te staan. We begrijpen dat gemeente Lochem bedoelt dat de gemeenteraad op grond van artikel 3.26 lid 1 Wro voor de vaststelling van het inpassingsplan had moeten worden gehoord. Dit inpassingsplan wordt echter vastgesteld op grond van artikel 9e van de Elektriciteitswet 1998. Daarin is formeel geen verplichting opgenomen om voor vaststelling van het inpassingsplan de gemeenteraad te horen.</p> <p>Los van de juridische verplichtingen, vinden wij het belangrijk om de gemeenteraad van Lochem op een goede manier te betrekken. U heeft de gemeenteraad middels een memo geïnformeerd. Aanvullend zijn we bereid tot het geven van een toelichting door ons in de gemeenteraad. Wij hebben u hiervoor een concreet aanbod gedaan.</p>
1.5	<p>De gemeente Lochem geeft aan dat de periode van inzage legging niet ideaal is. Doordat deze in het zomerreces valt. Hierdoor zijn de belangen van de omwonenden niet voldoende meegenomen.</p>	<p>Zie 2.1.8, onder 'Ter inzagelegging in de zomer'</p>

Nr.	Samenvatting	Reactie provincie
1.6	<p>In het concept-inpassingsplan staat het bestemmingsplan 'Lochem Buitengebied' als relevant vanwege het invloedsgebied, maar niet als geldend bestemmingsplan binnen het plangebied. Daarnaast wordt de verschuiving van de dubbelbestemming over de grens van Lochem heen nergens expliciet vermeld. De gemeente Lochem geeft aan dat daarmee het horen van de Lochemse raad in verband met de Wro, artikel 3.26 verplicht is.</p> <p>De gemeente geeft aan dat het windpark in samenhang met het bestaande Windpark De Mars onderzocht zou moeten worden. De gemeente Lochem ziet een upgrade van de bestaande windturbines als een beter alternatief, gezien deze verder van woningen gelegen zijn.</p> <p>De gemeente geeft aan dat het goed is om te zien dat er in het PIP voorzien is in landschappelijke elementen tussen Eefde en de windturbines.</p>	<p>In het concept-inpassingsplan is benoemd dat 'Lochem Buitengebied' binnen het invloedsgebied van het windpark valt. Wat betreft het 'horen van de raad' verwijzen we naar onze reactie onder punt 1.4.</p> <p>We zien geen aanleiding om dit windpark in samenhang met het bestaande windpark te onderzoeken; alhoewel we natuurlijk wel gecumuleerde milieugevolgen zoveel mogelijk in beeld gebracht hebben. Er ligt immers en concreet initiatief tot realisatie van een windpark voor, dat past binnen het beleid van de provincie en verder ruimtelijk en milieutechnisch aanvaardbaar is. Daarbij is vooralsnog geen zekerheid omtrent de haalbaarheid van een opschaling van de bestaande windturbines. Van belang voor een mogelijke opschaling is onder meer de vraag of er voldoende ruimte is om grotere windturbines te plaatsen dan nu aanwezig. Windturbines van het huidige formaat zijn niet meer rendabel en worden veelal ook niet meer gemaakt door windturbineleveranciers. De ruimte op de huidige locaties van de windturbines is beperkt, zodat modernere windturbines mogelijk niet passen.</p> <p>In het PIP is inderdaad ruimte opgenomen in de bestemming voor de toepassing van de landschappelijke versterking in het gebied. Hiervoor is budget gereserveerd door de initiatiefnemers. De verdere invulling hiervan zal op een later moment in overleg met de omgeving en de bevoegde gezagen plaatsvinden. Zie ook 2.7.2.</p>

De zienswijze van indiener heeft niet geleid tot aanpassingen.

3.2 Zienswijze 2

Zienswijze 2 is ingediend door een inwoner uit Eefde (gemeente Lochem).
De zienswijze is ontvangen op 17 juli 2022.

Nr.	Samenvatting	Reactie provincie
2.1	<p>De indiener geeft aan dat ten zuiden van windmolen 1 en 2 de bestemming 'Landschappelijke versterking - Groen' de bestemming 'Bos' overschrijft. Daarnaast noemt de indiener dat in de voormalige bestemming 'Bos' de dubbelbestemming 'Waterstaat - waterkering' was opgenomen. Met het inpassingsplan is deze dubbelbestemming verdwenen. De indiener ziet graag op deze twee locaties de bestemming 'Bos' intact gelaten alsook de dubbelbestemming waterstaat.</p> <p>De indiener pleit voor het behoud van de bestemming 'Bos', met daarin opgenomen de extensieve recreatie en de onmogelijkheid van het verharden van paden. En daarnaast een (effectieve, toetsbare met een verplichting tot versterking, onderhoud en behoud) voorwaardelijke verplichting van de landschappelijke inpassing als aanduiding opgenomen met behoud van de oorspronkelijke bestemming 'Bos'. De indiener maakt bezwaar tegen het verdwijnen van de dubbelbestemming 'Waterstaat - waterkering.' Daarnaast ontvangt de indiener graag de stukken met daarin de details van het vooroverleg met het waterschap en de genoemde goedkeuring van het waterschap, zoals dat in de toelichting is beschreven in de waterparagraaf.</p>	<p>Wat betreft deze zienswijze wordt verwezen naar paragraaf 2.8.2. Hieruit volgt dat we mede naar aanleiding van deze zienswijze de bestemmingsregeling aanpassen. Dit betekent concreet dat we de mogelijkheden voor extensieve recreatie overnemen uit de bestemming 'Bos'.</p> <p>Wat betreft de gevraagde stukken inzake het gevoerde overleg, wordt verwezen naar het verslag van het gevoerde vooroverleg zoals opgenomen in paragraaf 7.2 van de toelichting.</p>
2.2	<p>De indiener geeft aan dat grote delen nabij windturbine 1 en 2 zijn aangemerkt met de gebiedsaanduiding 'parkinfrastructuur.' Met deze aanduiding is het mogelijk om het gehele aangeduide gebied te verharden. De indiener geeft aan dat de mogelijkheden die deze gebiedsaanduiding geeft, niet thuishoren in een gebiedsaanduiding, maar in een herziening van de bestemming.</p> <p>De gegeven mogelijkheden vanuit de gebiedsaanduiding 'parkinfrastructuur' moeten volgens de indiener getoetst worden aan de wettelijke toetsingskaders van de Ruimtelijke onderzoek. Daarbij is onderzoek nodig naar o.a. de archeologische waarden, de watereffecten (zoals waterberging) en de natuurwaarden. De indiener geeft aan dat de gebiedsaanduiding in strijd is met de natuurcompensatie die privaatrechtelijk is vastgesteld. Op het moment dat de natuurcompensatie niet in stand gehouden wordt, is gebruik van de rondweg N348 niet meer mogelijk volgens deze overeenkomst</p>	<p>Zie wat betreft de opmerkingen inzake de gebiedsaanduiding 'parkinfrastructuur' paragraaf 2.8.1.</p> <p>Wat betreft de opmerking dat onvoldoende onderzoek zou zijn gedaan, moet worden gesteld dat het project in haar volle omvang (inclusief de tijdelijke parkinfrastructuur) is getoetst aan alle relevante aspecten.</p> <p>Zie wat betreft de opmerkingen inzake de natuurcompensatie van de rondweg N348 paragraaf 2.5.6.</p>

Nr.	Samenvatting	Reactie provincie
2.3	<p>Indiener geeft aan dat de meerwaarde van de landschappelijke versterking met de herbestemming van 'Bos' naar 'Groen - Landschappelijke versterking' afwezig is. De indiener ziet graag dat waar de bestemming 'Bos' is bestemd als 'Groen - Landschappelijke versterking' dit ongedaan wordt gemaakt.</p> <p>Daarnaast geeft de indiener aan dat de landschappelijke versterking niet voldoende is geborgd omdat er:</p> <ul style="list-style-type: none"> - geen ambtelijke goedkeuring is; - alleen globale aanduidingen en uitgangspunten zijn opgenomen; - geen gedetailleerd beplantingsplan is opgenomen; - geen onderhoudsplan is opgenomen; - geen instandhoudingsplicht is opgenomen - geen rekening is gehouden met het verzoek van de OAR om de landschappelijke inpassing dichterbij de woningen te realiseren. Aangedragen werd om laanbomen langs de gehele Mettrayweg te plaatsen en langs een gedeelte van de N348. 	<p>Wat betreft de landschappelijke versterking: zie paragraaf 2.7.2.</p>
2.4	<p>Voor het overige vormt deze zienswijze een steunbetuiging van de zienswijze van Stichting Eefde Tegenwind</p>	<p>Er wordt verwezen naar de beantwoording van zienswijze 7.</p>

De zienswijze van indiener heeft wel geleid tot aanpassingen, zie hoofdstuk 4.

3.3 Zienswijze 3

Zienswijze 3 is ingediend door een inwoner van Eefde.
De zienswijze is ontvangen op 27 juli.

Nr.	Samenvatting	Reactie provincie
3.1	De indiener vindt dat er in hun woongebied al zo veel landschappelijke veranderingen zijn geweest (rondweg, mogelijk een zonnepark, intensivering goederenvervoer, stank van GMB, uitbreiding Hanzeborg met toename verkeer als gevolg) dat de plaatsing van megaturbines onacceptabel is.	Zie 2.1.8 onder het kopje 'Stapelings effecten'
3.2	De indiener is van mening dat het besluit in strijd is met een goede ruimtelijke ordening en vreest dat omwonenden overlast en gezondheidseffecten zullen ervaren als gevolg van slagschaduw en geluidhinder en dat het welzijn van dieren in het geding is. Indiener vraagt zich af er wel voldoende onderzoek is gedaan en waarom er niet gewacht wordt op de nieuwe landelijke regelgeving.	Zie 2.1.2, 2.1.3, 2.1.8, 2.3.1 en 2.3.2
3.3	De indiener stelt dat de afstand tot woningen onvoldoende is, verwijst naar een internationale standaard van 1000 meter en stelt dat de afstand minimaal 10x de tiphoogte (1870 meter) zou moeten zijn.	Een internationale standaard voor afstandsnormen bij windturbines is er niet. Voor toelichting op de Nederlandse situatie, zie 2.4.2 en 2.4.3.
3.4	De indiener vraagt zich in welke mate ze te maken krijgen met geluidhinder, stelt dat het geluid- en slagschaduwonderzoek onzorgvuldig is uitgevoerd en is van mening dat de normen voor laagfrequent geluid van de Nederlandse Stichting Geluidhinder moeten worden gehanteerd.	Zie 2.3.1, 2.4.2, 2.4.3, 2.4.4
3.5	De indiener vraagt zich af hoe het met de veiligheid is gesteld, verwijst naar ongelukken met windturbines in Nysater (Zweden) en Duitsland en stelt dat het instorten van windturbines eerder regel is dan uitzondering. Ook vraagt indiener zich af wat er gebeurt als er brokstukken vallen op de nieuwe waterstoffabriek en de hoogspanningsleidingen.	Zie 2.4.6, 2.8.4
3.6	De indiener maakt zich zorgen over het lekken van olie en stelt dat windturbines niet gewenst zijn in de omgeving.	De te plaatsen turbines dienen te voldoen aan de gestelde veiligheidseisen. Alleen gecertificeerde windturbines die voldoen aan de NEN-norm komen in aanmerking, daarnaast worden de windturbine regelmatig gecontroleerd. Daarmee is er geen risico op het lekken van olie of andere stoffen, zie ook 2.4.6.
3.7	De indiener stelt dat de provincie onterecht de uitslag van het draagvlakonderzoek negeert en dat de gemeenten en Lochem en Zutphen het plan ook niet meer steunen.	Zie 2.1.1, 2.2.4, 2.9.3

Nr.	Samenvatting	Reactie provincie
3.8	De indiener plaatst vraagtekens bij de financiële haalbaarheid van het project en stelt dat de locatie in het onderzoek van Bosch & van Rijn als slechtste naar voren kwam omdat het er relatief weinig waait en de afstand tot het dichtstbijzijnde stroomstation te groot is.	Zie: - paragraaf 2.2.2 (locatie geschikt qua wind) - paragraaf 2.2.3 (nut en noodzaak) - paragraaf 2.2.4 (geldend beleid) De afstand tot het dichtstbijzijnde stroomstation vormt geen beletsel voor de uitvoerbaarheid van dit project.
3.9	De indiener stelt dat IJsselwind een onbetrouwbare partner is omdat toegezegd zou zijn dat de molens niet hoger dan 170 meter zouden worden.	Dit is niet door IJsselwind en het waterschap gezegd. Uitgangspunt bij de vergunningaanvraag bij de gemeente Zutphen destijds was een bandbreedte voor een hoogte tussen 170 – 185 meter. De huidige vergunningaanvraag gaat uit van een bandbreedte voor de hoogte tussen de 170 – 187,5 meter. Deze 2,5 meter verschil komt doordat er in de tussentijd nieuwe windturbintypes op de markt zijn gekomen in deze hoogteklaas die voor de financiële haalbaarheid van het project relevant zijn.
3.10	De indiener vraagt zich af hoe hij wordt tegemoetgezien in de waardedaling van hun woning en verzoekt de initiatiefnemers een objectieve en gedegen plan-schadeanalyse te laten maken en deze openbaar te maken.	Zie 2.10.4
3.11	De indiener concludeert dat het besluit niet besluitrijp is en stelt voor windmolens op zee te zetten en zonnepanelen op daken te leggen.	Zie 2.1.8 (goede ruimtelijke ordening), 2.2.3, 2.2.4 (nut- en noodzaak, beleid en taakstelling provincie). Wat betreft het plaatsen van windturbines op zee: dit is óók nodig om de energietransitie-opgave te halen, maar er is geen sprake van of/of, maar eerder en/en: óók dit plan is nodig. Hetzelfde geldt voor de opmerking over zonnepanelen op daken. Wat betreft de overweging inzake andere alternatieven wordt ook verwezen naar het antwoord bij 5.14.
3.12	De indiener stelt voor dat de gedeputeerde een keer een bezoek komt brengen aan het gebied en nodigt de gedeputeerde uit voor een gesprek aan de keukentafel.	De provincie dankt indiener voor de uitnodiging. Op 20 mei heeft de gedeputeerde een werkbezoek gebracht aan de projectlocatie en gesproken met direct belanghebbenden, waaronder een aantal direct omwonenden, vertegenwoordigers van Eefde Tegenwind en de initiatiefnemers.

De zienswijze van indiener heeft niet geleid tot aanpassingen.

3.4 Zienswijze 4

Zienswijze 4 is ingediend door een inwoner van Eefde. De zienswijze is gedateerd op 27 juli 2022 en ontvangen op 28 juli 2022.

Nr.	Samenvatting	Reactie provincie
4.1	<p>De indiener is van mening dat de windturbines ten koste gaan van het karakter van de omgeving en het woongenot en, belangrijker, de gezondheid van omwonenden. Indiener woont op ca. 600 m van twee geprojecteerde windturbines en vreest ten eerste geluidshinder (ook wat betreft cumulatief, en ook wat betreft de invloed van een hoge luchtvochtigheid) slagschaduwhinder (ook buiten op het woonperceel) en hinder door wervelingen van vervuilde lucht. De kwaliteit van de leefomgeving neemt af zonder goede belangenafwegingen. Het plan is daarom in strijd met de goede ruimtelijke ordening en in strijd met de algemene beginselen van behoorlijk bestuur</p>	<p>Zie voor de beantwoording hoofdstuk 2:</p> <ul style="list-style-type: none">- zie par. 2.2.1 inzake het karakter van de locatie- zie par. 2.3.2 inzake gezondheids- en woongenot- zie par. 2.4.3 en 2.4.4. inzake geluid. Er is geen aanleiding om te veronderstellen dat luchtvochtigheid wezenlijk van invloed is op de geluidseffecten.- zie par 2.4.5 inzake de slagschaduw effecten.- zie par 2.3.4 inzake luchtwervelingen- zie par 2.2.3 inzake de onderliggende afweging- zie par 2.1.8. inzake de afwegingen inzake de goede ruimtelijke ordening en de beginselen van behoorlijk bestuur.
4.2	<p>De indiener wijst erop dat de eerdere besluiten van het gemeentebestuur van Zutphen voor vrijwel hetzelfde plan door de Raad van State vernietigd zijn en dat het gemeentebestuur van Zutphen heeft besloten een plan niet nu opnieuw in procedure te brengen. De indiener is van mening dat Provincie Gelderland de lokale democratie overrulet door de zaak naar zich toe te trekken. Gemeente Lochem wil dat er wordt gewacht wordt op lokale normen, gemeente Zutphen dat haar 'afwegingskader zon en wind' eerst klaar hebben.</p> <p>Los van de al dan niet aanwezige wettelijke bevoegdheden ondergraaft Provincie Gelderland zo de steun voor de energietransitie.</p>	<p>Wat betreft de overwegingen waarom provincie Gelderland de ruimtelijke procedure 'over genomen heeft' van de gemeente Zutphen, zie paragraaf 2.1.1.</p> <p>Wat betreft onze visie op de Raad van State-uitspraak, zie paragraaf 2.1.5.</p> <p>Wat betreft het afwachten op landelijke normen, zie par. 2.1.3.</p> <p>Wat betreft het wachten op het afwegingskader van gemeente Zutphen stellen we dat we tegen de gemeente Zutphen hebben aangegeven op welke wijze de drie centrale waarden van dat afwegingskader bij onze planvorming zijn meegewogen; tegelijkertijd hebben we ook richting gemeente Zutphen al aangegeven dat we niet willen wachten op dit afwegingskader en dit natuurlijk ook niet hoeven; de provincie Gelderland is nu immers de overheid die de ruimtelijke procedure ter hand nemen.</p> <p>Wat betreft de steun voor de energietransitie verwijzen we naar paragraaf 2.9.3. We zijn het niet eens met de framing dat voortvarend handelen van provincie Gelderland het draagvlak zou ondergraven.</p>
4.3	<p>De indiener is van mening dat Provincie Gelderland de besluiten van andere overheden (watervergunningen, een ontheffing en een vergunning op grond van de Wet natuurbescherming) moet afwachten. Hiervoor lopen immers nog procedures bij de Raad van State.</p>	<p>Wat betreft de watervergunning en ontheffing Wnb wordt gesteld dat deze in de tweede ronde van de gecoördineerde procedure zijn opgenomen; uitsluitend beperkte wijzigingen van de bestaande vergunningen zijn noodzakelijk en er hoeft niet te worden getwijfeld over de haalbaarheid deze vergunningen te krijgen.</p> <p>Wat betreft de Raad van State-procedure inzake de Wnb-ontheffing, kan worden gesteld dat de uitspraak inmiddels is gedaan (17 augustus 2022) en dat de bestaande ontheffing in stand is gebleven. Zie verder ook paragraaf 2.1.6.</p>

Nr.	Samenvatting	Reactie provincie
4.4	<p>De indiener is van mening dat de eerdere besluiten niet kunnen worden hergebruikt omdat het nieuwe plan namelijk afwijkt van het eerdere plan. Zo is de locatie van één turbine nu anders. Verder zijn bijvoorbeeld de rotorbladen van de drie turbines groter. Dat heeft bijvoorbeeld gevolgen voor de vogelsterfte.</p> <p>Bovendien zal de stikstofvrijstelling voor de aanlegfase naar verwachting bij de Raad van State sneuvelen.</p>	<p>Het plan is beperkt aangepast (één windturbine wordt ruim 20 m verplaatst, en de windturbines worden beperkte hoger). Voor zover relevant zijn de onderzoeken hierop aangepast. Zie ook paragraaf 2.3.1. over de actualiteit en compleetheid van de onderzoeken.</p> <p>Wat betreft stikstof wordt in algemene zin verwezen naar paragraaf 2.5.2. Over het al dan niet sneuvelen van landelijke wetgeving kunnen we geen uitspraak doen, we gaan uit van de nu geldende wetgeving. Ook verwijzen we naar paragraaf 2.6.1 over de lopende vergunnings- / beroepsprocedures.</p>
4.5	<p>De indiener is van mening dat de uitkomsten van het onderzoek op Rijksniveau over nieuwe windturbinebepalingen (noodzakelijk na 'Nevele') moet worden afgewacht.</p> <p>Ondanks dat het mogelijk is eigen normen te hanteren, sluit Provincie Gelderland aan op de onverbindend geoordeelde landelijke normen, bijvoorbeeld wat betreft geluid. Dat is niet uit te leggen en dit leidt tot willekeur en ondergraving van het draagvlak voor de energietransitie.</p>	<p>Er wordt verwezen naar 2.1.3. wat betreft de landelijke normen. De onderbouwing van de lokale normen is besproken in paragraaf 2.4.1. De mening over het ondergraven van draagvlak delen we niet.</p>
4.6	<p>De indiener is van mening dat de gezondheidseffecten van windturbines, als gevolg van het (infra-) geluid dat zij produceren, worden onderschat (bijv. windpark N33 Meeden). Indiener haalt diverse studies en onderzoeken aan waaruit blijkt dat dit aspect zwaarder zou moeten worden gewogen en vraagt waarom laagfrequent niet (beter) is meegenomen in de normen.</p>	<p>Wat betreft de gezondheidseffecten wordt verwezen naar paragraaf 2.2.3. Specifiek het aspect laagfrequent geluid bespreken we in paragraaf 2.4.4.</p>
4.7	<p>Indiener is van mening dat de windturbines gaan ten koste van natuurcompensatie die was aangelegd ten behoeve van de aanleg van de N348.</p>	<p>Zie 2.5.6</p>
4.8	<p>De indiener is van mening dat niet aan de normen voor externe veiligheid wordt voldaan omdat één van de windturbines nabij bestaande industrie en een hoogspanningskabel van TenneT komt.</p>	<p>Zie 2.1.2 onder 'Hoogspanningsleiding', 2.4.6</p>
4.9	<p>Indiener is van mening dat een waterschap niet op aarde is om energieproducent te zijn.</p> <p>De gepresenteerde energieopbrengst (11.900 huishoudens) is verder te rooskleurig, omdat waterschap de energie voor zichzelf houdt.</p> <p>Het is een waterschap misschien ook wel niet toegestaan om energieproducent te zijn.</p>	<p>Zie 2.1.9</p>
4.10	<p>De onderliggende onderzoeken zijn onjuist, onvolkomen, gedateerd en/of uiterst eenzijdig. Ze houden geen rekening met de nieuwste technologische en planologische inzichten.</p>	<p>Zie 2.3.1</p>

Nr.	Samenvatting	Reactie provincie
4.11	Indiener is van mening dat inspraak niet naar behoren is geschied.	Zie 2.9.1
4.12	De overheid heeft niet tijdig (dat is: op het moment dat er nog opties open staan) milieu-informatie ter beschikking gesteld zoals het verdrag van Aarhus voorschrijft.	Zie 2.1.7
4.13	De indiener vindt de coördinatieregeling een lelijk instrument ('juridische bulldozer') omdat belanghebbenden maar één kans hebben om te reageren.	Zie 2.1.8 onder 'Coördinatieregeling procedure'
4.14	De indiener vindt dat de provincie het plan (verblind door hogere doelen zoals klimaatakkoord Parijs en RES) doordrukt, met gebruikmaking van trucjes, en de belangen van omwonenden veronachtzaamt en haar zorgplicht verzaakt.	Zie 2.1.1, 2.1.6, 2.1.8
4.15	De indiener vindt de gegeven 6 weken midden in de zomer veel te kort om de 1500 pagina's aan documenten door te nemen.	Zie 2.1.8 onder de kop 'terinzagelegging in de zomer'
4.16	Er werd onterecht gemeld dat de omgevingsvergunningen alleen op het provinciehuis in te zien zouden zijn.	Zoals in alle publicaties en kennisgevingen is genoemd, waren alle stukken digitaal in te zien via de project-site en fysiek op het provinciehuis en gemeentehuis van Zutphen.
4.17	De indiener vindt dat de provincie veel te veel plannen naar zich toe trekt, nu ook weer, terwijl de gemeente dit niet wil. De provincie handelt verder niet conform de Windladder, omdat de gemeente niet heeft gezegd de planvorming niet te willen voeren, maar alleen niet nu een procedure wil voeren en eerst een afwegingskader wil maken.	Zie 2.1.1 en 2.2.4 onder 'Windladder'
4.18	Indiener is van mening dat het verwijzen naar de RES een 'kring-redenatie' is: de locatie is als zoeklocatie opgenomen in de RES omdat het windpark in procedure was, maar dat plan is van tafel geveegd door RvS.	Zie 2.1.2, 2.1.5
4.19	Indiener vindt dat onvoldoende inspraak is geboden en dat er geen open proces is geweest. Er zijn onterecht geen alternatieven beoordeeld, terwijl omwonenden daar wel voorstellen voor gedaan hebben.	Zie in algemene zin 2.9.1. Omwonenden hebben in 2019 een alternatief voor windturbines voorgelegd aan IJsselwind in het Waterschap. Het ging hierbij om een groot zonnepark IJsselwind en waterschap Rijn en IJssel hebben het voorstel doorgerekend en kwamen tot de conclusie dat het voorstel financieel niet uit kan. Een nieuw alternatief voorstel is door de initiatiefnemers niet ontvangen.

Nr.	Samenvatting	Reactie provincie
4.20	De totstandkoming is in strijd met de beginselen van behoorlijk bestuur. De hoogste bestuursrechter heeft het plan van tafel geveegd en voorliggend plan vertoont dezelfde mankementen. De Provincie gaat haar eigen gang, zonder oog voor de burgers; dit past in een patroon.	Zie 2.1.2, Zie 2.1.8 en specifiek de alinea's over de beginselen van behoorlijk bestuur. De mening dat de provincie haar eigen gang zou gaan wordt niet gedeeld. Hierover merken we wel op dat provincie duidelijke doelstellingen en taakstellingen heeft die gehaald moeten worden.
4.21	Het is discutabel dat nog steeds de Crisis- en Herstelwet wordt gebruikt. De crisis is al lang voorbij en de burger wordt gepiepeld met versnelde procedures.	Zie 2.1.6
4.22	<p>Het onderzoek inzake de stikstofdepositie is ondeugdelijk. De verkeerde tiphoogte is beoordeeld, voor windturbine 1 en 2 wordt een verkeerde aanvoer-route aangehouden en zijn de 'helix-reacties' niet beschouwd.</p> <p>Ook de conclusie inzake stikstof deugt niet. Ook is wel degelijk een Passende Beoordeling nodig.</p> <p>Daarbij komt dat de vergunning nog niet onherroepelijk is en dat de algemene vrijstelling voor der aanlegfase geen stand zal houden.</p>	<p>Zie paragraaf 2.5.2 inzake de stikstofeffecten en in samenhang daarmee paragraaf 2.5.1 over de passende beoordeling.</p> <p>Wat betreft de vermeende helix-reacties: er is geen aanleiding om te veronderstellen dat hier sprake van is bij stikstof. Wat betreft luchtwervelingen in het algemeen verwijzen we naar paragraaf 2.3.4.</p>
4.23	De indiener vindt dat wat ruimtelijke ordening betreft de harde grens van het Twentekanaal moet worden aangehouden en roept op de installaties op het industrieterrein De Mars (de zuidzijde) te houden.	We zien geen enkele aanleiding om van een denkbeeldige harde grens uit te gaan bij het Twentekanaal; de windturbines zijn geprojecteerd aan weerszijden van het kanaal en deze locatiekeuze vinden we verdedigbaar; zie verder ook paragraaf 2.2.1 en 2.2.3
4.24	Indiener is van mening dat het eerdere advies van het Gelders Genootschap is genegeerd.	Zie 2.1.4
4.,25	De 'molenaarswoning' (Meijerinkstraat 40) moet aangemerkt als woning en als zodanig worden getoetst, omdat de onderliggende bestemming nog steeds geldt.	Zie 2.7.1
4.26	Indiener is van mening dat, aangezien de woning Meijerinkstraat 40 een gemeentelijk monument is, het ongepast is dat de regeling vervangende nieuwbouw toestaat.	Zie 2.7.1
4.27	Indiener wijst erop dat de woning Meijerinkstraat 40 is aangemerkt als bedrijfswoning, maar niet als zodanig zal worden gebruikt. Het wordt nu gebruikt door een schapenhouder. Dit is dus alleen een truc om onder de milieunormen uit te komen.	Zie 2.7.1
4.28	De indiener wenst dat langs de noordzijde van het kanaal de onderliggende bestemmingen Bos en Waterstaat-waterkering intact worden gelaten.	Zie 2.8.1, 2.8.2

Nr.	Samenvatting	Reactie provincie
4.29	<p>De indiener acht de mogelijkheden van de gebieds-aanduiding parkinfrastructuur veel te ruim en misleidend. Dit is in strijd met het natuurcompensatiegebied voor de N348.</p> <p>Bovendien zijn die mogelijkheden niet getoetst aan de wet- en regelgeving (bijv. archeologie, water, natuur).</p>	Zie 2.5.6, 2.8.1
4.30	<p>De indiener acht het landschappelijke inrichtingsplan onvoldoende geborgd, onder meer omdat het inpassingsplan niet goedgekeurd is, te globaal is, de voorwaardelijke verplichting geen instandhoudingsdoelstelling kent. Ook zijn suggesties van de OAR niet overgenomen.</p>	<p>Zie 2.1.2 onder 'Landschappelijke inpassing', 2.7.2</p> <p>Het inrichtingsplan is overigens in nauwe afstemming met de OAR tot stand gekomen.</p>
4.31	<p>De indiener is van mening dat, conform het 'Inpassingsplan N348 Zutphen-Eefde' ter plaatse van windturbine 1 een hoge archeologische waarde moet gelden.</p>	Zie 2.8.3
4.32	<p>De indiener vindt dat ten onrechte de benodigde waterbergingsfunctie bij de (tijdelijke) parkinfrastructuur niet is geborgd.</p>	Zie 2.7.3
4.33	<p>De indiener maakt zich zorgen of de waterbelangen wel goed geborgd zijn nu er sprake is van belangenverstrengeling, aangezien het waterschap een belanghebbende is en ook waterbeheerder in het gebied.</p>	Zie 2.1.9 en 2.7.3.
4.34	<p>De indiener vindt dat er te weinig afstand wordt aangehouden tot de dassenburcht uitgaande van het kennisdocument Das. Ook gaat de aanlegfase voor teveel hinder zorgen (aanlegfase, trillingen). Bovendien komen er steeds meer dassenburchten bij en zal ook als de windturbines in bedrijf zijn sprake zijn van hinder door trillingen.</p> <p>Daarbij komt dat het inrichtingsplan niet concreet genoeg is en is ook compensatie niet geregeld.</p> <p>Los hiervan zijn er ook bevers gesignaleerd in dit gebied. Het plan zal ook deze bevers verstoren.</p>	Zie 2.5.3, 2.5.4
4.35	<p>Indiener vindt dat, aangezien het plan is gewijzigd, er een nieuwe Wnb-ontheffing had moeten worden aangevraagd, ook voor nu onterecht nog niet genoemde soorten.</p> <p>Indiener betwijfelt of de Wnb-ontheffing voor de soortenbescherming verkregen kan worden en denkt dat het plan reeds om deze reden niet uitvoerbaar is.</p>	Zie 2.6.1

Nr.	Samenvatting	Reactie provincie
4.36	Indiener vindt dat een nieuwe Wnb-ontheffing had moeten worden aangevraagd inzake Natura 2000	Zie 2.6.1
4.37	De indiener vindt dat ook had moeten worden gekeken naar fijnstof: bijv. door degraderende windturbinebladen.	Zie 2.3.3
4.38	De indiener vindt dat windturbine 3 niet mag worden neergezet op een voormalige vuilstort waarvan de sanering is mislukt.	Zie 2.3.7
4.39	<p>Indiener vreest onaanvaardbare geluidshinder en slagschaduw. Wat betreft geluid zijn cumulatie van geluid en laagfrequent geluid, industriegeluid en de reeds verhoogde bestaande geluidsniveaus in het gebied, redenen van zorg. Indiener vreest ook gezondheidseffecten en vindt dat de provincie te weinig onderzoek hiernaar gedaan heeft; dit terwijl provincie zelf aangeeft als doel te hebben te zorgen voor een gezonde en veilige leefomgeving en overlast te verminderen.</p> <p>Ten slotte vindt indiener dat de invloed van waterdamp op de geluidsniveaus (geluid draagt verder in 'natte' lucht) onvoldoende is onderzocht.</p>	<p>Zie 2.3.2, 2.4.3, 2.4.4</p> <p>We zien geen aanleiding om te veronderstellen dat de geluidseffecten door 'natte lucht' veel anders zouden worden dan is berekend. Met klimatologische omstandigheden is rekening gehouden in de rekenmodellen.</p>
4.40	<p>Indiener vreest ongelukken, gezien de nabijheid van zware/gevaarlijke industrie, installaties, buisleidingen, waterkeringen en hoogspanningsleidingen bij calamiteiten als gevolg van afbrekende rotorbladen.</p> <p>Het is indiener verder onduidelijk wat TenneT (beheerder van de bovengrondse hoogspanningsleiding) precies is voorgelegd en wat er is toegezegd.</p>	Zie 2.1.2 onder 'Hoogspanningsleiding', 2.4.6
4.41	<p>Indiener vindt dat er wel een MER dient te worden opgesteld, ten eerste omdat een passende beoordeling nodig is en ten tweede omdat er lokale normen worden toegepast en deze goed moeten worden gemotiveerd. Voor de nieuwe landelijke normen moet er immers een m.e.r. worden gedaan, voor de lokale normen dus ook.</p> <p>Daarbij komt dat indiener vindt de gekozen normen er klaarblijkelijk zijn om de business-case rond te krijgen, niet om burgers te beschermen.</p>	Zie 2.3.6
4.42	De indiener beroept zich op zijn recht op het claimen van planschade (in de brede zin).	Zie 2.10.4

De zienswijze van indiener heeft geleid tot aanpassingen, zie hoofdstuk 4.

3.5 Zienswijze 5

Zienswijze 5 is ingediend door een inwoner van Zutphen.
De zienswijze is ontvangen op 1 augustus 2022.

Nr.	Samenvatting	Reactie provincie
5.1	<p>De indieners vrezen enorme overlast van de windturbines en vindt dat de windturbines elders moeten komen; daar is plek genoeg en bovendien waait het in Eefde-West niet hard, waardoor het bouwen van windturbines op deze locatie niet is uit te leggen en verspilling van publieke middelen.</p>	<p>Zie 2.1.8, 2.2, in het bijzonder 2.2.2.</p>
5.2	<p>De indiener vindt dat de geluidnormen uitgaan van gemiddelden; maar dit betekent dat wanneer het hard waait de overlast veel groter is.</p> <p>Daarnaast heeft indiener al veel geluidlast en trillings-overlast van goederenvervoer op spoor en de N348 stankoverlast van GMB. Met name 's nachts is er al veel hinder, het windplan zou dit verergeren. Indiener heeft met zijn gezin nu al een verstoorde nachtrust en vreest dat dit erger wordt; deze gezondheidsschade is niet goed onderzocht.</p>	<p>De norm voor windturbinegeluid is een jaargemiddelde, waarbij geluid dat in de avond en nacht geproduceerd wordt een straffactor krijgt van respectievelijk 5 en 10 dB. Dit heet de Lden-methode. Een woning die 47 dB L den op de gevel krijgt als gevolg van een windpark ondervindt in de praktijk gemiddeld ca. 41 dB en maximaal ca. 45 dB. Daarmee is de geluidsoverlast dus niet groter als het harder waait. Zie verder 2.3.2, 2.3.4, 2.4.3 en 2.4.4.</p>
5.3	<p>De indiener vreest scheuren in de woning, instortingsgevaar en waardedaling van de woning.</p>	<p>Er is geen enkele aanleiding om te veronderstellen dat de windturbines 'an sich' leiden tot scheuren in woningen, of instortingsgevaar.</p> <p>Wanneer men vreest voor waardedaling van de woning, kan men een planschadeclaim indienen. Zie hiervoor paragraaf 2.10.4.</p>
5.4	<p>Het plan is in strijd met de goede ruimtelijke ordening door de inbreuk op milieu en het woon- en leefklimaat; de omgeving is niet geschikt.</p>	<p>Zie 2.2.8 en 2.2.1</p>
5.5	<p>De aan het plan ten grondslag liggende onderzoeken zijn onjuist en gedateerd.</p> <p>De onderliggende onderzoeken van de vormvrije m.e.r.-beoordeling bevatten gebreken en omissies. Ze voldoen niet aan eisen uit de notitie Reikwijdte en zijn eenzijdig, statisch en beperkt. Het door initiatiefnemers ingeschakelde adviesbureau is niet onafhankelijk en wetenschappelijk.</p>	<p>Zie 2.3.1</p> <p>Het ingeschakelde adviesbureau is deskundig en heeft ruime ervaring met windenergieprojecten en is juist daarom ingeschakeld. Vanuit hun expertise geven zij een deskundig onderbouwd advies. Het adviesbureau is er juist vanuit hun expertise alles aan gelegen in alle gevallen een deskundig, onderbouwd advies af te geven. Bij onderbouwing van advies hoort ook verwijzing naar relevant eerder uitgevoerd onderzoek. Hierbij wordt gebruik gemaakt van wetenschappelijk geverifieerde bronnen en eigen technische onderzoeken die voldoen aan de vereiste maatstaven. Het adviesbureau heeft geen enkel financieel belang bij de uitkomst van een onderzoek maar wordt enkel en alleen betaald voor het deskundigenwerk dat het uitvoert. Daardoor kan ook gesteld worden dat de werkzaamheden objectief en onafhankelijk zijn uitgevoerd.</p>

Nr.	Samenvatting	Reactie provincie
5.6	De indiener vreest dat de uitstoot van bedrijven op De Mars verder zal worden verspreid door de windturbines.	Zie 2.3.4, 2.3.7
5.7	Bij dit plan moet qua lokale normstelling maatwerk worden geboden op basis van veld- en gezondheidsonderzoek ter plaatse.	Zie 2.3 en 2.4
5.8	Indiener stelt voor om een norm van bijv. $L_{cum} 50$ dB(A) per 10 min voor geluid op te nemen.	Zie 2.4, een gangbare en (door de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State) geaccepteerde methodiek om cumulatieve geluid-effecten te beoordelen is de 'Methode Miedema'. In deze methode wordt de akoestische kwaliteit van de omgeving bepaald voor en na toevoeging van een nieuwe geluidbron. Hiermee kan de leefomgeving objectief worden beoordeeld. Voor de cumulatieve geluidbelasting zijn echter geen wettelijke normen van kracht.
5.9	Indiener stelt voor om een norm vast te stellen van 0,3 mm/sec voor trillingen/drukgolven.	Zie 2.3.5.
5.10	Indiener vindt dat er een medische grens moet worden bepaald voor baby's/kinderen inzake ontwikkelstoornissen/hersenschade.	Zie 2.3.2.
5.11	Indiener vindt dat er lokale normen moeten komen voor buiten (tuin /erf/omgeving).	<p>Zie 2.4.1/2.4.3/2.4.4.</p> <p>De bescherming is primair gericht op locaties waar personen lang verblijven. De reden dat de buitenruimte behorend bij slagschaduwgevoelige objecten niet als slagschaduwgevoelig aangemerkt wordt is tweeledig. Enerzijds is het voor een persoon binnenshuis minder gemakkelijk om te verplaatsen en daarmee hinder te voorkomen. Anderzijds is het licht buiten afkomstig van een grote hoeveelheid bronnen (reflecties/omgevingslicht) waardoor de hinderlijkheid veel beperkter is. De normstelling van maximaal 1 uur slagschaduw per jaar op de gevel zorgt er daarnaast voor dat er (vrijwel) geen slagschaduw zal optreden in de directe omgeving van de woningen.</p> <p>De norm voor geluid is gebaseerd op het percentage ernstig gehinderde bij een geluidbelasting van in dit geval maximaal 47 dB Lden. Daarin is rekening gehouden met hinder zowel binnen- als buitenshuis. De norm is gericht op de maximale belasting op de gevel. Dat betekent echter niet dat er geen bescherming buitenshuis plaatsvindt.</p>
5.12	Indiener vindt dat (milieu-)informatie-voorziening achterwege is gebleven zoals vereist cf. het verdrag van Aarhus.	Zie 2.1.7 wat betreft het Verdrag van Aarhus en 2.3.1 voor milieu informatie voorziening.
5.13	Het voortraject is in strijd met de algemene beginselen van behoorlijk bestuur; inspraak heeft onvoldoende plaatsgevonden en democratische legitimatie ontbreekt.	Zie 2.1.1, 2.1.2, 2.1.5, 2.1.8, 2.9

Nr.	Samenvatting	Reactie provincie
5.14	De indiener vindt dat er onterecht geen alternatieven onderzocht zijn, hierdoor is het besluit onvoldoende gemotiveerd.	<p>Zie 2.1.5, 2.1.8 en 2.2</p> <p>In april 2019 hebben omwonenden een voorstel voorgelegd aan IJsselwind en het Waterschap met de naam 'Zon voor wind'. Het voorstel behelsde een zonnepark van 18 – 20 hectare zonnepanelen op landbouwgrond in gebruik door het bedrijf van de familie Lubberding. Dit zonnepark zou dan in plaats van de drie windturbines komen.</p> <p>Na overleg tussen omwonenden, IJsselwind en Waterschap is het voorstel financieel doorgerekend door IJsselwind en Waterschap. Helaas blijkt het voorstel financieel niet uit te kunnen. Ook speelde er een vraag over eigendom van de voorgestelde grond in het voorstel. De vraag was of dit wel ingezet kon worden voor een zonnepark. IJsselwind en Waterschap hebben dit gedeeld met omwonenden en daarna geen reactie meer mogen ontvangen.</p>
5.15	De indiener vindt dat nut en noodzaak onvoldoende onderbouwd zijn. De maatschappelijke, economische en juridische uitvoerbaarheid zijn onvoldoende onderbouwd. Er zou een andere locatie in de regio aangewezen moeten worden, of er zou moeten worden gedacht aan een zonnepark i.p.v. windenergie, of aan andere alternatieven (windturbines op daken).	Zie 2.2, in het bijzonder 2.2.3 en 2.2.4,
5.16	<p>Het geluids- en slagschaduwonderzoek zijn onjuist en onzorgvuldig uitgevoerd (uitgangspunten, gebruikte cijfers, conclusies).</p> <p>De gebruikte normen beschermen onvoldoende het woon- en leefklimaat.</p> <p>De cumulatie, laagfrequent geluid en trillingen zijn onvoldoende beschouwd. In het geluidskader moet laagfrequent / pulsgeluid worden opgenomen.</p> <p>Hierbij wordt divers onderzoek aangehaald, diverse voorbeelden (Meeden, Houten), alsmede advies van de WHO en onderzoek van de RIVM.</p>	Zie 2.3 en 2.4
5.17	Het plan is in tegenspraak met de doelstelling van provincie om te zorgen voor een gezonde en veilige leefomgeving en het verbeteren van de luchtkwaliteit en het verminderen van overlast.	Zie 2.2 en 2.4
5.18	Indiener vindt dat er geen draagvlak is voor het plan; meer dan 84% van de omwonenden wenst het plan niet.	Zie 2.9.3
5.19	De indiener vindt dat is verzuimd om bij het stellen van lokale normen te kiezen voor eenvoudige rechtstreeks meetbare normen, die blijk geven van maatwerk en die het goede woon- en leefklimaat kunnen garanderen.	Zie 2.4

Nr.	Samenvatting	Reactie provincie
5.20	De indiener vindt dat een toereikend geluidskader voor het laagfrequent geluid van windturbines ontbreekt.	Zie 2.4.3, 2.4.4
5.21	Indiener vindt dat het plan strijdig is met de Natuurbeschermingswet en de Flora en Faunawet; de ecologische onderzoeken voldoen niet meer nu de rotor hoger is geworden, de turbine hoger en de posities zijn verschoven.	<p>Waar nodig zijn ecologische onderzoeken geactualiseerd, bijvoorbeeld als het gaat om het beeld van vliegbewegingen. In verband met de wijziging in afmeting van de windturbines (en wijziging Windturbinepositie 1) is een wijziging van de ontheffing Wnb aangevraagd.</p> <p>Het ontwerpbesluit is in augustus 2022 ter inzage gelegd. In het ontwerpbesluit is gemotiveerd dat de effecten van de beperkte wijziging in afmetingen van de windturbines verwaarloosbaar klein zijn. Zie verder 2.6.1.</p>
5.22	Indiener vindt dat het plan niet past binnen de landschapswaarden van Eefde-West.	Zie 2.2.1
5.23	<p>Indiener stelt het bevoegde gezag aansprakelijk als er ongelukken gebeuren (falen, uitval, afval, ijsafzetting, etc.).</p> <p>De wettelijk vereiste afstand tot de bestaande gasleidingen is niet in acht genomen.</p>	<p>Zie 2.4.6. Moderne windturbines zijn veelal voorzien van systemen die kunnen detecteren of er sprake is van aangroeiend ijs en/of weersomstandigheden waarbij ijsaangroei kan worden verwacht. De omgeving van windturbines 1 en 2 is niet gevoelig voor ijswal of ijsworp. Er is geen sprake van openbaar gebied. Binnen de zone van een tiphoogteafstand van windturbine 3 bevindt zich de voormalige stortplaats Fort de Pol en de rand van bedrijventerrein De Mars. Gezien de aard van het gebied (grootschalige bedrijventerrein en voormalige stortplaats) wordt er geen aanwezigheid van grote hoeveelheden personen in de buitenlucht verwacht. Binnen de zone waar ijswal kan plaatsvinden tijdens het stilstaan van een windturbine (circa halve rotordiameter + 11 meter) zijn geen kwetsbare personen te verwachten en vinden geen kwetsbare activiteiten plaats. Het terrein is niet openbaar toegankelijk.</p> <p>Er hoeven geen specifieke maatregelen te worden genomen om de risico's als gevolg van ijswal te minimaliseren in de omgeving van de windturbines. Er is dus ook geen noodzaak tot het opnemen van een juridisch-planologische regeling in dit inpassingsplan.</p> <p>Er bestaan geen wettelijke vereiste afstanden voor gasleidingen. Gasunie geeft alleen adviesafstanden. Windturbine 2 en 3 staan buiten deze adviesafstand en behoeven daarom geen verdere beoordeling. Voor windturbine 1 is een risicoberekening gemaakt. Hieruit blijkt dat ook door windturbine 1 geen sprake is van enige kans op schade aan de buisleiding.</p>
5.24	De indiener vindt dat de subsidiëring de schijn heeft van verboden staatssteun; de SDE+ subsidie is een fossiel en leidt ertoe dat innovaties uitblijven.	De keuze van de rijksoverheid voor de SDE-systematiek staat in het kader van de besluitvormingsprocedure voor dit project niet ter discussie. De SDE+ is een subsidieregeling die zodanig is vormgegeven dat ze binnen de Europese staatssteunregels past. De regeling is goedgekeurd door de Europese Commissie. Van ongeoorloofde staatssteun is dus geen sprake.

Nr.	Samenvatting	Reactie provincie
5.25	De indiener vindt dat er een time out aan de orde moet zijn, nu er ook een reëel alternatief (zonnepark) aan de orde is. Ook andere alternatieven zijn niet beschouwd (bijv. windturbines op daken).	Zie 2.1.5, 2.1.8 en 2.2
5.26	De informatievoorziening is onvolledig en niet transparant; niet duidelijk is wat de afspraken zijn tussen overheden en initiatiefnemers; dit is een schending van het Aarhus-verdrag inzake tijdige informatievoorziening is geschonden.	Zie 2.1.7
5.27	De windturbine van het waterschap is te zien als solitair en dit is niet toegestaan.	De windturbine van Waterschap Rijn en IJssel maakt onderdeel uit van het windpark en is daarom niet solitair.
5.28	Er is sprake van willekeur omdat de gehanteerde afstanden naar willekeur zijn ingevuld.	Zie 2.4 en in het bijzonder 2.4.2
5.29	De indiener vindt dat er geen openheid is inzake de waardevermindering van woningen en eventuele compensatie daarvan.	Zie 2.10.4

De zienswijze van indiener heeft niet geleid tot aanpassingen.

3.6 Zienswijze 6

Zienswijze 6 is ingediend door een inwoner van Zutphen.
De zienswijze is ontvangen op 1 augustus 2022.

Nr.	Samenvatting	Reactie provincie
6.1	De indiener vreest veel hinder van de 3 windturbines, te meer omdat de rust al steeds meer bedreigd is door andere ontwikkelingen (goederenvervoer spoor, bedrijf GMB, rondweg N348).	Zie 2.1.8, 2.2.1 en 2.3
Ov.	Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 5 vanaf punt 5.4.	Er wordt verwezen naar de beantwoording van zienswijze 5 vanaf punt 5.4

De zienswijze van indiener heeft niet geleid tot aanpassingen.

3.7 Zienswijze 7

Zienswijze 7 is ingediend door Stichting Eefde Tegenwind.
De zienswijze is ontvangen op 1 augustus 2022.

Nr.	Samenvatting	Reactie provincie
7.1	De indiener stelt dat de windturbines door hun hoogte niet inpasbaar zijn en het karakter van het landschap, het woongenot en de gezondheid verstoren.	Zie 2.2.1, 2.3.2
7.2	De indiener stelt dat de Raad van State het voorgaande plan integraal heeft vernietigd en dat de provincie de lokale democratie overrulet.	Zie 2.1.2, 2.1.1
7.3	De indiener stelt dat over de watervergunning en de ontheffing Wnb nog procedures lopen en dat de provincie wijs zou zijn de uitkomsten daarvan af te wachten.	Zie 2.6.1
7.4	De indiener stelt dat eerdere besluiten voor het plan niet kunnen worden hergebruikt, omdat locatie van 1 turbine en afmetingen rotorbladen zijn gewijzigd. Dit zou gevolgen hebben voor vogels en vleermuizen de stikstofvrijstelling.	Zie antwoord bij 7.3 2n 5.21
7.5	De indiener stelt dat het niet uit te leggen is dat ten onrechte wordt aangesloten bij de ongeldig verklaarde normen uit het Abm. Daarnaast geeft de indiener aan dat Lden en Lnight ongeschikt zijn voor geluidnormering van windturbines en dat het stellen van lokale normen tot willekeur kan leiden. Verwezen wordt naar recente Tweede Kamermoties die oproepen tot het hanteren van een minimale afstand.	Zie 2.1.3, 2.3 en 2.4
7.6	De indiener stelt dat de nadelige gezondheidseffecten van windturbines worden onderschat en dat de normering niet voldoende wetenschappelijk zijn onderbouwd. Daarnaast geeft de indiener aan dat niet bewezen kan worden dat het plaatsen van windturbines veilig en zonder gezondheidseffecten kan.	Zie 2.3 en 2.4
7.7	De indiener stelt dat de windturbines ten koste gaan van natuurcompensatie die was aangelegd ten behoeve van de aanleg van de N348.	Zie 2.5.6
7.8	De indiener stelt dat niet aan de normen voor externe veiligheid wordt voldaan en dat de voorschriften uit het Bevi niet deugdelijk en op de maat van Eefde West zijn toegesneden.	Zie 2.4.6
7.9	De indiener stelt dat een waterschap geen energieproducent zou moeten zijn en vraagt zich af of dit wel is toegestaan.	Zie 2.1.9

Nr.	Samenvatting	Reactie provincie
7.10	De indiener stelt dat aardgas en kernenergie door het Europees Parlement als groen moeten worden aangemerkt, en dat er daarom geen noodzaak is om windenergie te stimuleren.	Zie paragraaf 2.2.3 en 2.2.4 over de nut- en noodzaak en de opgaven die provincie heeft. In de energietransitie-opgave is dit project wel degelijk van groot belang.
7.11	De indiener stelt dat het project niet om duurzame energie gaat maar financieel gedreven is, er is haast omdat de SDE-beschikking afloopt.	Zie 2.2.6
7.12	De indiener betoogt dat de RES 'juridisch niets is' en dat daarin geen zoekgebieden zijn aangewezen.	Zie 2.1.5
7.13	De indiener stelt dat het niet juist is dat de gemeenteraad van Lochem niet vooraf gehoord is en dat dit in strijd is met de formele procedure.	Zie antwoord bij zienswijze 1.4.
7.14	De indiener stelt dat door de stukken deels in de zomerperiode ter inzage te leggen, belanghebbenden in een nadelige positie worden gebracht en dat de provincie hierin anders had kunnen kiezen.	Zie 2.1.8
7.15	De indiener stelt dat de Crisis- en herstelwet wordt misbruikt om 'ontwikkelingen erdoor te jagen'.	Zie 2.1.6
7.16	De indiener is bevreesd voor: 1. onevenredige geluidhinder 2. zichthinder 3. trillingen met schade aan mens en dier tot gevolg 4. Onevenredige lichtschittering en slagschaduw 5. Luchtwervelingen en vervuilde lucht, geurhinder en fijn stof uit schoorsteenpijpen 6. Aantasting gezondheid en gezondheid melkvee 7. Aantasting van natuurwaarden (bv Natura2000 Rijntakken) 8. Onevenredige waardevermindering onroerend goed 9. Verminderde exploitatiemogelijkheden van een B&B 10. Landschapsverstoring doordat de turbines boven de bomengordels uitkomen 11. Indiener stelt aanvullend dat, vooruitlopend op de invoering van de Omgevingswet, de bewoners 'geen regie' hebben kunnen voeren bij de totstandkoming van het plan.	Hier wordt als volgt op geantwoord: 1. Zie 2.4 2. Zie 2.2.1 3. Zie 2.3.5 4. Zie 2.4.5 5. Zie 2.3.3, 2.3.4 6. Zie 2.3.2 7. Zie 2.5 en dan met name 2.5.2 (stikstof), 2.5.3 (das), 2.5.4 (bever) en 2.5.5 (Natura 2000) 8. Zie 2.10.4 9. Zie 2.10.4 10. Zie 2.1.2 onder 'Landschappelijke inpassing' en 2.7.2. Niet ontkend wordt dat de windturbines een zichtbaar element in het landschap zullen vormen. Wij vinden de landschappelijke impact, mede door de landschappelijke inpassing, aanvaardbaar. 11. Zie 2.9

Nr.	Samenvatting	Reactie provincie
7.17	<p>De indiener stelt dat er een project-m.e.r. opgesteld had moeten worden op basis van art. 7.2a Wet milieubeheer en dat er ten onrechte geen Passende Beoordeling is uitgevoerd. Indiener stelt dat er geen sprake kan zijn van 1-op-1-inpassing, omdat de afmetingen van de turbines niet binnen de reeds verleende natuurvergunningen (nog niet onherroepelijke) passen en omdat indiener de deugdelijkheid van de Ecologische beoordeling stikstof windpark IJsselwind Zutphen betwist, omdat daarin met verkeerde aanvoerroutes voor windturbines 1 en 2 wordt gewerkt. Voorts betoogt indiener dat de vrijstelling voor bouw-, aanleg- en sloopactiviteiten naar verwachting niet zal standhouden.</p> <p>Daarnaast geeft indiener aan dat de provincie niets heeft gedaan met het advies van omwonenden om lokale normen op te stellen. De indiener stelt voorts dat er wel sprake is van belangrijke nadelige gevolgen en dat de eigen lokale normen ondeugdelijk zijn onderbouwd.</p>	<p>Zie 2.3.6, 2.5.1, 2.6.1, 2.5.2, 2.3, 2.4, 2.3, 2.4</p> <p>Tijdens de OAR van 8 maart 2022 is gevraagd of de omgeving meer inspraak in het normenkader konden krijgen. Speciaal voor de Omgevingsadviesraad en het Bewonersplatform heeft de provincie op 29 maart een fysieke informatie én consultatie over het normenkader georganiseerd. Voor het brede publiek was er een digitale informatie en consultatie op 30 maart.</p> <p>Tijdens de consultaties liet de provincie zien wat een normenkader is, waarom en hoe dit wordt vastgesteld en konden mensen zorgen en wensen meegeven. Van deze informatie is gebruik gemaakt bij het vaststellen van het normenkader.</p>
7.18	<p>De indiener vindt dat gewacht moet worden op de nieuwe landelijke normen, en dat het stellen van lokale normen het draagvlak voor de energietransitie ondergraaft. Daarnaast stelt indiener dat de actuele, deugdelijke, op zichzelf staande en op de aan de orde zijnde situatie toegesneden motivering voor de lokale normen ontbreekt en verwijst daarbij naar een specifiek onderzoeksrapport en de brief van Eefde Tegenwind aan de provincie van 28 maart 2022.</p>	<p>Zie 2.1.3 (landelijke normen), 2.3.1 (actuele onderzoeken), 2.3.2 (gezondheidseffecten) en 2.4.1 (lokale normstelling). Wat betreft de brief van Eefde Tegenwind aan de provincie: deze is bekend en deze is meegewogen bij het voorbereiden van de ontwerp-besluiten.</p>
7.19	<p>De indiener stelt dat de helpdesk Wind op Land fungeert als een soort beleidskader en daarom aan een milieubeoordeling had moeten onderworpen. Daarnaast stelt indiener dat de motivering van de eigen normen niet actueel is en dat nader onderzoek nodig is.</p>	<p>Zie 2.3.1 (actualiteit onderzoeken), 2.4.1 (lokale normstelling) 2.3.6 (alle aspecten rondom de m.e.r.)</p>
7.20	<p>De indiener stelt dat er onderzoek naar alternatieven had moeten worden gedaan en dat er geen sprake is van participatie en gelijkwaardig overleg.</p>	<p>Zie 2.1.8 (goede ruimtelijke ordening), 2.2.3 (motivering nut en noodzaak) en 2.9.1 (inspraak/participatie).</p> <p>De provincie heeft besloten de ruimtelijke procedure voor het project Windpark IJsselwind te voeren. Het onderzoeken van alternatieve locaties zou geen recht doen aan de aanzienlijke voorgeschiedenis van dit project en de fase waarin dit project zich reeds bevindt.</p>
7.21	<p>De indiener stelt dat het als zodanig benoemen van de molenaarswoning een listige manier is om onder de normering uit te komen en is van mening dat de woning ook moet worden getoetst aan een goed woon- en leefklimaat.</p>	<p>Zie 2.7.1</p>
7.22	<p>De indiener stelt dat i.v.m. de onbekende effecten van langdurige blootstelling aan infrason geluid het wonen nabij windturbines afgeraden moet worden.</p>	<p>Zie 2.4.4 (laagfrequent geluid) en 2.3.5 (trillingen/ drukgolven)</p>

Nr.	Samenvatting	Reactie provincie
7.23	De indiener vreest voor ongelukken als gevolg van het in werking zijn van de windturbines, vraagt zich af wat er precies aan TenneT is voorgelegd en stelt dat TenneT zich een toestemmingsrecht voorbehoudt.	Zie 2.1.2 (kopje over hoogspanningleiding), 2.4.6 (normstelling externe veiligheid)
7.24	De indiener betwijfelt of de ontheffing soortenbescherming verkregen kan worden en dat daardoor het PIP niet uitvoerbaar is.	Zie 2.6.1
7.25	<p>De indiener verzet zich tegen alle bestemmingsvlakken en planregels in het PIP:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Grotere rotor en tiphoogte leiden tot meer slagschaduw, lichtschittering, geluid en meer aanvaringen met vogels 2. Geluidnormering biedt onvoldoende bescherming, infrason geluid en LFG is niet meegenomen en er zijn geen deugdelijke normen en rekenvoorschriften opgesteld voor cumulatie en trillingen 3. Het minimum van 20% afscherming door de zon zorgt voor een soepelere slagschaduwnorm en wordt niet onderbouwd in de plantoelichting en het rapport 'Motivering lokale milieunormen' 4. De NEN-EN-IEC 61400-1 is niet afdoende omdat deze niet up to date is. In hoofdstuk 4 van het RIVM Rekenvoorschrift Omgevingsveiligheid Module IV (oktober 2020) wordt uitgegaan van onjuiste uitgangspunten: <ol style="list-style-type: none"> a. Par. 4.1.3 bevat onwetenschappelijke aannames, vermoedelijk is de trefkans veel groter voor personen b. In par 4.1.4 wordt ten onrechte ervan uitgegaan dat ijs nabij de turbine zal vallen, maar loslatende ijsdelen worden door een draaiende rotor weggeslingerd. Er is geen aandacht voor domino-effecten en de trefkans op gevolgschade is niet berekend en uitgewerkt. De definitie van 'groep' is niet beschreven en er is geen aandacht besteed aan risico's voor uiteenlopende groepsgrootten. Het risico van neerslag van PB(A) en andere giftige en milieubelastende stoffen is niet becijferd. 5. In artikel 3.3.4 moet worden opgenomen dat de beplanting ook in stand moet worden gehouden en het inrichtingsplan is er niet en ook niet als dwingend als verplichting voorgeschreven. 6. Indiener vraagt zich af waarom de andere dubbelbestemmingen (Waarde Archeologische verwachting-2, Waterstaat Waterkering en Waardevol landschap) niet zijn opgenomen in het PIP en verzet zich tegen meer verstening en minder bescherming van het groen. 7. Art. 14.1 verdraagt zich w.b. wt1 niet met de natuurcompensatie (zie 7.7). 8. Indiener verzet zich tegen voorschrift 14.3.1 en de gronden waar geen bestemming voor is bepaald, omdat dit de gebruiksmogelijkheden van de fam. Lubberding beperkt. Voor de gebiedsaanduiding Overige zone - parkinfrastructuur moet ook een integrale bestemmingsregeling worden gemaakt. 9. Indiener is van mening dat een nieuw welstandsadvies moet worden aangevraagd. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. De worst-case milieueffecten van winturbintypen binnen de bandbreedte uit het inpassingsplan zijn onderzocht. Zie verder 2.4 en 2.5 2. De geluidnormering geldt voor het gehele spectrum waarin geluid wordt geproduceerd, zowel hogere als lagere frequenties. Ook voor infrason geluid van windturbines is geen aparte norm nodig omdat ook dit geluid deel uitmaakt van het totale windturbinegeluid dat met de Lden normsystematiek wordt genormeerd. Zie verder 2.4 3. Zie 2.4 voor meer informatie. Indiener geeft niet aan welk percentage afscherming door de zon wat hem betreft van toepassing zou moeten zijn zodat niet kan worden ingegaan op een vergelijking. 4. GS heeft externe veiligheidsaspecten onderzocht en gemotiveerd op basis van actuele regelgeving en NEN normen. GS heeft geen reden om aan te nemen dat het rekenvoorschrift van RIVM, dat recent is opgesteld, niet overeen zou komen met de laatste wetenschappelijk inzichten. Dergelijke rekenvoorschriften, handreikingen en handreikingen worden periodiek geëvalueerd. Voor ijsafworp geldt in zijn algemeenheid dat ijsdetectiesystemen zijn gericht op het voorkomen van ijsvorming danwel gecontroleerde afworp van ijs onder de rotor, juist om ongecontroleerde ijsafworp te voorkomen. 5. Zie 2.1.2 en 2.7.2 6. Zie 2.8.2, 2.8.3 7. Zie 2.5.6 8. Zie 2.8.4 9. Zie 2.1.4

Nr.	Samenvatting	Reactie provincie
10.	Niet duidelijk is waar de aansluiting op het elektriciteitsnet zal plaatsvinden. Daar zouden ook de activiteiten aanleggen, strijdig planologisch gebruik en/of milieu, in de zin van artikel 2.1, lid 1, onder b, c, respectievelijk e, Wabo te worden aangevraagd c.q. de meldingen op grond van artikel 8.41a Wm gelijktijdig met de omgevingsvergunningaanvragen gedaan moeten worden.	10. Zie 2.8.1, de windturbines zullen worden aangesloten op het onderstation in Zutphen.
11.	<p>Ten aanzien van de maatwerkvoorschriften in de vergunningen worden dezelfde opmerkingen gemaakt als hierboven. Aanvullend wordt opgemerkt dat:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. de voorschriften niet handhaafbaar zijn omdat het over jaargemiddelden gaat en er momentaan hogere geluidniveau's kunnen ontstaan. b. Maatwerkvoorschrift 2 stemt niet overeen of is innerlijk tegenstrijdig met planvoorschrift 3.3.1. Hetzelfde bezwaar geldt tegen planvoorschrift 3.3.2 t.a.v. slagschaduw. c. In maatwerkvoorschrift 9 mag geen ruimte voor onnauwkeurige methoden worden toegelaten. d. Bij maatwerkvoorschrift 10 zou het turbintype moeten worden voorgeschreven en het bronvermogen zou bekend moeten zijn. e. Het gebruik van het Reken- en Meetvoorschrift uit Arm 3.2.3 moet worden voorzien van een actuele, deugdelijke, op zichzelf staande en op de aan de orde zijnde situatie toegesneden motivering. f. De verwijzing naar een voorschrift 3 in maatwerkvoorschrift 15 lijkt niet te kloppen. Het is onduidelijk of het maximum van 1 uur slagschaduw in maatwerkvoorschrift 15 bovenop het ene uur van maatwerkvoorschrift 3 komt. g. Indiener vraagt zich af waarom enkel een automatische stilstandvoorziening voor de norm van 6 uur op het industrieterrein wordt voorgeschreven, en niet ook voor de normen die elders gelden. h. Concrete maatregelen t.a.v. veiligheid zouden, vergelijkbaar met planvoorschrift 3.3.3, in een maatwerkvoorschrift moeten worden opgenomen. 	<p>11. De beantwoording luidt als volgt:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. De stelling dat de lokale normen die in het inpassingsplan zijn gesteld niet handhaafbaar zouden zijn is niet juist. GS kan handhaving uitoefenen conform bijlage 1 bij de regels van het inpassingsplan. Verder is het een misverstand dat bij een jaargemiddelde geluidnorm van 47 dB Lden hogere momentane - dus op specifieke momenten - geluidwaarden zouden kunnen voorkomen. Als gevolg van de dosismaat Lden, waarbij wordt gerekend met straffactoren voor de avond- en nachtperiodes, is de Lden norm lastig te interpreteren. Uit onderzoek van Arcadis (Onderzoek afstandsnormen windturbines, april 2022) blijkt dat een windturbine op een rekenpunt waar aan de waarde van 47 dB Lden wordt voldaan, een maximaal momentaan geluidniveau van 44 of 45 dB kan veroorzaken. Dat betreft het maximale geluidniveau dat een windturbine op die afstand kan bijdragen. b. Er is geen tegenstrijdigheid. Maatwerkvoorschriften voor geluid in beide vergunningen zijn gebaseerd op een verdeling van geluidruimte die wordt geboden onder de norm voor het totale geluid van het bestaande windpark en windpark IJsselwind gezamenlijk, die is opgenomen in het inpassingsplan. Voor slagschaduw is eveneens geen sprake van tegenstrijdigheid. De norm voor slagschaduw is gebaseerd op het uitgangspunt dat het ontstaan van slagschaduw op schaduwgevoelige objecten geheel te voorkomen. Daarom worden windturbines stilgezet in de betreffende schaduwtijdvakken. Het is echter technisch niet onmogelijk een windturbine direct stil te zetten. Korte tijdsperiodes waarin windturbines worden afgeschakeld (en nog enkele tellen langzaam doordraaien) kunnen opgeteld nooit meer dan 1 uur per jaar bedragen (een jaar heeft 8760 uren). Omdat er geen enkele sprake kan zijn van hinder is het niet doelmatig om een verdere verdeling van milieugebruiksruimte op te nemen. Wel geldt op grond van de omgevingsvergunning de verplichting om een schaduwkalender aan te leveren voor de schaduwtijden van beide inrichtingen die met het inpassingsplan mogelijk worden gemaakt. c. Dit kan worden bevestigd, er wordt geen ruimte geboden aan onnauwkeurige methoden voor berekening van de geluidbelasting. d. Voorwaarde voor uitvoering van een meting als bedoeld in voorschrift 10 is dat de windturbine moet zijn gebouwd, anders kan je ook geen bronsterktemeting uitvoeren. Het windturbintype en opgesteld vermogen zijn daarom automatisch ook bekend. e. Het reken en meetvoorschrift waarnaar indiener verwijst sluit aan op de dosismaat waarmee geluid van windturbines in het inpassingsplan wordt genormeerd: Lden en Lnight. Het reken- en meetvoorschrift geeft echter geen nadere vorm aan de normgrens die lokaal is worden bepaald. Niet duidelijk is welk inhoudelijk bezwaar indiener heeft tegen het reken- en meetvoorschrift waarnaar wordt verwezen.

Nr.	Samenvatting	Reactie provincie
12.	<p>Indiener vraagt zich af hoe de fundering wordt gerealiseerd op een voormalige vuilstort waarvan de sanering is mislukt, en hoe wordt voorkomen dat de verontreiniging zich gaat verspreiden. En waarom is er geen nazorgplan dienaangaande opgesteld en beoordeeld in het inpassingsplan? In hoeverre is er rekening gehouden met:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. de mogelijkheid van inklinken van de verontreiniging/grond? b. Infiltratie van regenwater en (als gevolg daarvan) zetting en klink? c. Uitreding van percolaat? Contactmogelijkheden met afval door onvoldoende of onvolledige deklaag? 	<ul style="list-style-type: none"> f. De nummering klopt inderdaad niet, voorschrift 3 moet voorschrift 13 zijn. Voor het overige zie beantwoording onder b. g. Uiteraard geldt ook voor objecten buiten het industrieterrein van de stilstandvoorziening automatisch wordt ingeregeld. Dit is vermeld in voorschrift 13. h. Voorschrift 17 biedt op zichzelf een basis voor handhaving. Belangrijk hierbij is dat met de aanduiding van de veiligheidszone en vrijwaringszone op de verbeelding, planologisch is verankerd dat er geen strijdigheid kan ontstaan met nieuwe kwetsbare of beperkt kwetsbare objecten. Deze objecten zijn in de betreffende zones uitgesloten. Verder is het een misvatting dat wanneer windturbines zijn gebouwd, de exploitant geen invloed meer zou hebben op externe veiligheid omdat de windturbines ‘staan waar ze staan’. Afstand tot PR 10-5 en PR 10-6 contour ten opzichte van de windturbine kan worden beïnvloed door toepassing van zogenaamd ‘sectormanagement’.
13.	<p>Indiener vraagt zich waarom er niet meer afstand wordt genomen tot de dassenburcht, zoals het Kennisdocument Das en Bij aangeeft. Indiener stelt voorts dat de aanlegfase 8 maanden zal duren en dat dat overlapt met de kwetsbare periode van 7 maanden (dec – jun). Indiener vraagt zich af waarom het aanleggen van de fundering, waarbij zeer waarschijnlijk geheid gaat worden, niet is meegenomen in de beoordeling of er verstoring plaats kan vinden. Voorts meent men dat geen concreet inrichtingsplan is en dat niet gegarandeerd kan worden dat de ontwikkelaar de wel genoemde maatregelen zal nemen. De kunstburcht die is aangelegd als compensatiemaatregel bij aanleg van de N348 zou verplaatst kunnen worden, danwel aangevuld met een andere kunstburcht. Door aanleg van toegangswegen en kraanopstelplaats worden gronden aan het leefgebied van de das onttrokken. Daarnaast stelt men dat compensatie voor de das niet is geregeld.</p>	<ul style="list-style-type: none"> 12. Zie 2.3.7 13. Zie 2.5.3 14. Zie 2.5.4
14.	<p>Wat betreft de bever is in de beoordeling in Bijlage 14 Beveronderzoek bij de Toelichting enkel gekeken naar uitvoerende werkzaamheden en niet naar het in bedrijf hebben van een windturbine.</p>	

De zienswijze van indiener heeft geleid tot aanpassingen, zie hoofdstuk 4.

3.8 Zienswijze 8

Zienswijze 8 is ingediend door een inwoner van Eefde.
De zienswijze is ontvangen op 1 augustus 2022.

Nr.	Samenvatting	Reactie provincie
	Zienswijze 8 is identiek aan zienswijze 7, zie voor beantwoording aldaar. Daarnaast heeft zienswijze 8 de volgende aanvullingen:	Er wordt verwezen naar de beantwoording bij zienswijze 7.
8.1	De indiener heeft stankoverlast van de GMB-centrale en verwacht dat de geplande windturbines de stank gaan verspreiden.	Zie 2.3.4
8.2	De indiener stelt dat hen tevoren werd medegedeeld dat de uitslag van het draagvlakonderzoek zou worden gerespecteerd. 84 % van de omwonenden was tegen maar het project gaat toch door, zo wordt de democratie met voeten getreden.	Zie 2.9.3

De zienswijze van indiener heeft niet geleid tot aanpassingen.

3.9 Zienswijze 9

Zienswijze 9 is ingediend door een inwoner van Eefde.
De zienswijze is ontvangen op 1 augustus 2022.
De zienswijze vormt een steunbetuiging van de zienswijze van Stichting Eefde Tegenwind (zienswijze 7).

3.10 Zienswijze 10

Zienswijze 10 is ingediend door een inwoner van Eefde.
De zienswijze is ontvangen op 1 augustus 2022.
De zienswijze vormt een steunbetuiging van de zienswijze van Stichting Eefde Tegenwind (zienswijze 7).

3.11 Zienswijze 11

Zienswijze 11 is ingediend door een inwoner van Eefde.
De zienswijze is ontvangen op 1 augustus 2022.
De zienswijze vormt een steunbetuiging van de zienswijze van Stichting Eefde Tegenwind (zienswijze 7).

3.12 Zienswijze 12

Zienswijze 12 is ingediend door een inwoner van Eefde.
De zienswijze is ontvangen op 1 augustus 2022.
De zienswijze vormt een steunbetuiging van de zienswijze van Stichting Eefde Tegenwind (zienswijze 7).

3.13 Zienswijze 13

Zienswijze 13 is ingediend door Mr. Wertheim namens inwoners van Eefde.
De zienswijze is ontvangen op 1 augustus 2022.

Nr.	Samenvatting	Reactie provincie
	Zienswijze 13 is inhoudelijk identiek aan zienswijze 7, zie voor beantwoording aldaar.	

De zienswijze van indiener heeft wel geleid tot aanpassingen, zie hoofdstuk 4.

3.14 Zienswijze 14

Zienswijze 14 is ingediend door een inwoner van Laren.
De zienswijze is ontvangen op 1 augustus 2022.

Nr.	Samenvatting	Reactie provincie
14.1	<p>De indiener acht het plaatsen van mega-windturbines in de leefomgeving van mensen niet acceptabel en vindt dat overheid en industrie hand in hand lopen. Indiener stelt er vraagtekens bij dat de provincie de procedure van de gemeente heeft overgenomen.</p> <p>Indiener vindt dat de overheid onderzoeken en enquêtes bestelt bij commerciële bedrijven, zodat de uitkomsten 100% in het voordeel van de windindustrie zijn.</p>	<p>Wat betreft de overwegingen waarom we dit windpark op deze locatie willen verwijzen we naar 2.2.1 en 2.2.3. Ook verwijzen we naar 2.1.8, kopje 'Goede ruimtelijke ordening'</p> <p>Wat betreft het vermeende overnemen van de procedure verwijzen we naar 2.1.1.</p> <p>Het beeld dat onderzoeksresultaten 'besteld' zouden zijn delen we niet, zie ook het antwoord bij 5.5. Over het draagvlak bij dit plan verwijzen we verder naar 2.9.3.</p>
14.2	<p>Indiener vindt dat er bij de Regionale Energie Strategieën (RESSen) waar zoekgebieden worden aangewezen, geen aandacht is voor gezondheidseffecten.</p>	<p>Zie paragraaf 3.2 in de RES CleanTech Regio en verder 2.3.2 in deze Nota van Antwoord.</p>
14.3	<p>De indiener verzoekt provincie dit onzalige plan te stoppen of ten minste te wachten tot er landelijk vastgestelde normen zijn.</p>	<p>Zie 2.1.3</p>
14.4	<p>De indiener vindt dat bij de stelling dat er geen rechtstreeks verband is tussen windturbines en gezondheid er te eenzijdig wordt geleund op een onderzoek van J. Ellebogen. De indiener wijst op een kritisch stuk, vindt dat er selectief gebruik is gemaakt van wetenschappelijke studies en dus pseudo-wetenschap wordt bedreven.</p>	<p>Zie 2.3.2</p>
14.5	<p>De indiener vindt dat er een m.e.r. noodzakelijk is gezien de gezondheidseffecten en gezien de wijzigingen ten opzichte van de reeds verleende vergunningen.</p>	<p>Zie 2.3.6</p>
14.6	<p>De indiener vindt dat wordt gebouwd op achterhaalde en incomplete normen die straks weer gedateerd zullen blijken te zijn.</p>	<p>Zie 2.4.1. We stellen voor dit plan specifieke lokale normen vast.</p>
14.7	<p>De indiener wijst erop dat de windturbines de schadelijke stoffen vanaf het industrieterrein zullen verspreiden (ventilator-werking). Dit moet alsnog worden onderzocht.</p>	<p>Zie 2.3.4 (luchtwervelingen) en 2.3.5 (trillingen/drukgolven)</p>
14.8	<p>De indiener acht de gebiedsaanduiding voor parkinfrastructuur veel te ruim; dit moet worden gespecificeerd en zo nodig worden uitgewerkt in de op te stellen m.e.r.</p>	<p>Zie 2.8.1 (parkinfrastructuur) en 2.3.6 (inzake alle aspecten rondom de m.e.r.)</p>

De zienswijze van indiener heeft niet geleid tot aanpassingen van het plan.

3.15 Zienswijze 15

Zienswijze 15 is ingediend door een inwoner van Eefde.
De zienswijze is ontvangen op 1 augustus 2022.
De zienswijze vormt een steunbetuiging van de zienswijze van Stichting Eefde Tegenwind (zienswijze 7).

3.16 Zienswijze 16

Zienswijze 16 is ingediend door een inwoner van Laren (Gld).
De zienswijze is ontvangen op 2 augustus 2022.

Nr.	Samenvatting	Reactie provincie
16.1	De indiener verwacht gevolgen van de windturbines op de gezondheid van mens en dier, zeker nu de windturbines hoger worden (150 m vs. 240 m tiphoogte).	De tiphoogte wordt 180 tot 187,5 meter, geen 240 m. We constateren dat dit slechts een verwachting van indiener is, geen aantoonbaar verband. Zie verder 2.3.2.
16.2	De indiener pleit gezien de geluidshinder, voor een bufferzone van 10x de tiphoogte, dit is dan tot 1.880 m.	Een dergelijke afstand is in Nederland niet haalbaar: dan kun je in ons land vrijwel nergens meer windmolens plaatsen. Zie verder paragraaf 2.4.2.
16.3	De indiener wijst op het mogelijke veroorzaken van tinnitus door langdurige blootstelling aan geluid.	Zie paragraaf 2.3.2. waarin we op alle gezondheidseffecten ingaan.
16.4	De indiener vindt dat nader onderzoek nodig is inzake geluid en wijst op enkele artikelen en een uitspraak.	Deze opmerking wordt ter kennisgeving aangenomen. De geluidsonderzoeken zijn uitgevoerd conform de huidige wet- en regelgeving en meet- en rekenvoorschriften.
16.5	De indiener wijst op de risico's van infrason geluid, stelt dat nader onderzoek nodig is en wijst op enkele artikelen hierover. In het bijzonder vraagt indiener aandacht voor de effecten op kinderen van laagfrequent geluid.	Zie paragraaf 2.4.4. We zien geen aanleiding om specifieke aandacht te besteden aan bepaalde bevolkingsgroepen/leeftijdsgroepen, zoals kinderen of baby's. Zie ook paragraaf 2.3.2 (Gezondheid, en dan specifiek het kopje over kinderen)
16.6	De indiener wijst erop dat korte periodes niet zijn meegenomen in de norm voor slagschaduw en vindt dat de slagschaduw moet worden gemeten (i.p.v. berekend) en dat nader onderzoek nodig is en wijst op enkele artikelen hierover.	Deze opmerking wordt ter kennisgeving aangenomen. Inzake slagschaduw gaan we uit van de geldende wet- en regelgeving en de van toepassing zijnde meet- en tekensvoorschriften. Slagschaduw is goed te voorspellen doordat de stand van de zon ook te voorspellen is. Daarnaast zal de overlast door slagschaduw zover mogelijk worden beperkt door de norm van maximaal 1 uur slagschaduw per jaar op woningen.
16.7	De indiener wijst op de grote visuele afleiding die de bewegende wieken bieden; dit kan tot concentratieproblemen leiden en wijst op enkele artikelen hierover.	Deze opmerking wordt ter kennisgeving aangenomen. We sluiten niet uit dat bewegende wieken soms de aandacht kunnen vangen van mensen. Maar dat dit leidt tot concentratieverstoring, is door indiener niet aannemelijk gemaakt. Het ligt meer voor de hand dat mensen gewend raken aan objecten in de omgeving, net als andere objecten in de directe leefomgeving, zoals rijdend verkeer en bijvoorbeeld zelfs in de wind bewegende bomen.

16.8	De indiener wijst op de storende rode waarschuwingslichten voor de luchtvaart, deze geven het gevoel van onveiligheid en verstoren de concentratie. Hij wijst op een artikel over dit onderwerp.	In toenemende mate wordt de mogelijkheid onderzocht c.q. toegepast om gebruik te maken van een radar-systeem waardoor de rode lichten alleen aan gaan bij nadering van een vliegtuig e.d. De windsector, de Rijksoverheid en de provincies willen deze systemen bij voorkeur zo snel mogelijk toepassen en zijn op dit moment in gesprek over de praktische organisatie en kosten.
16.9	De indiener wijst op de risico's van het vrijkomen van zwavelhexafluoride bij de windturbines en wijst op twee artikelen hierover.	We zijn het met de indiener eens dat het niet volledig uitgesloten is dat er sprake zal zijn van het lekken van zwavelhexafluoride (SF6) uit windmolens. Het gaat echter om zeer kleine gehalten die niet schadelijk zijn voor de volksgezondheid. Diverse alternatieven voor SF6 worden momenteel onderzocht, zoals nieuwe combinaties van schone gassen. Daarnaast wordt het materiaal beter en zakken de lekpercentages. Verder zijn de milieukosten van ontsnapt SF6 enorm veel lager dan de milieuwinst op CO ₂ -uitstoot die door windturbines wordt vermeden.
16.10	De indiener vraagt aandacht voor de effecten op plant en dier (geluid, slagschaduw, infrasoog geluid).	Zie paragraaf 2.3.2. waarin we op alle gezondheidseffecten ingaan.
16.11	De indiener vindt dat een m.e.r. meer dan noodzakelijk is en vindt dat een schoner milieu belangrijk is maar het in de waagschaal stellen van de gezondheid van bewoners niet acceptabel is.	Zie 2.3.6. De keuze voor een m.e.r. of geen m.e.r. heeft daarnaast geen invloed op de hoeveelheid onderzoek die gedaan is ter onderbouwing van het geplande windpark.

De zienswijze van indiener heeft niet geleid tot aanpassingen.

3.17 Zienswijze 17

Zienswijze 17 is ingediend door de Dorpsraad van Eefde.
De zienswijze is ontvangen op 2 augustus 2022.

Nr.	Samenvatting	Reactie provincie
17.1	<p>De indiener wijst erop dat reeds in een brief van 28 januari 2022 en 6 april 2022 de zorgen van de dorpsraad zijn geuit aan resp. Gedeputeerde Staten (college) en Provincie Staten (de volksvertegenwoordigers). De indiener vindt het onbeantwoord laten van de brief van 28 januari een bevestiging dat CS geen oog hebben voor het belang van Eefdense inwoners.</p>	<p>De brieven zijn in goede orde ontvangen en hebben we betrokken bij de uitwerking van het plan. We hebben uw brieven dus wel degelijk met de gepaste aandacht behandeld.</p> <p>In beide brieven vraagt u om de uitspraak van Raad van State te respecteren, de landelijke normen af te wachten en de RES te respecteren. Wat betreft deze onderwerpen verwijzen we naar paragraaf 2.1.2, 2.13 en 2.1.5.</p>
17.2	<p>Indiener vindt dat in wordt gegaan tegen landelijke besluitvorming wat betreft het wachten op nieuwe landelijke normen (incl. afstandsnormen), verwezen wordt naar de motie Leijten-Erkens.</p>	<p>We verwijzen wat betreft de landelijke normen naar paragraaf 2.1.3. Wat betreft het vastleggen van afstandsnormen verwijzen we naar paragraaf 2.4.2.,</p>
17.3	<p>De indiener wijst erop dat de in de eerdere procedure geuite beroepen inzake een gezonde en veilige leefomgeving gegrond zijn verklaard en dat het plan niet is gewijzigd. Uit de stukken blijkt nog steeds niet dat er garanties en zekerheden kunnen worden geboden over een gezonde en veilige leefomgeving; sterker nog: het type windturbine is nog niet eens bekend.</p>	<p>Wij verwijzen in algemene zin naar paragraaf 2.1.2 waarin we bespreken hoe we de Raad van State uitspraak interpreteren. Kortweg vinden wij dat de vernietiging van de besluiten vooral voortkwam uit een opeenstapeling van omissies en wij zijn van mening dat we die kunnen herstellen (de milieuonderzoeken die nu onder de ontwerp-besluiten liggen geven hier naar ons idee blijk van).</p> <p>Wat betreft de zorgen over een gezonde en veilige leefomgeving verwijzen we naar respectievelijk paragraaf 2.3 en 2.4.5. Wij zijn van mening dat het woon- en leefklimaat acceptabel blijven.</p> <p>In de onderzoeken is uitgegaan van een referentie-windturbine omdat er nog geen windturbintype gekozen is. Met de referentie-windturbine kunnen we de milieugevolgen wel goed genoeg inschatten. We verwijzen ook naar paragraaf 2.11.1 en paragraaf 2.2.5.</p>
17.4	<p>De indiener vindt dat de stukken niet op elkaar zijn afgestemd en een grote mate van flexibiliteit kennen, met name wat betreft het type windturbine, dat nog niet gekozen is, waardoor is gerekend met een voorbeeld-windturbintype (GE.3.8.137).</p>	<p>We verwijzen naar de beantwoording onder 17.3.</p>
17.5	<p>Gevraagd wordt hoe de ontvankelijkheidstoets heeft plaatsgevonden en wat de conclusies waren nu er nog slechts een 'principe-tekening' van de windturbines is.</p>	<p>We verwijzen naar de beantwoording onder 17.3. De referentie-windturbine geeft voldoende informatie over de te verwachten milieueffecten.</p>

17.6	De indiener vraagt om een goede ruimtelijke en landschappelijke inpassing en versterking, omdat de ontwikkeling plaatsvindt in kwetsbaar gebied. Er blijkt niet op welke wijze sprake is van een goede kwalitatieve en ruimtelijke en landschappelijke inpassing.	De landschappelijke inpassing is geborgd middels een zogenaamde voorwaardelijke verplichting in de planregels. De te hanteren uitgangspunten zijn omschreven in de bijlage die bij de regels zit. Wij vinden dat we hiermee komen tot een goede ruimtelijke kwaliteit. We verwijzen voor het overige naar paragraaf 2.7.2.
17.7	De indiener constateert dat voorbij is gegaan aan een negatief advies van de commissie voor Ruimtelijke Kwaliteit en Cultuurhistorie van 5-2-2019.	Er wordt verwezen naar paragraaf 2.1.4.

De zienswijze van indiener heeft niet geleid tot aanpassingen.

3.18 Zienswijze 18

Zienswijze 18 is ingediend door een inwoner van Lochem.
De zienswijze is ontvangen op 3 augustus 2022.

Nr.	Samenvatting	Reactie provincie
18.1	De indiener is van mening dat de windturbines door hun hoogte slecht inpasbaar zijn en daarmee ten koste gaan van het woongenot en de gezondheid van omwonenden.	Zie paragraaf 2.2.1 waarin we ingaan op waarom we vinden dat de locatie qua karakter passend is. Zie verder 2.2.3 over onze afweging over de nut en noodzaak, paragraaf 2.3.2 over de gezondheidseffecten.
18.2	De indiener is van mening dat provincie door de procedure van de gemeente over te nemen, het draagvlak voor de energietransitie ondergraaft, zeker voor de omwonenden, maar ook bij veel bewoners in de omgeving.	Zie paragraaf 2.1.1 over het vermeende 'overnemen' van de procedure. We zijn het niet eens met de stelling dat met onze werkwijze het draagvlak voor de energietransitie ondergraven wordt. Zie verder ook paragraaf 2.9.3.
18.3	Indiener meent dat, in lijn met moties in de Tweede Kamer, de landelijke normen (incl. afstandsnormen) afgewacht moeten worden; het stellen van lokale normen kan leiden tot willekeur.	Zie paragraaf 2.1.3 over het afwachten van landelijke normen en paragraaf 2.4.1 waarin we de lokaal te stellen normen motiveren.
18.4	De indiener meent dat de gezondheidseffecten worden onderschat (geluid, trillingen, drukgolven, bromtonen). Bovendien zijn de conclusies niet accuraat en door de wetenschap ingehaald. Indiener haalt diverse argumenten (artikelen, etc.) hierbij ter onderbouwing aan.	Zie de volgende paragrafen uit hoofdstuk 2: - paragraaf 2.3.2 over de algemene gezondheidseffecten - paragraaf 2.4.3 over geluid - paragraaf 2.4.4 over laagfrequent geluid - paragraaf 2.3.5. over trillingen/drukgolven Wat betreft de gebruikte wetenschappelijke inzichten wordt ook verwezen naar specifiek de eerste alinea's van paragraaf 2.3.2.
18.5	Indiener vindt het project sterk financieel gedreven; de aflopende SDE+ beschikking is bepalend. Indiener vindt het verwerpelijk dat financieel gewin de dominante factor is.	Zie paragraaf 2.2.6. De primaire doelstelling van het project is het vervangen van het gebruik van fossiel door duurzaam.
18.6	De indiener vindt dat men overhaast wil bouwen op basis van achterhaalde en incomplete normen; bijv. de 45 dB(A) norm wordt niet gehanteerd; de indiener vindt het verstandig anderhalf jaar te wachten en andere energiebronnen in overweging te nemen.	Zie paragraaf 2.1.3. en 2.4.1 over resp. de landelijke en lokale normen. Wat betreft de gekozen norm inzake geluid verwijzen we naar 2.4.3. Wat betreft de suggestie om 1,5 te wachten: afgezien van dat we geen aanleiding zien te wachten op landelijke normen, hebben we niet de luxe om zo lang te wachten; daarop kan de energietransitie-opgave niet wachten.

De zienswijze van indiener heeft niet geleid tot aanpassingen.

3.19 Zienswijze 19

Zienswijze 19 is ingediend door een inwoner van Eefde.
De zienswijze is ontvangen op 3 augustus 2022,
maar door indiener zelf (abusievelijk?) gedateerd op 1 september 2022.

Nr.	Samenvatting	Reactie provincie
19.1	<p>De indiener is tegen het windplan en vindt de planvorming naar de betrokken omwonenden toe een respectloos gebeuren. Hij vindt de betrokken personen incapabel, de marketingtrucjes doorzichtig en de windturbine geen goede techniek. Indiener wil inzicht in de wijze waarop het plan gerealiseerd wordt en de kosten.</p>	<p>Wat betreft de bedenkingen tegen het windplan in het algemeen, wordt verwezen naar veel onderdelen van hoofdstuk 2: de politieke/bestuurlijke aspecten in paragraaf 2.1, en de integrale afweging in paragraaf 2.2 in het bijzonder. Ook wordt in het bijzonder verwezen naar de paragraaf waarin we opmerkingen inzake de gevoerde participatie en inspraak bespreken, zie paragraaf 2.9.</p> <p>Provincie en initiatiefnemers hebben professionele adviesbureaus ingeschakeld voor het onderhavige project, zoals twee adviesbureaus die zijn gespecialiseerd in windenergieprojecten. Wat betreft de opmerkingen over de windenergie techniek als zodanig wordt verwezen naar paragraaf 2.2.3, waarin we de nut en noodzaak onderbouwen.</p> <p>Voor zover we het zinvol vinden inzicht geven in de wijze waarop het plan gerealiseerd wordt en de kosten daarvan, is dit besproken in het provinciale inpassingsplan of in deze nota van antwoord. We wijzen er daarbij op dat dit een project is van twee initiatiefnemers die niet gehouden worden aan volledige financiële openheid van zaken over de businesscase.</p>
19.2	<p>De indiener vindt de veiligheid onvoldoende en onjuist onderzocht. De rekenmodellen zijn te eenvoudig, gaan niet uit van aerodynamische effecten en gaan uit van kleinere molens waardoor de werpafstanden worden onderschat. Ook botsingen met objecten (bijv. drones) zijn niet bekeken. Indiener wijst erop dat er niet voor niets in het buitenland met veiligheidszones in het kilometergebied wordt gewerkt.</p>	<p>Er wordt verwezen naar paragraaf 2.4.6.</p> <p>In het kader van het veiligheid onderzoek is gerekend met een bandbreedte aan dimensies voor de toe te passen windturbintypes. Hierbij wordt het onderzoek uitgevoerd door voor de verschillende faalscenario's de worst-case dimensies te beoordelen als een fictieve windturbine. Zo wordt tegelijkertijd de windturbine met de grootste werpafstand behandeld maar wordt voor de berekeningen van de impact en de effecten uitgegaan van de maximale bladlengte. Daarmee worden de maximale risico's berekend.</p> <p>Het werpmodel kan berekend worden met of zonder rekening te houden met luchtkrachten. De berekeningen met luchtkrachten resulteert in kleinere risicoafstanden om de rotorbladen onder luchtweerstand dichterbij de windturbine landen. In de huidige berekeningen is conservatief uitgegaan van het werpmodel zonder luchtkrachten. Daarmee worden de risicoafstanden overschat.</p> <p>Er zijn geen ongelukken als gevolg van drones of botsingen met andere (grote) objecten bekend. Wij vinden het niet nodig om nader naar dit onderwerp te kijken. De onderzoeken die we verricht gedaan hebben in het kader van de (externe) veiligheid geven voldoende inzicht in de veiligheidsaspecten bij de windturbines.</p>

De zienswijze van indiener heeft niet geleid tot aanpassingen.

3.20 Zienswijze 20

Zienswijze 20 is ingediend door een inwoner van Eefde.
De zienswijze is ontvangen op 3 augustus 2022.
De zienswijze vormt een steunbetuiging van de zienswijze van Stichting Eefde Tegenwind (zienswijze 7).

3.21 Zienswijze 21

Zienswijze 21 is ingediend door Buurtvereniging Door Weer en Wind, Voorst (bewoners omgeving Voorsterklei). De zienswijze is ontvangen op 3 augustus 2022.

Nr.	Samenvatting	Reactie provincie
21.1	In deze zienswijze is geput uit onderdelen van zienswijze 4. In ieder geval zijn de volgende onderwerpen overgenomen; 4.9 (deels), 4.13-15, 4.17, 4.18, 4.20-24, 4.26, 4.27, 4.34, 4.37-39, 4.41.	Er wordt verwezen naar de beantwoording van zienswijze 4 en specifiek de genoemde punten.

De zienswijze van indiener heeft wel geleid tot aanpassingen, zie hoofdstuk 4.

3.22 Zienswijze 22

Zienswijze 22 is ingediend door een inwoner van Eefde.
De zienswijze is ontvangen op 3 augustus 2022.
De zienswijze vormt een steunbetuiging van de zienswijze van Stichting Eefde Tegenwind (zienswijze 7).

3.23 Zienswijze 23

Zienswijze 23 is ingediend door een inwoner van Eefde.
De zienswijze is ontvangen op 3 augustus 2022.
De zienswijze is identiek aan de zienswijze van Stichting Eefde Tegenwind (zienswijze 7).

3.24 Zienswijze 24

Zienswijze 24 is ingediend door een inwoner van Empe.
De zienswijze is ontvangen op 4 augustus 2022.
De zienswijze vormt een steunbetuiging van de zienswijze van Stichting Eefde Tegenwind (zienswijze 7).

3.25 Zienswijze 25

Zienswijze 25 is ingediend door een inwoner van Zutphen. De zienswijze is ontvangen op 4 augustus 2022. De zienswijze is identiek aan de zienswijze van Stichting Eefde Tegenwind (zienswijze 7).

3.26 Zienswijze 26

Zienswijze 26 is ingediend door een inwoner van Eefde. De zienswijze is ontvangen op 4 augustus 2022. De zienswijze vormt een steunbetuiging van de zienswijze van Stichting Eefde Tegenwind (zienswijze 7).

3.27 Zienswijze 27

Zienswijze 27 is ingediend door een inwoner van Eefde. De zienswijze is ontvangen op 5 augustus 2022. De zienswijze is identiek aan de zienswijze van Stichting Eefde Tegenwind (zienswijze 7).

3.28 Zienswijze 28

Zienswijze 28 was een verzoek om later in te mogen dienen. Provincie verleende uitstel tot 15 augustus, maar de zienswijze is echter niet ontvangen, of in ieder geval niet binnen deze termijn.

3.29 Zienswijze 29

Zienswijze 29 is ingediend door twee inwoners van Voorst. De zienswijze is ontvangen op 8 augustus 2022. De zienswijze is identiek aan de zienswijze van Stichting Eefde Tegenwind (zienswijze 7).

3.30 Zienswijze 30

Zienswijze 30 is ingediend door een inwoner van Eefde. De zienswijze is ontvangen op 8 augustus 2022. De zienswijze is identiek aan de zienswijze van Stichting Eefde Tegenwind (zienswijze 7).

4 Overzicht wijzigingen besluiten

Hierna zijn de wijzigingen van de besluiten opgenomen die zijn doorgevoerd op basis van zienswijzen. Overigens is het ontwerp-provinciaal inpassingsplan ook aangepast op basis van ambtshalve wijzigingen en een nagekomen vooroverleg-reactie van Waterschap Rijn en IJssel. In de toelichting van het provinciaal inpassingsplan is besproken welke wijzigingen precies zijn doorgevoerd.

Bestemming Groen –Landschappelijke inpassing

Er zijn twee zaken gewijzigd:

- 1 In het geldende BP ligt de strook ook in een dubbelbestemming met hierin beschermende bepaling voor de waterkering Waterstaat-waterkering van het Twentekanaal. In het ontwerp-PIP was onverhoopt geen sprake meer van deze dubbelbestemming ter plaatse. Deze omissie zal worden hersteld in het vast te stellen provinciaal inpassingsplan.
- 2 Ook wordt de suggestie overgenomen om in de bestemming ‘Groen-landschappelijke versterking’ de mogelijkheid voor extensieve recreatie (bijv. wandelen) toe te voegen; deze wordt overgenomen uit de hier geldende bestemming Bos. De bestemmingsregeling wordt hierop aangepast.

Deze aanpassingen zijn gewijzigd als gevolg van zienswijze 2, 4 (en daarmee ook 21) en 7 (en daarmee ook 13).

Provincie Gelderland

Markt 11

6811 CG Arnhem

Postbus 9090

6800 GX Arnhem

026 359 99 99

provincieloket@gelderland.nl

www.gelderland.nl